

**DAİMİ NEZARETÇİNİN GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARI &
NEZARETÇİLER AÇISINDAN MADEN İŞLETMELERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Murat MARAL
505141015**

Maden Mühendisliği Anabilim Dalı

Maden Mühendisliği Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Orhan Kural

HAZİRAN 2019

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 505141015 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Murat MARAL, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “DAİİMİ NEZARETÇİNİN GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARI & NEZARETÇİLER AÇISINDAN MADEN İŞLETMELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Orhan KURAL**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Doç. Dr. Abdullah FİŞNE**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa TOPALOĞLU
Özyeğin Üniversitesi

Teslim Tarihi : 03 Mayıs 2019
Savunma Tarihi : 18 Haziran 2019

Her zaman yanımda olan aileme,

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans öğrenimim sırasında göstermiş olduğu destek ve yardımdan dolayı danışmanım, çok değerli yol göstericim, İstanbul Teknik Üniversitesi Maden Mühendisliği Bölüm Başkanı Sn. Prof. Dr. Orhan KURAL'a, çalışmalarımı beraber yürüttüğüm ve çok emeği geçen Arş. Gör. Taşkın Deniz YILDIZ'a, Doç. Dr. Abdullah FİŞNE'ye ve Arş. Gör. Mikail BAŞYİĞİT'e, üzerimdeki emeklerinden dolayı teşekkür ederim.

Hayatımda her koşulda yanımda olan annem Saliha MARAL'a, babam Kemal MARAL'a, kardeşim ve meslektaş adayım Mert MARAL'a ve amcam ve meslektaşım Mahir Kerim MARAL'a her türlü desteğinden dolayı teşekkür ederim.

Mayıs, 2019

Murat MARAL

(Maden Mühendisi)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xv
ÖZET	xvii
SUMMARY	xxi
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Literatür	3
1.2 Kapsam ve Yöntem.....	3
2. MADEN MEVZUATI GELİŞİMİNDE NEZARETÇİLİK	5
2.1 3213 sayılı Maden Kanunu öncesi Dönem.....	10
2.1.1 6309 sayılı Maden Kanunu öncesi dönem.....	10
3. DAİMİ NEZARETÇİ EĞİTİMLERİ, ATANMASI ve MAAŞLARI.....	39
3.1 Daimi Nezaretçi Atanması.....	39
3.2 Daimi Nezaretçi Eğitimleri.....	40
3.3 Daimi Nezaretçi Maaşları	44
4. NEZARETÇİ DEFTERİ VE BUNA BAĞLI GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARIN İNCELENMESİ	47
4.1 Nezaretçi Defteri Ve Buna Bağlı Görev, Yetki Ve Sorumlulukların İncelenmesi	47
4.1.1 Temsili koordinat.....	49
4.1.2 Maden cinsi ve grubu	50
4.1.3 Faaliyetler ve izin alanları	51
4.1.4 Basamak boyutlandırması ve tehlikeli durum kontrolü.....	51
4.1.5 Patlayıcı madde ve patlatmanın çevresel etkilerinin kontrolü.....	52
4.1.6 Üretim miktarı belirtilmesi	53
4.1.7 Sahada çalışan organizasyon ve çalışanlarla ilgili bilgi	53
4.1.8 Üretim yöntemi.....	53
4.1.9 Yeraltı çalışmalarında gerekli yüzey bağlantıları kontrolü	54
4.1.10 Havalandırma kontrolü.....	55
4.1.11 Yeraltında nakliyat yolları kontrolü	56
4.1.12 Tahkimat	56
4.1.13 Yeraltı grizulu kömür madenlerinde kontroller	57
4.1.14 Diğer hususlar	58
4.2 Nezaretçiler Açısından Maden İşletmelerinde Daimi Nezaretçilik Görev, Yetki ve Sorumluluğunun Değerlendirilmesi	58
4.2.1 Diğer görevler alan nezaretçiler & maden işletme tehlikelerine bakış.....	58
4.2.2 Nezaretçilerin teknolojik araç kullanımına bakışı	61

5. NEZARETÇİ AÇISINDAN İDARİ, HUKUKİ VE CEZAİ SORUMLULUK...	65
5.1 Maden Kazalarında Sorumluluk ve Mahkemelerin Değerlendirmeleri.....	67
5.1.1 Maden kazalarında mahkemelerin değerlendirmeleri	69
5.1.2 İşverenin denetimlerdeki rolü	71
5.1.3 AÇSHB'nin ve MAPEG'in denetimlerdeki rolü	72
5.1.4 Nezaretçinin ve İSG uzmanının görev yetki ve sorumluluk çakışmaları ..	77
5.2 Nezaretçiler Açısından Nezaretçilik Sisteminin Değerlendirilmesi	81
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	85
KAYNAKLAR.....	91
EKLER.....	95
ÖZGEÇMİŞ.....	97

KISALTMALAR

AÇSHB	: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ETKB	: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
İSGK	: İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
Kömürder	: Kömür Üreticileri Derneği
m.	: Madde
MaK	: Maden Kanunu
MAPEG	: Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü
MFUY	: Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği
MİGEM	: Maden İşleri Genel Müdürlüğü
MİİSGY	: Maden İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği
MMO	: Maden Mühendisleri Odası
RG	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa numarası/numaraları
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMD	: Türkiye Madenciler Derneği
vb.	: Ve bunun gibi
vd.	: Ve diğerleri
YMGV	: Yurt Madenciliği Geliştirme Vakfı
YTK	: Yetkilendirilmiş Tüzel Kişilik

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1 : Cumhuriyet Dönemi maden kanunları ve değişiklikleri.	5
Çizelge 2.2 : Mevzuat gelişiminde nezaretçilik sistemleri/uygulamaları.	34
Çizelge 5.1 : Madencilik ve madencilik dışı iş kazası, ölüm oranları (SGK, 2016).	68
Çizelge 5.2 : Sistem önerileri puanlama tablosu.	82
Çizelge A.1 : Daimi nezaretçi defterinde rapor edilmesi gereken hususlar	95

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 3.1 : Nezaretçilik eğitiminden memnun olup olunmadığı.	41
Şekil 3.2 : Nezaretçilik eğitimini hangi kurumun vermesi gerektiği.	42
Şekil 3.3 : Nezaretçilik eğitiminden memnuniyet – eğitimi veren kurum önerisi.	42
Şekil 3.4 : Alınan net maaş aralıkları.	44
Şekil 3.5 : Nezaretçi maaşlarının belirlenen ölçütte olup olmadığı.	45
Şekil 4.1 : Maden işletme türleri ve maden grupları.	54
Şekil 4.2 : Nezaretçilik haricinde başka görevlerde bulunulup bulunulmadığı.	58
Şekil 4.3 : Maden işletmesinde karşılaşılan tehlike cinsi.	59
Şekil 4.4 : Yeraltı maden işletmelerinde nezaretçilik görevi yapanlar.	60
Şekil 4.5 : Maden işletme faaliyeti için teknolojik araçlarla iletişim.	61
Şekil 4.6 : Maden işletme faaliyeti için teknolojik araç kullanımının gerçekleştirilebilirliği.	62
Şekil 4.7 : Nezaretçilerin teknolojiyi kullanma sıklığı - mevzuat beklentisi ilişkisi.	62
Şekil 5.1 : Nezaretçilerin nezaretçilik görevine bakışı.	65
Şekil 5.2 : Ölümlü veya ağır yaralanmalı iş kazası gerçekleşen maden işletmeleri.	69
Şekil 5.3 : İşverenin İSG açısından rolü	71
Şekil 5.4 : İşverenin emniyet çözümleri sağladığı konusuna diğer görevleri bulunan nezaretçilerin bakışı.	72
Şekil 5.5 : İşletmelere Çalışma Bakanlığı müfettişi ile teftiş.	73
Şekil 5.6 : İşletmelere MAPEG tarafından müfettiş ile teftiş gerçekleşmesi.	74
Şekil 5.7 : MAPEG'in denetimlerdeki rolü.	75
Şekil 5.8 : Nezaretçilerin MAPEG'e güvenilirlik bakışı.	75
Şekil 5.9 : Diğer görevleri bulunan nezaretçilerin MAPEG'in denetim güvenliğine bakışı.	76
Şekil 5.10 : Aynı zamanda İSG uzmanına sertifikasına sahip olan nezaretçiler.	78
Şekil 5.11 : İSG uzmanı ile fikir ayrılığına düşülüp düşülmediği.	79
Şekil 5.12 : Aynı zamanda İSG uzmanı olan nezaretçilerin diğer İSG uzmanlarıyla fikir ayrılığı.	80
Şekil 5.13 : Nezaretçilik uygulama sistemleri.	82
Şekil 5.14 : Maden işletmelerinde idari para ve durdurma cezası.	83

DAİMİ NEZARETÇİNİN GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARI & NEZARETÇİLER AÇISINDAN MADEN İŞLETMELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Maden sahalarının teknik ve emniyet açısından denetiminin sağlanması için mevzuat gelişiminde Maden Kanunu ve ilgili yönetmeliklerde çeşitli nezaretçilik uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Bunlar, fenni nezaretçilik, teknik nezaretçilik ve daimi nezaretçilik gibi farklı uygulamalardır.

Faaliyet gösterilen maden sahalarında çalışılan ruhsat sahaları içinde yapılan faaliyetlerin iş sağlığı ve güvenliği göz önünde bulundurularak ve planlanan üretim planına uygun olarak gerçekleştirilmesi adına “nezaretçilik” konusunda maden kanunu ve diğer ilgili mevzuatta hükümler mevcuttur.

Birden çok saha bakılabilen bir teknik nezaretçilik sistemiyle birlikte en az 30 işçi üstünde çalışan işletmeler ve en az 15 işçi çalışan yer altı işletmelerinde bir maden mühendisini daimi nezaretçi olarak atama zorunluluğu varken, bunun 2015 yılında 3213 sayılı Maden Kanununda 6592 sayılı Kanun değişikliğiyle kaldırılması sonrasında, bu sahalarda da daimi nezaretçilik atanma zorunluluğu getirildi. Böylece teknik nezaretçiliğin yükümlülükleri daimi nezaretçilik yükümlülüklerine eklenmiştir. Daimi nezaretçi, görev aldığı işyerindeki faaliyetleri ile ilgili eksiklik ve aksaklıkları gidermek amacıyla önlemleri belirleyerek ruhsat sahibine ya da rödovansçıya bildirir. İşveren de bunlardan sorumludur. Nezaretçi bu aksaklıkları bildirmediği takdirde cezai sorumluluğa tabidir.

Nezaretçi, maden işletmelerinde üstlendiği görevlerle, azami güvenlik şartları altında optimum kazancın sağlanması noktasında kritik bir görev üstlenmektedir. Ruhsat sahalarında üretim yapılması için *daimi nezaretçinin* istihdamı kanun ile zorunlu tutulmuştur. Uygulamada daimi nezaretçinin asıl görevleri madencilik faaliyetlerini denetlemek ve bunları nezaretçi defterine bildirmektir. Bu durum aslında nezaretçinin hem üretim mühendisliği hem de denetim faaliyetini tek başına aynı sahada üstlenmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Fakat aslında nezaretçinin, madencilik faaliyetleri üzerindeki görevi ile denetim görevinin ayrı mekanizmalar tarafından gerçekleştirilmesi gerekir.

Nezaretçinin güvenlik ve teknik anlamda sorunlarını ruhsat sahibine nesnel bir şekilde aktarması için, onun karşısında maddi bir aidiyet içerisinde olmaması gerekir. Bunun için daimi nezaretçilerin hizmet karşılığının bir ödenek içerisinde tarafsız bir kurum tarafından verilmesi önem arz etmektedir.

Daimi nezaretçinin görev-yetki ve sorumlulukları son olarak 21.09.2017 tarihinde yayınlanan Maden Yönetmeliğinin 125. maddesinde belirtilmiştir. Buradaki en büyük değişim, önceki Kanun değişikliklerinde ve ilgili Yönetmeliklerde teknik ve daimi nezaretçinin görev, yetki ve sorumluluklarının şu anki *daimi nezaretçi* tanımında toplanmış olmasıdır. Böylece bu değişimin idari, hukuki ve cezai olarak yansımaları daha kapsamlı olarak ortaya çıkmıştır. Hukuki sorumluluğun temelini nezaretçi

açısından daimi nezaretçi defteri oluşturmaktadır. Bu deftere; ruhsat sahası koordinatları, madenin cinsi ve grubu, faaliyetler ve izin alanları, üretim miktarı ve yöntemi, sahada çalışan organizasyon ve çalışanlarla ilgili bilgiler nezaretçi tarafından takibi yapılarak işlenmektedir. Ayrıca basamak boyutlandırması ve tehlikeli durumların; patlayıcı madde ve patlatmanın çevresel etkilerinin; yeraltı çalışmalarında gerekli yüzey bağlantıları, nakliyat yolları, havalandırma ve tahkimat kontrolünün daimi nezaretçi tarafından, görev-yetki ve sorumluluğu kapsamında, gerçekleştirilmesi gerekmekte olup daimi nezaretçinin bu teknik konulara hakim olması beklenmektedir.

Bu durum farklı bir açıdan aslında bir maden kazası oluşması durumunda mahkemelerde hakimlerin ve atayacakları bilirkişilerin; nezaretçinin görev, yetki ve sorumluluklarını -iş güvenliği uzmanı ve diğer teknik elemanlarla birlikte- olay şartlarına göre nesnel değerlendirmesini gerektirmektedir. Ancak, bu hiç de kolay olamamaktadır.

Özellikle nezaretçinin tehlike oluşturacak eksiklik ve aksaklıkların tespit edilmesi noktasında İSG uzmanlarıyla çoğunlukla örtüşen bir iş ilişkisi içinde olması, İSG uzmanı ile daimi nezaretçinin sorumluluklarının birbirinden net olarak, tamamen ayrılmamış olması, bilirkişilerin raporuna göre kaza anında kusur oranları belirlemesinde hakimlerin zorlanmasına neden olmaktadır. Hakimlerin ve bilirkişilerin; nezaretçinin ve İSG uzmanının görev, yetki ve sorumluluklarının net olarak ayrıldığını görebilmesi gerekmektedir. Aslında ülkemizde iş güvenliği uzmanının daimi nezaretçi olduğu bir sistemin koşullarının oluşturulması ve bu doğrultuda gereken planlamanın yapılması gerekmektedir.

Türkiye’de bir maden kazası durumu ortaya çıktığında sorumlulukların belirlenmesi ve dağıtılması için hakimler maden işletme organizasyon şemasını incelemekteler. Ancak bu görev tanımlarının ticaret siciline ya da MAPEG’e bildirilmesi gerekmektedir.

Yargı, yargı kararları; maden kazalarında madencilere ve maden şirketlerine iyi gözle bakmamaktadır. Bu suretle çoğunlukla madenciliğin aleyhine kararlar vermektedir. Bu anlayış artık değişmeli ve kalkınmanın öncü sektörü madencilığe gereken değer verilmelidir.

Ayrıca birçok maden kazası durumunda ülkemizde alt mevzuatın ayrıntılı hükümler sevk etmemiş olması nedeniyle, arada kalan durumlar olduğunda mevzuat açık verebilmekte ve sorunlar çözülememektedir. Bu gibi durumlarda hakimın takdirine göre karar verilmektedir. Ancak hakimın değerlendirmesinde; takdir hakkını genişletmeyecek bir mevzuatın ortaya konması ve kazaların azaltılması adına MAPEG’in denetimlerdeki rolünün artırılması yerinde olacaktır.

Zira, madencilikte gelişmiş ülkelerde olduğu gibi maden denetim sorumluluklarının AÇSHB’ye verilmesi doğru bir yaklaşım değildir. Ülkemizde maden işletme projesinin MAPEG tarafından incelenmekte olduğu dikkate alındığında, AÇSHB’nin bu projeden haberdar olmadan madenler için tüm iş sağlığı ve güvenliğini, bunun denetim sorumluluğunu üstlenmesi ve kontrol etmesi mümkün değildir. Bu noktada AÇSHB’nin yeterli altyapıya sahip olmadığı ve iş kazalarının tümünün MAPEG’e bildirilmesinin zorunlu olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca MAPEG’in; kaza oranları, istatistikleri oluşturarak, denetimlerle beraber uygun çözümler üretilebilecek teknik altyapıya sahip bir kurum olması hususları dikkate alınarak MAPEG’in personel sayısının yeterli sayıya ulaştırılmasıyla denetimlerde rolü daha da kuvvetli kılınmalı, bu suretle madenlerde denetim yetkisi AÇSHB’den alınmalıdır.

Bu çalışmada; nezaretçinin görev, yetki ve sorumlulukları teknik ve hukuki açıdan araştırılmış ve “Survey Monkey” anket programıyla daimi nezaretçilerin gözünden maden işletmeleri içerisinde uygulanması gereken nezaretçi sistemi konusu değerlendirilmiş ve analiz edilmiştir. Var olan sorunların giderilmesine yönelik olarak nezaretçilik sistemi kapsamında çözüm önerileri getirilmiştir. Görev, yetki ve sorumluluklar hukuki ve teknik açılarından açıklandıktan sonra madencilik sektöründe olması gereken idari denetim modeli önerilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmadan çıkarılan ana sonuçlar şöyle sıralanabilir:

- Var olan sistemde mühendislerin yaşadığı problemler vardır.
- Nezaretçilik konusu mühendisler tarafından bir denetim mekanizması olarak görülmektedir.
- Denetim mekanizmasının bağımsızlığı denetimin objektifliği açısından en önemli unsurdur.
- Denetimin bağımsızlığını etkileyen en önemli faktör nezaretçilik görevi gören mühendislerin işverene finansal bağımlılığıdır.
- MAPEG’in kontrolü altında oluşturulacak bir fon olması ve nezaretçilerin ücretlerini buradan edinmesi gerektiği ortaya konulmuştur.
- Denetimin işletme projesine uygunluğu açısından MAPEG’in bölge müdürlükleri kurarak işletme ve nezaretçiyle daha sıkı aralıklarla bir iletişim

içinde bulunması gerektiği gözlemlenmiştir.

DUTIES, AUTHORITIES AND RESPONSIBILITIES OF THE PERMANENT SUPERVISOR & EVALUATION OF MINE OPERATIONS BY SUPERVISORS

SUMMARY

In order to ensure that the mining sites are inspected in terms of technical and safety, various legislative practices have been carried out in the legislation of the Mining Law and related regulations. These are different applications such as supervising, technical supervision and permanent supervision.

There are provisions in the mining law and other relevant legislation on light supervision in order to ensure that the activities carried out within the licensed mining sites are carried out in accordance with the planned production plan, taking into account occupational health and safety.

While there was an obligation to appoint a technical supervisor at the mine sites with less than 30 workers, it was obliged to appoint permanent supervision in these fields after the removal of the Law no. Thus, the obligations of technical supervision have been added to the obligations of permanent custody. The permanent supervisor shall determine the measures in order to eliminate the deficiencies and deficiencies related to the activities in the workplace and inform the registration holder or renegator. The employer is also responsible for these. If the supervisor does not report these failures, he is subject to criminal liability.

The supervisor undertakes a critical role in achieving optimum gains under maximum security conditions with the duties undertaken by the mine enterprises. The employment of *permanent supervisors* is required by law for production in license areas. In practice, the main tasks of the permanent supervisor supervise the mining activities and report them to the supervisor's book. In fact, this situation is the result of the supervisor taking over both the production engineering and the inspection activity on the same field alone. In fact, however, the supervisor needs to carry out the task of inspection with separate mechanisms.

In order for the supervisor to convey his security and technical problems objectively to the licensee, he must not have a material belonging to him. For this purpose, it is important to ensure that the provision of service provision of permanent custodians is provided by an impartial institution.

The duties and authorities of the permanent supervisor are finally stated in Article 125 of the Mining Regulation published on 21.09.2017. The biggest change here is that the duties, powers and responsibilities of the technical and permanent supervisor in the previous Law amendments and the relevant Regulations were collected in the

definition of the current permanent custodian. Thus, the administrative, legal and criminal reflections of this change have emerged more extensively.

The permanent supervisory book is the basis of the legal responsibility for the supervisor. In this book; license area coordinates, type and group of the mine, activities and permit areas, production amount and method, information about the organization and employees working in the field are monitored by the supervisor. In addition, step size and dangerous situations; environmental impacts of explosives and blasting; necessary surface connections, transport routes, ventilation and fortification control in underground works are to be carried out by the permanent supervisor within the scope of duty-authority and responsibility and the permanent supervisor is expected to dominate these technical issues.

This is a different aspect of the fact that in the case of a mine accident in the courts and the experts to appoint the judges; It requires the supervisor to evaluate his duties, authorities and responsibilities with the occupational safety expert and other technical staff according to the circumstances of the incident. However, this is not easy at all.

The fact that the supervisor is in a working relationship with OHS specialists at the point of defining the deficiencies and faults that will create a danger, the responsibilities of the OHS expert and the permanent supervisor are not completely separated from each other, cause the judges in the determination of the defect rates at the time of the accident according to the report of the experts. Judges and experts; the supervisor and OHS expert should be able to see clearly the duties, authorities and responsibilities of the OHS expert. In fact, it is necessary to establish the conditions of a system where the occupational safety specialist is the permanent supervisor and the necessary planning should be made accordingly. When a mine accident situation arises in Turkey, judges review the mine enterprise organization chart to determine and distribute responsibilities. However, these job descriptions must be reported to the trade registry or to MAPEG.

Judiciary, judicial decisions; mine mining miners and mining companies do not look well. In this way, it often makes decisions against mining. This understanding should be changed and the leading sector of development should be given the necessary value for mining.

Moreover, due to the fact that in the case of many mining accidents, sub-legislation in our country has not sent detailed provisions, the legislation can be open and problems cannot be solved when there are situations. In such cases it is decided at the discretion of the judge. However, in the evaluation of the judge; it would be appropriate to increase the role of MAPEG in audits in order to introduce legislation that will not expand the discretion and to reduce accidents.

Because, as in developed countries, mining control responsibilities are not the right approach. Considering the fact that the mine operation project is being examined by MAPEG in our country, it is not possible for MoLSS to undertake and control all occupational health and safety for mines without being aware of this project. At this

point it should be noted that MoLSS does not have sufficient infrastructure and that all work accidents are notified to MAPEG. In addition, MAPEG; Taking into account the fact that the number of personnel of MAPEG is sufficient by taking into account the accident rates, statistics, and the technical infrastructure that can be produced with appropriate inspections, together with the audits, the role of MAPEG in audits should be further strengthened and thus the audit authority in the mines should be taken from MoLSS.

In this study; The duties, authorities and responsibilities of the supervisor were investigated both technically and legally and the supervisor system which was to be applied within the mine enterprises through the “Survey Monkey” survey program was evaluated and analyzed. In order to solve the existing problems, solutions were proposed within the scope of supervision system. After explaining the duties, authorities and responsibilities in terms of legal and technical aspects, it has been suggested to propose an administrative control model which should be in the mining sector. The main results from this study can be listed as follows:

- There are problems experienced by engineers in existing system.
- Supervision is seen by engineers as an audit mechanism.
- Independence of the audit mechanism is the most important element in terms of the objectivity of the audit.
- The most important factor affecting the independence of the audit is the financial dependence of the engineers on the employer.
- It should be noted that there is a fund to be established under the control of MAPEG.

In terms of compliance of the audit with the business project, it was observed that MAPEG should establish regional directorates and should be in closer contact with the supervisor

1. GİRİŞ

Madencilik; yer altındaki madenlerin araştırılması, çıkarılması ve işletilmesiyle ilgili teknik ve yöntemlerin bütünüdür. Maden yataklarının aranması, projelendirilmesi, işletilmesi ve çıkarılan madenin zenginleştirilmesi ile ilgili işlemleri içerir. Maden işletmelerinde bu işlemler, madencilik konusunda eğitim almış mühendisler ve işçiler aracılığı ile optimum oranda yapılmaya çalışılmaktadır. Bu optimumun sağlanması konusunda en büyük görev mühendise düşmektedir. Madenin planlama sürecinde bu optimizasyon yapılarak işletilecek madenin en verimli ve güvenli bir şekilde çıkarılması planlanır. Bu konuyla alakalı en önemli terim ocak tasarım optimizasyonudur. Optimum nihai ocak sınırları ve bu sınırlar içindeki optimum üretim planı ve sırasının belirlenmesine “ocak tasarım optimizasyonu” denilmektedir. Bu tasarım optimizasyonu için işlenilecek madenin her bölgedeki benzersiz fiziksel özellikleri göz önünde bulundurularak, blok model; maden işleme, cevher hazırlama, ekonomik ve çevresel gereksinimler açısından değerlendirilir(Tercan, 2018).

Maden sahalarının teknik ve emniyet açısından denetiminin sağlanması için mevzuat gelişiminde, Maden Kanunu ve ilgili yönetmelikler uyarınca “fenni nezaretçilik”, “teknik nezaretçilik” ve “daimi nezaretçilik” gibi farklı *nezaretçilik* uygulamaları gerçekleştirilmiştir.

Böylece değişen mevzuatlarla birlikte her değişimde görev, yetki ve sorumluluk konularında çeşitli genişlemeler ve daralmalar olmuştur. Örneğin 24.06.2010 tarihinde yürürlüğe giren 5995 Sayılı Kanun ile değişik 3213 sayılı Maden Kanunu döneminde hem “teknik nezaretçi” hem de “daimi nezaretçi” tanımları karşımıza çıkmaktadır.

5995 sayılı Kanun döneminde teknik nezaretçi 1 (a) Grubu madenlerden 5, diğer gruplardan 5 olmak üzere toplam 10 adet, ve diğer gruplar olmamak şartıyla 1 (a) Grubundan 10 adet ruhsat sahasında görev alabilmekteydi (Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği m.133). Teknik nezaretçinin ruhsat sahasında devamlı durmasını gerektiren bir durum bulunmamaktaydı. Ayrıca nisan ayında verilen belgeler de teknik nezaretçi tarafından hazırlanmaktaydı. Bu bilgilere bakarak nezaretçinin “görev”inin daha çok *denetim* ağırlıklı olduğu söylenebilir.

Söz konusu Yönetmeliğin 134. maddesinde teknik nezaretçinin görev, yetki ve sorumlulukları aktarılmıştır. Daimi nezaretçi ise teknik nezaretçinin belirlediği eksiklikleri ve aksaklıkları ruhsat sahibine bildirerek bunların giderilmesine nezaret eden kişi olarak tanımlanmıştır. 18.02.2015 tarihinde yürürlüğe girerek 3213 sayılı Maden Kanununda değişiklik getiren 6592 Sayılı Kanunla ise diğer nezaretçi kavramlarının görevlerinin çoğunluğunu kapsayacak şekilde yeni bir “daimi nezaretçi” tanımı yapılmıştır. Bu Kanunun devamında 21.09.2017 tarihinde Maden Yönetmeliği yayınlanmış, bu yönetmelikte de *daimi nezaretçilik* görevinin nasıl ifa edilmesi gerektiği gösterilmeye çalışılmıştır.

Böylece *nezaretçilik* kavramı belirli mevzuat değişiklikleriyle farklı şekillerle karşımıza çıkmıştır. Güncel mevzuat değişiklikleriyle birlikte *nezaretçinin* görev, yetki ve sorumlulukları konusunda değişimler yaşanmıştır. Bu değişimlerin ve *nezaretçiliğin* öneminin belirtilmesi ve vurgulanması sektörde oluşan bazı yanlış algılamaları gidermesi amacıyla önem arz etmektedir.

Bu çalışmada maden kazaları olduğunda mahkemelerin kaza kusur oranları değerlendirmesinde net olarak görmesi gereken, daimi nezaretçinin görev-yetki ve sorumlulukları incelenmiştir. Ayrıca nezaretçi ile görev çakışmaları olabilen İSG uzmanlığına ve madenlerin denetiminde MAPEG’in yetkisinin ne olması gerektiğine değinilmiştir.

Türkiye’de maden işletmelerinde görev yapan *daimi nezaretçilerin* yaşadığı sorunları tespit edebilmek ve bu sorunlara çözüm getirebilmek için, yetkili kurumlara mevzuat önerisi sunmak amacıyla 2018 yılında “Nezaretçi” ve 2019 yılında ise “Daimi Nezaretçi Anketi” gerçekleştirilmiştir. Anket sorularının *daimi nezaretçiler* tarafından, gerektiğinde (finans, muhasebe ve hukuk) departmanlarına danışılması suretiyle hassas cevaplanması istenmiştir. Ankete verilen cevaplar tek başına kesinlikle herhangi bir yerde paylaşılmaması ve kurum/şahıs bilgilerinin verilmemesi taahhüt edilmiştir. Ankete verilen yanıtlar ayrı ayrı ya da ilgisi nispetinde ilgili alt başlıklarda analiz edilmiştir. Çıkan sonuçlara göre nezaretçi haklarının iyileştirilmesi ve çalışılan işletmelerde *iş güvenliği risklerinin* azaltılabilmesi konularında önerilerde bulunulması amaçlanmıştır.

Bu doğrultuda çalışmada öncelikle *nezaretçilik* Türk maden mevzuatı gelişimi içerisinde incelenmiştir. Ardından, daimi nezaretçi eğitimi ve atanması konusu

işlenmiştir. “daimi nezaretçinin görev, yetki ve sorumlulukları”, açıklanmıştır. Devamında, “nezaretçi açısından idari, hukuki ve cezai sorumluluk” konusu kapsamında; “Maden kazalarında mahkemelerin değerlendirmeleri”, “daimi nezaretçinin ve İSG uzmanının görev yetki ve sorumlulukları”, ve “AÇSHB’nin ve MAPEG’in denetimlerdeki rolü” konuları işlenerek, nezaretçinin İSG ve diğer kurumlar açısından sorumlulukları değerlendirilmeye çalışılmıştır. İlgili başlıklarda, daimi nezaretçilere sorulan, konuyla bağlantılı anket sorularına verilen cevaplar analiz edilmek suretiyle çözüm önerileri ortaya konmuştur.

Bu tezin amacı, nezaretçilik görevinin içerdiği kapsamlı hukuki ve teknik konuları göz önüne koymak ve sektördeki nezaretçilerin anket aracılığıyla alınan fikirlerini yorumlanarak ortaya genel çerçeveleriyle sistem önerisi sunmaktır. Nezaretçilik haklarını iyileştirecek, nitelikli madencilik kültürünün oluşmasına yardım edecek ve iş sağlığı ve güvenliği şartlarını geliştirecek bir tez ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1.1 Literatür

“Daimi nezaretçinin görev, yetki ve sorumlulukları & nezaretçiler açısından maden işletmelerinin değerlendirilmesi” adlı bu tezde literatür kısmı oluşturulurken daha önce bu konuyla alakalı bir tez, makale veya bildiri bulunmamasından dolayı ilgili konular hakkında bulunan tezler, makaleler, dergiler, kitaplar, eğitimler ve benzeri kaynaklardan yararlanılmıştır.

Nezaretçilik konusu hukuki bir zorunluluk olmasından kaynaklı olarak her hangi bir ilgili mevzuat değişikliği veya olay olması durumunda üzerinde durulan bir konu olabilmektedir. Bu konuyu temel alarak yapılan ve içeriğinde bu konu olan eğitimlere tez süresince katılmaya çalışılmış ve buradaki tecrübeler teze aktarılmaya çalışılmıştır.

1.2 Kapsam ve Yöntem

Bu tez madencilikteki nezaretçilik görevinin görev, yetki ve sorumluluklarını ortaya koymak ve var olan sistemdeki aksaklıkları tespit ederek öneriler sunmayı amaçlamaktadır. Bu tez kapsam olarak tezin genel bilgilerinin verildiği “Giriş” bölümü, mevzuatta olan değişikliklerin gösterildiği “Maden Mevzuatı Gelişiminde Nezaretçilik” bölümü, nezaretçilerin atanması, eğitimleri ve maaşlarının anlatıldığı “Daimi Nezaretçi Eğitimleri, Atanması Ve Maaşları” bölümü, görev yetki ve

sorumlulukların anlatıldığı “Nezaretçi Defteri Ve Buna Bağlı Görev, Yetki Ve Sorumlulukların İncelenmesi” bölümü, idari, hukuki ve cezai sorumlulukların ve sistem önerisinin bulunduğu “Nezaretçi Açısından İdari, Hukuki Ve Cezai Sorumluluk” bölümü ve tezin amacına uygun olarak ortaya konulan çözümlerin bulunduğu “Sonuç ve Öneriler” bölümünden oluşmaktadır.

Yöntem olarak bu kapsamda Survey Monkey adlı anket sitesi aracılığı ile 2 adet anket yapılmış bulunmaktadır. Söz konusu anketler 2018 şubat ayı ve 2019 şubat ayında yapılmıştır. 2018 yılındaki ilk ankete 62 kişi katılmış ve bu ankette çıkan sonuçlar yorumlanmıştır. Her daimi nezaretçinin bir sahada görev aldığı düşünüldüğünde, esasen bu veriler yaklaşık 62 adet maden işletmesini temsil eden veriler anlamına da gelmektedir. 2019 yılında yapılan ankette ise ilkinden edinilen tecrübeler de göz önünde bulundurularak hedefe yönelik yeni sorular sorulmuştur. Bu ankette ise 120 kişi doldurmuştur. Sektörel bazda eksiklikler ve talepler nezaretçiler aracılığıyla saptanıp var olan sistem üzerinden analizler yapılmış ve yorumlanmıştır. Sorular kendi özelinde değerlendirilmiş, ayrıca ilgisi nispetinde belli sorular birbirleriyle kombinasyonlar yapılarak yeni çıkarımlar ortaya konmuştur. Bu tez; daimi nezaretçilerin görev, yetki ve sorumlulukları ve nezaretçilerin içinde bulundukları düzenle ilgili görüşlerini içermektedir.

2. MADEN MEVZUATI GELİŞİMİNDE NEZARETÇİLİK

İşletmelerin teknik uygunluğuna ve emniyet ile ilgili yasal düzenlemelere uygun olarak yürütülmesinin kontrolüne “nezaret” denir. Bu doğrultuda işletmelerin teknik ve emniyet yönünden nezaretini yapan sorumlu ve yetkili maden mühendisine “nezaretçi” denilmektedir. Bu sorumluluk ve yetki; değişen ekonomik şartlar, teknoloji, işleyiş gibi sebepler dolayısıyla tarih boyunca farklı düzenlemelerle belirlenmiştir.

Geçmişten bu yana madenler, dünya ekonomisi ve ülkeler için önemli bir stratejik değer taşımaktadır. Osmanlı İmparatorluğu döneminden, içinde bulunulan Cumhuriyet döneminde günümüze değin, madenlerin verimli şekilde değerlendirilerek ülke ekonomisine kazandırılması amacıyla çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Madenlerin denetiminin daha nitelikli olarak sağlanması için “nezaretçilik” konusunda mevzuat gelişimi içerisinde değişiklikler yapılmıştır.

Geçmişten bu yana madenler, dünya ekonomisi ve ülkeler için önemli bir stratejik değer taşımaktadır. Osmanlı İmparatorluğu döneminden, içinde bulunulan cumhuriyet döneminde günümüze değin, madenlerin verimli şekilde değerlendirilerek ülke ekonomisine kazandırılması amacıyla çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Türkiye’de cumhuriyet dönemindeki Maden Kanunları ve bu kanunlarda mevzuat gelişimi içerisinde yapılan değişiklikler aşağıda gösterilmiştir (Çizelge 2.1).

Çizelge 2.1 : Cumhuriyet Dönemi maden kanunları ve değişiklikleri.

	Kanun/ Karar No	Maden Kanunu ve Değişiklikleri	Tarih	Sayı
1	6309	Maden Kanunu	11.03.1954	8655
2	6662	Değişiklik	24.02.1956	9242
3	6688	Değişiklik	03.03.1956	9249

Çizelge 2 1 (devam) : Cumhuriyet Dönemi maden kanunları ve değişiklikleri.

	Kanun/ Karar No	Maden Kanunu ve Değişiklikleri	Tarih	Sayı
4	7125	Değişiklik	11.06.1958	9929
5	7199	Değişiklik	12.02.1959	10133
6	7426	Değişiklik	13.02.1960	10431
7	271	Değişiklik	20.07.1963	1145
8	3213	Maden Kanunu	15.06.1985	18785
9	3382	Değişiklik	25.06.1987	19498
10	4424	Değişiklik	05.08.1999	23777
11	4683	Değişiklik	26.06.2001	2444
12	5177	Değişiklik	05.06.2004	25483
13	5446	Değişiklik	04.01.2006	26043
14	5995	Değişiklik	24.06.2010	27621
15	6592	Değişiklik	04.02.2015	29271

Bu Kanun düzenlemelerinden bir kısmı, madenlerin denetiminin daha nitelikli olarak sağlanması için “nezaretçilik” konusundaki değişiklikleri içermektedir.

Türkiye’de madencilik 2004 yılına kadar değişik mevzuatlarla ve farklı idarelerce yürütülmüştür. Taşocakları yaklaşık 100 yıl, İçişleri Bakanlığı İl Özel İdarelerince Taşocakları Nizamnamesine bağlı olarak idare edilmiştir. Diğer bir deyişle teknik bir faaliyet için, teknik olmayan ve siyasi olan idari bir yapı tarafından ruhsat verilmiş, taşocakları faaliyetleri denetlen(me)miş, üretim faaliyetleri için proje istenmemiştir. Bunun neticesinde taş ocaklarında sürekli iş kazaları ve can kayıpları, projeden uzaklaşan faaliyetler nedeniyle kaynak kayıpları ortaya çıkmıştır (Yıldız, 2015, s.48).

Mevzuat gelişimi içerisinde 11.03.1954 tarihinde yürürlüğe giren 6309 sayılı Maden Kanunu ile “Fenni Nezaretçi” kavramı getirilmişti. Bu dönemde işletme ruhsatnameli veya imtiyazlı sahalardaki teknik faaliyetin düzenlenmesi ve idaresi işlerinin en az bir maden mühendisinin *fenni nezareti* altında yapılması şarttı.

15.06.1985 tarihinde yürürlüğe giren 3213 sayılı Maden Kanunu döneminde de Maden Kanununun 31. maddesine göre işletme ruhsatı sahibinin işletme süresince en az bir maden mühendisini *fenni nezaretçi* olarak görevlendirmesi zorunluydu.

“Fenni Nezaretçi” kavramı 05.06.2004 tarihinde yürürlüğe giren 5177 sayılı kanunla “Teknik nezaretçi” olarak değiştirilmiştir. Maden mevzuatında yer alan ve 60 yıldır uygulanmakta olan bu düzenlemenin yerini böylece “teknik nezaretçi”lik almıştır.

Yıldız’a göre; 2004 yılında 5177 sayılı Kanunla Maden Kanununda mühendis ile (teknik) nezaretçinin yeri yeniden tanımlanmıştır. Böylece madencilikte mühendisliğin etkinliği artırılmıştır (Yıldız, 2015, s.53).

5177 sayılı Yasa’dan sonra yürürlüğe giren Uygulama Yönetmeliği’nde: Daimi nezaretçinin, en az otuz işçi çalıştıran işletmeler ile en az on beş işçi çalıştıran yer altı işletmeleri için zorunlu olduğu, düzenlenmişken, 5995 sayılı Yasa ile daimi nezaretçinin görev alacağı yerler Yasa’da gösterilmiş ve yer altı üretim yöntemiyle çalışan işletmelerin çalıştırdıkları işçi sayısına bakılmaksızın, açık işletmelerde de 15 işçi çalıştırılması durumunda, daimi nezaretçi bulundurulması zorunluluğu getirilmiştir.

Yine, daimi nezaret görevini üstlenmiş olan mühendislerin, gerekli şartları sağladıkları takdirde aynı zamanda o işletme için teknik nezaret görevini de yapabilecekleri, ancak bu durumda başka ruhsat sahalarında teknik veya daimi nezaretçi görevi üstlenemeyeceği, düzenlemesi, 5995 sayılı Yasa’nın Uygulama Yönetmeliği ile daimi nezaretçi görevi üstlenmiş olan mühendislerin, teknik nezaretçi olarak atanamayacağı, şekline çevrilmiştir.

İşletmelerin yer altı üretim yöntemi ile çalışması ya da tesislerde çalışanlar hariç madencilik faaliyeti kapsamında 15 işçi çalıştıran işletmeler zorunlu olarak bir de teknik eleman çalıştırılması öngörülmüştür. Bu teknik elemanlar, maden, jeoloji veya jeofizik mühendisi olabilmekte, zorunlu olarak çalıştırılan teknik eleman maden mühendisi olup diğer şartları da sağlıyorsa daimi nezaretçilik görevini de üstlenebilmekteydi.

3213 sayılı Maden Kanunu’nda önemli değişiklikler getiren 6592 sayılı Kanun 18.02.2015 tarihli RG’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanundaki en önemli değişiklikler, MAPEG’e teslim edilecek proje, rapor gibi teknik belgelerin hazırlanması yetkisinin sadece Yetkilendirilmiş Tüzel Kişilere bırakılması, teknik

nezaretçi uygulamasının kaldırılması ve üretim yapan her sahada daimi nezaretçi mühendis çalıştırma mecburiyeti getirilmesidir.

6592 sayılı Kanun ile “teknik nezaretçi”nin ismi “daimi nezaretçi” olarak değiştirildi. Ancak, Yıldız’a göre isim değiştirmek de sorunları çözemeyecektir. Nitekim, evvelki adıyla “fenni nezaretçi”, yeni adıyla “teknik nezaretçi”nin görev, yetki ve sorumlulukları genellikle Maden Kanunu uygulanmasıyla sınırlı kalmıştır. Teknik nezaretçi ruhsat sahibinin Maden Kanunu uyarınca üretimle ilişkili belgelerini imzalamış, işletmesinde tespit ettiği eksiklikleri yazılı bir halde ruhsat sahibine bildir(eme)miştir. Yazara göre teknik nezaretçi; ataması ruhsat sahibi tarafından yapılan, ücreti ruhsat sahibince ödenen, devlet adına denetim yapa(maya)n bir konuma getirilmişti (Yıldız, 2015, s.104).

Maden Kanununda son olarak 6592 sayılı Kanun ve ilgili mevzuat değişiklikleriyle madencilik sektörünün güvenliği, denetimi ve kontrolüne ilişkin olarak esaslı değişiklikler getirilmesi amaçlanmış ve maden mevzuatı önceki halinden daha iyi bir noktaya getirilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte teorik kapsamda, yapılan mevzuat değişikliklerinin umut verici ve madencilik sektöründeki iş güvenliğinin gelişimine katkı sağlamasına karşın, sektörel iyileşmeyi sağlayacak olan ana unsur bu mevzuat değişikliklerinin uygulanma özellikleridir (Güray ve Abut, 2015, s.170)

Nezaretçilik sistemlerinde düzeltilmesi gereken yanlışlıklar vardır. Dolayısıyla daimi nezaretçilikle ilgili olarak; daimi nezaretçiyi kimin atayacağı, ya da kimin işe alacağı, daimi nezaretçinin ücretini kimin ödeyeceği, görev sınırlarının nasıl belirleneceği, işten çıkarma yetkisine kimin sahip olacağı, kime karşı sorumlu olacağı, (ruhsat sahibine mi, yetkilendirilmiş tüzel kişiliğe mi, MAPEG’e mi?), daimi nezaretçi iş güvenliğinden sorumlu olup olamayacağı, teknik nezaretçinin görevini yapamamasının gerekçelerinin *daimi nezaretçi* için de geçerli olup olamayacağı konuları düzeltilmeye ihtiyaç göstermektedir (Yıldız, 2015, s.104).

Güray ve Abut’a göre; düzenlemelerdeki değişikliklerin tümüne bakıldığında, genel itibarıyla mevzuatta *nezaretçilik* ve iş güvenliği konusunda yapılan değişiklikler, uygulamada karşılaşılan sorunların giderilmesine yönelik anlık ve tepkisel yeni yasal düzenlemeler getirme anlayışını göstermektedir. Bu yaklaşım ile yürürlüğe konulan yasal düzenlemeler de bir bütün olarak maden sektörünün güvenliği, denetimi ve kontrolü açısından etkili ve yeterli olamamaktadır (Güray ve Abut, 2015, s.170) Yani,

yasal düzenleme yapılmasından ziyade, mevcut yasaların ve kurallarının gereği gibi uygulanmasının sağlanması ve denetiminin de titizlikle gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Kayadelen'e göre de, genel tabloda mevzuat karmaşık, çok ayrıntılı ve anlaşılması zor olarak mevcut bulunmaktadır. Maden yatırımcısı devamlı olarak birilerine raporlar hazırlamak mecburiyetinde kalmaktadır. Ayrıca, her hükmün katı şekilde uygulanmak istenmesi halinde maden yatırımcıların çalışabilmesi mümkün olamayacaktır. Öte yandan mevzuatta, kimi durumlara ilişkin boşluklar da vardır. Örneğin; aynı sahada farklı işler için görevlendirilmiş taşeronların bulunması halinde, daimi nezaretçi, iş güvenliği uzmanı, iş güvenliği mühendisi gibi Kanun uyarınca istihdam edilmesi gereken teknik elemanların sorumluluk alanları tanımlanamamaktadır (Kayadelen, 2015).

Bu bölümde, arazi kanunundan günümüze değin; “nezaretçilik sistemi”, “nezaretçi atanma koşulu”, “maden işletmesinde çalışan işçi sayısı başına nezaretçi koşulu”, “her maden ocağında en az bir nezaretçi bulunma koşulu” olup olmadığı, iş başında daima bulunma zorunluluğu, nezaretçilik sorumluluğunda alınabilecek maden sahası sayısı” gibi farklı konulardaki değişim ve farklı uygulamalar açıklanarak bölümün sonunda özet olarak verilmiştir. Aynı zamanda, nezaretçilerin gözünden, nezaretçilerin uygulanmasını istediği “nezaretçilik sistemi açıklanmıştır. Bu değerlendirmeler *“Maden sahalarına atanma ve nezaretçi bulunma koşulu” ve “Nezaretçilerin görev, yetki ve sorumlulukları” alt başlıklarında yapılmıştır.*

Bu kapsamda, nezaretçilik sistemi mevzuat gelişimi içerisinde değerlendirilerek, bu sistem hakkında çözüm önerileri getirilmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda bu bölümde “Maden Mevzuatı Gelişiminde Nezaretçilik” aşağıdaki alt başlıklarda incelenmiştir:

- 3213 sayılı Maden Kanunu öncesi Dönem: “6309 sayılı Maden Kanunu öncesi dönem” (“Arazi kanunu öncesi” ve “arazi kanunu sonrası” dönem), ve “6309 sayılı Maden Kanunu dönemi” olarak iki ayrı başlıkta açıklanmıştır.
- 1985-2004 yılları arası 3213 Sayılı Maden Kanunu dönemi
- (2004-2010) 5177 sayılı Kanun değişikliği dönemi

- (2010-2015) 5995 sayılı Kanun değişikliği dönemi
- (2015- ?) 6592 sayılı Kanun değişikliği ve sonrası dönem

Söz konusu başlıklar, özellikle daimi nezaretçinin görev, yetki ve sorumlulukları; nezaretçi tanımı, atanması, eğitimi gibi konular kapsamında açıklanmıştır. Böylece mevzuat gelişiminde nezaretçilik sistemi aydınlatılarak bu sistem konusunda çözüm üretilmeye çalışılmıştır.

2.1 3213 sayılı Maden Kanunu ncesi Dönem

2.1.1 6309 sayılı Maden Kanunu ncesi dönem

6309 sayılı Maden Kanunu ncesi dönem açısından, öncelikle 1858 tarihli Arazi Kanunu ncesi nezaretçilik ve maden denetiminden bahsedilmiştir. Ardından Arazi Kanunu sonrasındaki mevzuat dönemi kısaca açıklanmıştır.

2.1.1.1 Arazi kanunu öncesi dönem

Özellikle Fatih Sultan Mehmet döneminde Anadolu'da ve Balkanlar'da fethedilen yerlerde bulunan madenler, Osmanlı Devleti'nin sahip olduğu maden rezervlerinin ve maden çeşitliliğinin artmasını sağladı. Devletin güvenliği için gerekli olan kurşun, demir ve kalay gibi madenlerin işletmeleri ve idareleri konusundaki hassasiyet arttı. Bu dönemde idar ve kurumsal açıdan devletin tekemmülü sayesinde, devletin hazinesi olan araziye dahil olan madenlerin işletilmesi ve denetimi ile ilgili düzenlemeler kanunnmelerle tespit edildi. Böylece maden çalışanlarının yükümlülükleri ile madenlerin çıkarılmasından ayrıştırılıp ihtiyaç duyulan yerlere gönderilmesine kadar olan tüm aşamalar maden kanunnmeleri ile belirleniyordu. Osmanlı Devleti, ayrıca toprak yönetimi, vergiler vb. alanlarda olduğu gibi, madencilik alanında da kendinden önceki uygulama ve tekniklerden istifade etmiştir. Nitekim Balkanlarda, özellikle madencilikte ileri seviyelerde bulunan Sırbistan'da görüldüğü üzere, Osmanlı ncesi dönemden kalan ve şer'i hukuka aykırı olmayan eski nizmların korunması ve Osmanlı madenciliğinde kullanılan pek çok teknik terimin Slavca ve Almanca olması bunu göstermektedir.

Klasik dönem Osmanlı madenciliğinde madenleri idare etmekle görevli olup devlet tarafından atanan memurlar, madene levazım nakledenler (araç gereç sağlayıcıları) ve güvenliği sağlayanların dışında, teknik personel işçiler ve ustalar olmak üzere iki sınıfa

ayrılıyordu. İşçiler yeraltından cevher çıkarılmasında ve yüzeydeki tesislerde çalışıyordu. Ustalar grubu ise urbararlar, hutmanlar, şafarlar, lemşadniçiler, prustadlar, ifrazcılar ve kalcılardan meydana geliyordu. Urbararlar maden mühendisi ve kuyucubaşı niteliğinde olup, kuyuları ölçmekle görevliydi. Urbararlar bu noktada günümüz “nezaretçi” kavramının kapsamında bir görev yapmaktadı. Hutmanlar ise işçilere nezaret ederlerdi ve kuyularda meydana gelen her olayda onlara başvurulurdu. Maden bölgesinin denetimi şafarlara, kuyu inşaatlarının takibi de lemşadniçiler ve prustadlara aitti. İfrazcılar ve kalcılar arıtım işlerinden sorumluydular. Bunların yanında haddadlar, marangozlar ve tamirden sorumlu meremmetçiler de teknik görevliler arasında yer alıyor (Keskin, ?). Günümüz “nezaretçi” tanımı kapsamında madenleri idare etmekle görevli olan memurlar, güvenliği sağlayanlar ve ustalar sınıfında sayılan urbararlar “nezaretçi” görevlerinin niteliklerini kısmen taşımaktaydılar.

2.1.1.2 Arazi kanunu sonrası dönem

• Maden sahalarına atanma ve nezaretçi bulunma koşulu

Madencilik konusunda ilk düzenleme 1858 tarihindeki Arazi Kanunnamesi’dir. 1858 yılında Sultan 1. Abdülmecit zamanında yürürlüğe girmiştir. İlk yasal düzenleme ise 1862 tarihinde Fransız Maden Kanunu’ndan alınan Maadin Nizamnamesi’dir.

Bu tarihlerden itibaren geçen on yıllar boyu madenlerimizin işletilmesinde teknik elaman sıkıntısı çekilmiş, bu sıkıntının giderilmesi amacıyla etkili tedbirler getirilmiş ve uygulanmıştır. Maadin Nizamnamesi’nin yürürlükte bulunduğu süre içerisinde değişmeyen 72-76. maddelerine göre; Maden İdaresince her vilayet merkezinde bir maden mühendisinin bulundurulacağı, görevli bu mühendislerin idareden verilen talimat doğrultusunda maden üretimine nezaret edecekleri, maden işletmelerinde tespit ettikleri eksiklik ve aksaklıkları ruhsat sahibine, vilayete ve Maden İdaresine bildirecekleri, bir kaza olduğu takdirde gereken tedbirleri alacakları, ihtiyaçları vilayetten isteyecekleri ve kendilerine bunların hızlıca teslim edileceği, belirtilmektedir (Yeşilyurt, 2011, s.80-82).

Osmanlı İmparatorluğu 1. Dünya Savaşında yenilen bir ülke olarak çıkmıştı. Daha sonra verilen Kurtuluş Savaşı’nın ardından Türkiye’de maden işletmelerimizde yabancı işletmecilerin ve teknik elamanların yerine Türk yatırımcıların ve teknik elemanlarının çalışması daha çok istenmiştir (Yeşilyurt, 2011, s.80-82).

Ancak, maalesef madencilikte yeterli sermaye sahibi maden işletmecisi ve yeterli teknik eleman bulunamamıştır. Cumhuriyet'in ilan edilmesi sonrasındaki yasal düzenlemelere göz atıldığında, teknik eleman bulunamayan hallerde zorunlu olarak yabancı teknik eleman çalıştırılmasına izin verildiği, ancak çalıştırılan yabancı teknik elemana karşılık bir de, denki Türk teknik eleman yetiştirilmesi hususunda maden ruhsat sahiplerine zorunlu yükümlülükler getirildiği dikkat çekmektedir (Yeşilyurt, 2011, s.80-82).

• *Nezaretçilerin görev, yetki ve sorumlulukları*

Maadin Nizamnamesi'ne göre maden mühendisi iki görev üstlenmişti: 1) Proje ve faaliyet raporlarını hazırlayıp imzalamak, 2) Fenni nezaretçilik¹ görevini üstlenmek.

Nizamnameye göre; her ocak için, ocağın bütün idari ve teknik hususlarının yürütülmesinden sorumlu olmak üzere bir ocak âmiri görevlendirilirdi. 24 saatte çalıştırılan işçi sayısı 300 kişiyi aşan ocaklarda, yılda elli bin tondan fazla ham cevher üretimi yapılan maden sahalarında, yangın, zehirli gaz gibi önemli ve insan hayatı ile ilgileri ve tehlikeleri bulunan maden sahaları ile birden fazla mühendis istihdamı zorunlu olan maden sahalarında bir maden mühendisi çalıştırılması zorunluydu. Her ocak âmirine yardımcı olarak bir ve her artan 300 işçi için ayrıca birer yardımcı tayin edilirdi. Bu yardımcıların maden mühendisi olması şarttı (Nizamname, m.411).

Ocak amirliğine tayin edilecek yüksek maden mühendisi veya maden mühendisinin herhangi bir ocağın teknik işlerinde en az beş yıllık bir hizmet devresi geçirmesi şarttı (Nizamname, m.412). Ayrıca ocak âmiri veya yardımcısının görev başında bulunmadığı vardiyalarda, teknik nezareti üstüne alabilecek yüksek maden mühendisi, maden mühendisi, maden teknisyeni, baş ve üst madenci gibi sorumlu şahıslar daimi olarak işyerinde bulundurulurdu (Nizamname, m.413). Görüldüğü üzere, “ocak amirliği” sistemi günümüzdeki teknik nezaretçilik sisteminin bir benzeriydi.

Maadin Nizamnamesi'nin yürürlükte kaldığı sürece değişmeyen 72, 73, 74, 75 ve 76. maddelerinde de; Maden İdaresi tarafından her vilayet merkezinde bir maden mühendisinin bulundurulacağı, görevli bu mühendislerin idareden verilen talimat uyarınca maden üretimine nezaret edecekleri, maden işletmelerinde tespit ettikleri eksiklik ve aksaklıkları ruhsat sahibine, vilayete ve Maden İdaresine bildirecekleri, bir

¹ Yasalardaki ilk adı “Fenni Nezaretçi” olan, “nezaretçi” kavramı ilk kez 18.08.1953 tarihinde yayımlanan, çıkarılma gerekçesi İSG olan, “Maden İşletmelerinde Alınacak Emniyet Tedbirleri Hakkında Nizamname”de yer almıştır (Yıldız, 2015).

kaza olduğunda gerekli tedbirleri alacakları, lüzum gördüğü şeyleri vilayetten isteyecekleri ve kendisine bunların derhal verileceği, düzenlenmiştir (Yeşilyurt, 2011, s.80-82).

2.1.2 6309 sayılı Maden Kanunu dönemi

2.1.2.1 Maden sahalarına atanma ve nezaretçi bulunma koşulu

6309 sayılı Maden Kanunu döneminde; arama ruhsat döneminde belli miktarda üretim izni almış sahalarıyla işletme ruhsatnameli veya imtiyazlı maden sahalarında teknik faaliyetin bir maden mühendisi denetimi altında gerçekleştirilmesi, yine, teknik nezaretçinin emir ve talimatlarını yerine getirecek bir teknik elemanın da bu sahalarda bulundurulması zorunluydu (Yeşilyurt, 2011, s.80-82).

Nitekim 6309 sayılı yasa ilk çıktığında, madencilik faaliyetleriyle ilgili fenni nezareti düzenleyen 82. madde kabul edilirken *gerekçesi şöyleydi: "Madenlerin işletilmesinin arz ettiği tehlikelerin önlenmesini, istismarın teknik icaplarına uygun şekilde cereyanını temin maksadıyla her işletmenin bir maden mühendisinin nezareti altında yapılması ve işbaşında asgari bir maden teknisyeni bulundurması zaruridir."*

Ancak, 6309 sayılı Maden Yasası yürürlüğe girdiği 1954'lü yıllarda ülkemizde yeterli sayıda maden mühendisi yoktu. O tarihten sonra kısa sürede maden mühendisi yetiştirme olanağı da olmadığından yasa maddesinin ilgili fıkraları uygulanamamış, birkaç sahaya bir maden mühendisi nezaret etmek zorunda kalmıştı. Dolayısıyla 1954 yılı koşulları dikkate alındığında kabul edilebilir bir hüküm taşıyan bu madde aradan 9 yıl geçtikten sonra 1963 yılında 271 sayılı yasayla değiştirilmiş, madencilik faaliyetleri için iş başında daimi olarak bulundurulması gereken maden mühendisi sayısının yeterli olmaması nedeniyle, bu nitelikteki teknik personelin yeterli sayıda yetiştirilmesine kadar geçecek süre için bu fıkranın uygulanması, Bakanlar Kurulunca belirlenecek ve Resmi Gazete ile ilan olunacak bir tarihe ertelenmiştir.

Bu yıllarda işletme hakkı mevcut olan maden sahalarında teknik faaliyeti *düzenlemek* ve yürütmek için en az bir maden mühendisinin fenni nezareti altında yapılması şarttı². Ancak, fenni nezaretçi mühendisin iş başında daima bulunması gerekmezdi. Ayrıca *fenni nezaretçi* mühendislerin fenni nezareti üzerlerine alabilecekleri sahaların adedi Sanayi Bakanlığınca bir yönetmelikle sınırlanabilirdi. Bu noktada, bu düzenleme için

² Yalnızca tuz ihtiva eden sulardan tuz üretimine münhasır olmak üzere kimya mühendisleri de fenni nezaretçi olabilmekteydiler.

belirtmek gerekir ki, böyle bir yönetmeliğin bu dönemde çıkarılmaması hali mevcut olunca, fenni nezaret edilebilecek saha adedi sınırlı gözükmemekteydi³. Dolayısıyla her ne kadar söz konusu 82. maddeye aykırı hallerde ruhsatname ve imtiyazın iptaline kadar giden yaptırımlar bulunsada, tek bir nezaretçi için saha adedinin sınırlanmayışı nedeniyle emniyet yönünden tüm Türkiye sınırlarının boyutu düşünüldüğünde, uzaklık aranmaksızın sınırsız bir kapsam içerisinde iş güvenliği ve emniyetin düzeni adına yapılacak denetimi, kontrolü ve alınacak tedbirleri tek bir nezaretçinin keyfiyet ve sorumluluğuna bırakmanın bu dönemde sağlıklı olamayacağı düşünülmekteydi. Tabi bu dönemde yeterli miktarda yetişmiş teknik personel bulunmadığı da dikkat çekilmesi gereken diğer bir konuydu (Fındıkgil, 1966, s.388).

271 sayılı yasa ile değiştirildikten sonraki Maden Yasasının 82. maddesine dayalı olarak hazırlanan, 19.02.1969 tarihinde yürürlüğe giren, ardından 1972 ve 1979 tarihlerinde iki kez değişikliğe uğrayan “Fenni Nezaret Yönetmeliği”nde, fenni nezaretçi olma koşulları ve fenni nezaretçinin atanması ile azlinin nasıl olacağı belirtilmişti.

Bir fennî nezaretçi tarafından, durumları aşağıda gösterilen koşullara sahip maden sahalarından sadece birisinin bulunması halinde fennî nezaret görevi icra edebilmesi zorunluydu (a.g.y. madde 4).

- a) Günde üç yüzden çok işçi çalıştırılan maden sahaları,
- b) Yılda elli bin tondan fazla ham cevher istihsal edilen maden sahaları,
- c) Yangın, zehirli gaz.... gibi önemli ve insan hayatı ile ilgili tehlikeleri bulunan maden sahaları,
- d) Birden fazla mühendis istihdamı zorunlu olan maden sahaları.

Tüzüğün 371. maddesi fenni nezaretçi olabilecek kişinin nitelikleri belirtilirken; “Fenni nezaretçi görevini üstlenecek maden yüksek mühendisi veya maden mühendisinin bir maden işletmesinin teknik işlerinde, en az 5 yıllık deneyiminin bulunmuş olması” zorunluluğu getirilmiştir. “Çalıştırılan işçi sayısı 24 saatte 300’ü geçen ocaklarda fenni nezaretçiye yardımcı olmak üzere bir ve artan her 200 işçi için

³ Nitekim 6309 sayılı Maden Kanunu döneminde Danıştay, 1970 yılında, en fazla 10 maden sahasında fenni nezaretçilik yapabileceği şeklindeki yürürlüğe girmiş bulunan Fenni Nezaret Yönetmeliği’nin 4. maddesini iptal etmiştir (Topaloğlu, 2003, s. 79, 450; Danıştay 8 D. 13.04. 1970 gün ve E. 1969/1836, K. 1970/954).

ayrıca bir yardımcı atanması, bunların da maden mühendisi olması” öngörülmüştü. İşletmede sürekli olarak bir *daimi nezaretçi* bulunması bu maddeye göre zorunluydu. Bu hükümden görüldüğü üzere, Türkiye genelinde fenni nezaretçi ve maden mühendisi sayısının düşük olması, mevzuatta yasal zorunluluk olarak işçi başına maden mühendisi sayısının da düşük belirlenmesine yol açmıştı.

Genel olarak Tüzük; fenni nezaretçi ile tarafların yetki ve sorumluluklarını ayrıntılı biçimde tanımlamış ve Tüzük hükümlerine aykırı hareket edilmesi durumunda işyerinin kapatılması ve bu sürede çalışanların ücretlerinin ödenmeye devam edilmesini öngören İş Yasasının 75. maddesi ile de önemli bir yaptırım gücü getirmiştir.

Yukarıdaki bilgiler beraberce değerlendirildiğinde “fenni nezaretçilik”: Maden Yasası ve Fenni Nezaretçilik Yönetmeliği, 1953 yılında yürürlüğe girmiş Nizamname ve bu Nizamnameyi kaldıran İş Yasasının 74. maddesine göre hazırlanan "Maden ve Taşocakları İşletmelerinde ve Tünel Yapımında Alınacak İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği önlemlerine İlişkin Tüzük" olarak iki mevzuat ile düzenlenmiştir (Yıldız, 2015, s.94).

Yıldız’a göre, devletin iki ayrı kurumu tarafından hazırlanan bu düzenlemelerde, doğal olarak dayandırıldıkları yasaların kapsamı etkili olmaktadır. Aslında birbirini tamamlaması gereken bu iki düzenleme, bazı yönleriyle Yazara göre birbiriyle çelişmiştir. Şöyle ki:

□ Tüzüğe göre fenni nezaretçi olabilecek maden mühendisinin en az 5 yıllık deneyiminin olması zorunludur. Yönetmelikte ise bu konuda herhangi bir sınırlama yoktur. Maden Dairesi Başkanlığı Fenni Nezaretçilik Yönetmeliğini uyguladığından, tüzüğün bu koşulu göz ardı edilmiştir (Yıldız, 2015, s.94).

□ Çalıştırılan işçi sayısı (24 saatte) 300’ü geçen işletmelerde işçi sayısına göre artan sayılarda maden mühendisinin fenni nezaretçiye yardımcı olması tüzükte öngörülmüş iken, bu hüküm de uygulanmamıştır (Yıldız, 2015, s.94).

2.1.2.2 Nezaretçilerin görev, yetki ve sorumlulukları

19.02.1969 tarih ve 13131 Sayılı RG’de yayımlanan Fenni Nezaret Yönetmeliğine göre her maden sahası için en az bir fennî nezaretçi istihdamı zorunludur (a.g.y.m.3). Bir fennî nezaretçi en çok on adet maden sahasında fenni nezaret görevi alabilir (a.g.y.m.4). Maden sahalarında görev icra eden fennî nezaretçi tarafından, maden

teknîği ve mevzuatı esasları dairesinde verilecek emir ve talimatı yürütmek amacıyla, iş başında daimî olarak en az bir teknik eleman⁴ bulundurulması gereklidir (a.g.y.m.6).

Ancak, aynı teknik eleman, sadece tek bir maden sahasında daimî iş başında bulunma görevi icra edebilirdi. Birden fazla maden sahasına ait bu görevin aynı teknik eleman üzerinde toplanması uygun görülmemiştir.

Bir fennî nezaretçi tarafından, aynı şehir içinde veya birbirine doğrudan doğruya veya birbirleri vasıtası ile mücavir bulunan en fazla beş il sınırları dahilinde en çok 10 maden sahasında fennî nezaret görevi icra edilebilmekteydi (a.g.y. m.4).

“Maden ve Taşocakları İşletmelerinde ve Tünel Yapımında Alınacak İşçi Sağlığı ve İş güvenliği Önlemlerine İlişkin Tüzük” 22.10.1984 tarih ve 18553 sayılı RG’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Tüzüğün uygulanmasından Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı sorumluydu. Tüzük, 3008 Sayılı İş Yasası’nın 55. maddesine göre çıkarılmış olan ve 28.5.1953 tarihinde yürürlüğe giren “Maden Emniyet Nizamnamesi”nin benzeri olup, onun yerini almıştır.

Tüzüğün 1. kısmında fenni nezaretçi ile nezaretçi aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır:

“Fenni nezaretçi: İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği gereklerinin yerine getirilmesinden ve işletmenin teknik esaslar çerçevesinde çalıştırılmasından sorumlu, maden mevzuatına göre görevlendirilmiş maden mühendisi veya maden yüksek mühendisi”

“Nezaretçi: Fenni nezaretçi tarafından gerekli görülen işleri yürütmek veya bunları gözetim altında bulundurmak üzere yazılı olarak görevlendirilen, gerekli deneyim ve bilgiye sahip en az ilkokul mezunu kişi”

Tüzüğün 4. maddesinde fenni nezaretçinin *sorumluluğu* ile ilgili düzenleme ise şöyledi:

"Fenni nezaretçinin en az 15 günde bir ocağın işçi çalıştırılan yerlerini denetlemek, sonucunu noterce onaylı Fenni Nezaretçi Rapor Defterine, öngöreceği öneri ve önlemlerle birlikte imzalamak zorundadır. Denetim yapılmamasından, öneri ve önlemlerin yerine getirilmemesinden işveren sorumludur."

⁴ İş başında daimî olarak bulundurulacak teknik elemanın, maden teknisyen veya teknikeri veya maden meslek mektebi mezunu veya maden başçavuş okulunu bitirmiş veya ehliyeti 20.10.1963 tarihinden önce mahsus talimatnamesine göre Sanayi Bakanlığınca tasdik edilmiş kurs mezunu maden başçavuşları arasından seçilmesi gereklidir. Aynı zamanda bu niteliklere sahip bulunan maden sahipleri de kendi sahasında veya başka bir maden sahasında bu görevi icra edebilir.

Tüzüğün 2. kısmında fenni nezaretçinin görevleri belirtilmiştir. Bu dönemde Maden Yasası ve onun gereği olarak hazırlanan yönetmelikte fenni nezaretçinin görevi yalnızca "maden işletmesi için gerekli teknik faaliyetin tanzim ve idamesi" gibi oldukça soyut biçimde tanımlanmıştır. Buna karşılık tüzükte "... en az 15 günde bir ... denetlemek, sonucunu..., öngöreceği önlemlerle birlikte yazıp imzalamak zorundadır. Denetim yapılmamasından, öneri ve önlemlerin yerine getirilmemesinden işveren sorumludur." denilmektedir (Yıldız, 2015, s.94).

Necati Yıldız'a göre, bu hükümler yalnızca işçi sağlığı ve iş güvenliği amacına yönelik hazırlanmış, madenin işletilme biçimine yönelik bir özellik taşımamıştır. Ancak denetimin süre ve biçimi ile sorumlulukları tanımlaması açısından uygulanabilir nitelikte olup hüküm yalnızca herhangi bir kaza vb. durumunda, suçlu bulmak amacıyla kullanılmıştır (Yıldız, 2015, s.94).

Fenni Nezaret Yönetmeliğinin bu boşlukları nedeniyle, maden işletmelerinde fenni nezaretçi yasal açıdan olmazsa olmaz, fakat uygulamada olsa da olur olmazsa da olur türünden bir zorunluluk olmuştur. Sonuçta bazı işletme ruhsatı sahipleri kişi ya da şirket, fenni nezaretçiyi atayıp azil ederek Maden Yasasının ilgili hükümlerine göre yükümlülüklerini yerine getirmiş sayılmışlardır (Yıldız, 2015, s.94).

2.2 1985-2004 yılları arası 3213 Sayılı Maden Kanunu Dönemi

2.2.1. Maden sahalarına atanma ve nezaretçi bulunma koşulu

Fenni nezaretçinin nitelikleri, madde 371'e göre; fenni nezaretçi görevini üstlenecek maden yüksek mühendisi veya mühendisi bir maden işletmesinin teknik işlerinde en az 5 yıllık deneyiminin bulunması zorunluydu.

"Fenni nezaretçi yardımcısı" başlıklı madde 370'e göre ise; çalıştırılan işçi sayısı, 24 saatte 300'ü geçen ocaklarda, fenni nezaretçiye yardımcı olmak üzere 1 ve her artan 200 işçi için, ayrıca 1 yardımcı atanırdı. Bunların maden mühendisi olması gerekliydi. Bu hükümler, 271 sayılı kanunla değişik 6309 sayılı Maden Kanunu dönemi ile aynıydı.

2.2.2 Nezaretçilerin görev, yetki ve sorumlulukları

1985 yılında değişikliğe uğrayan 3213 sayılı Maden Yasasının 3.maddesindeki "Tanımlar" başlığında *nezaret* ve *teknik nezaretçi* tanımları yapılmıştır:

“Nezaret: İşletmelerin tekniğine ve emniyet nizamnamelerine uygun olarak yürütülmesinin kontrolü”,

“Nezaretçi: İşletmelerin teknik ve emniyet yönünden nezaretini yapan sorumlu ve yetkili maden mühendisi”.

Önceki alt başlıkta da verildiği üzere, *fenni nezaretçinin* görev, yetki ve sorumlulukları, tanımı ve nitelikleri 22.10.1984 tarihli fenni nezaretçinin 84/842 8 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren “Maden ve Taş Ocakları ile Açık İşletmelerde Alınacak, İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tedbirleri Hakkında Tüzük”te ve bu yönetmelikte yer alan hükümlere tabidir.

Maden ve Taş ocakları İşletmelerinde ve Tünel Yapımında Alınacak İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğine İlişkin Tüzüğün 2. maddesinde fenni nezaretçi; *"işçi sağlığı ve iş güvenliği gereklerinin yerine getirilmesinden ve işletmenin teknik esaslar çerçevesinde çalıştırılmasından sorumlu, maden mevzuatına göre görevlendirilmiş maden mühendisi veya maden yüksek mühendisini ifade eder."* biçiminde tanımlanmaktaydı.

Yasanın 31. maddesinde “İşletmede fennî nezaretçi” başlığı altında düzenleme yapılmıştır: Buna göre, “İşletme ruhsat sahibi işletme süresince en az bir maden mühendisini *fenni nezaretçi* olarak görevlendirmek zorundadır. Fennî nezaretçinin görev, yetki, sorumlulukları ile diğer hususlar yönetmelikte belirtilir.”

22.08.1985 tarih ve 18850 sayılı RG’de yayımlanan “Maden Yasası Uygulanmasına Dair Yönetmeliğinin 21. maddesi aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir: Maden Yasasının 31. maddesi gereğince fenni nezaretçisi olmayan sahalarda işletme ve cevher üretimi yapılamazdı⁵ (a.g.y. m.21). Buna göre Maden Kanununun 21. maddesi ile düzenlenmiş faaliyet raporları ile belirlenmiş rezervin 1/10’u kadar üretim yapmak isteyen arama ve ön işletme ruhsatı sahibi cevher üretimini “fenni nezaretçi” nezaretinde yapmak zorundaydı (Yıldız vd., 2003, s.282).

Sadece maden mühendisleri *fenni nezaretçi* olabilmekteydi, ve Maden Yönetmeliği, bir maden mühendisinin en fazla 10 ruhsat sahasında *fenni nezaret* görevi üstlenebileceğini öngörmekteydi. Topaloğlu’na göre geçmiş döneme kıyasla sınırlama olumlu olmuştu, ancak, fenni nezaretçinin görevini maden saha sayısı ile sınırlamanın

⁵ Bu gibi durumlarda yeni fenni nezaretçi atanıncaya kadar yasal sorumluluklar ruhsat sahibine aitti.

pek de doğru olduğu düşünölemezdi (Topaloğlu, 2003, s.79). Nitekim, bu mevzuat döneminde bir nezaretçinin tüm Türkiye sınırları dahilinde bölgesel olarak sınırlama yapılmaksızın yönetmeliğin sınırladığı 10 adet ya da bu adete yakın ruhsat sahasına ayrı ayrı önem ile kontrolünü gerçekleştirebilmesi mümkün değildi. Maden Mühendisleri Odası'nın genelde aynı bölgeye ve çevresine yakın sahalara söz konusu nezaretçinin atanması hususuna dikkat etse dahi, bunun yönetmelikte de belirtilmesi şüphesiz ki uygun olacaktı.

3213 sayılı Maden Kanunu gereği fenni nezaretçinin görev ve sorumlulukları şöyleydi: Fenni nezaretçi atanmadan işletme faaliyetlerinde bulunulamazdı. Fenni nezaretçi devlet adına madencilik faaliyetlerini denetler, ruhsat sahibinin her yıl mart ayında işletme faaliyet raporunu, imalat haritasını ve bir sonraki yıl için üretim programını hazırlayarak MİGEM'e verirdi (Yıldız vd., 2003, s.282).

Fenni nezaretçi, maden ocağının işçi çalıştırılan yerlerini en az 15 günde bir denetlemek zorundaydı. İşletme ruhsat sahasında yaptığı bu denetimlerde gördüğü eksiklik ve aksaklıkları, öneri ve önlemleri ile birlikte raporlayarak ruhsat sahibine bildirirdi. İşletmede karşılaştığı eksiklik ve aksaklıkları bildirmeyen *fenni nezaretçi*, “Maden ve Taşocakları ile Açık işletmelerde Alınacak İşçi Sağlığı ve Güvenliği Tedbirleri Hakkında Tüzük” hükümleri yönünden sorumlu olurdu.

Fenni nezaretçi, görev yetki ve sorumluluk yönünden, Maden Kanunun uygulanmasına dair yönetmelik yanısıra “Maden ve Taşocakları İşletmelerinde ve Tünel Yapımında Alınacak İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Önlemlerine İlişkin Tüzük”teki hükümlere de bağlıydı. Bu Tüzükte “Fenni nezaretçi”nin tarifi: işçi sağlığı ve iş güvenliği gereklerinin yerine getirilmesinden ve işletmenin teknik esaslar çerçevesinde çalıştırılmasından sorumlu, maden mevzuatına göre görevlendirilmiş maden mühendisi veya maden yüksek mühendisi olarak yapılmıştır.

Daimi nezaretçinin tanımı ise aynı Tüzükte, “fenni nezaretçinin emir ve talimatları altında görev yapan ve Maden Kanununun 82. maddesine göre atanmış kimse olarak yapılmıştır. 6309 sayılı Maden Kanununa yapılmış bu atfın 3213 sayılı Maden Kanunundaki karşılığı 21 ve 31. maddelerdir. Madde 372'ye göre, daimi nezaretçinin, sürekli olarak işletmelerde bulunması zorunludur.

Görüldüğü üzere, bu mevzuat döneminde daimi nezaretçi, “Fenni nezaretçi”nin emri altında çalışmakta, fenni nezaretçi 2010-2015 dönemindeki İSG uzmanı ile biraz benzerlik taşımaktaydı.

Fenni nezaretçi ruhsat sahası içindeki işletme faaliyetleri ile ilgili Tüzük’te belirtilen yönergeleri hazırlamak, yine tüzükte belirtildiği şekilde yazılı uyarı ve önerilerde bulunmak sorumluluğu taşırdı. Yani, sözlü uyarı ve önerilerin hukuki geçerliliği yoktu (Yıldız vd., 2003, s.282).

Önceki mevzuat döneminde olduğu gibi, bu dönemde de, fenni nezaretçi görev yaptığı maden ruhsatı sahasındaki faaliyetler ile ilgili eksiklik ve aksaklıkları, öneri ve önlemleri ile birlikte, rapor ederek bir örneğini madenciye göndermekte, bir örneğini de noterce onaylı fenni nezaret rapor defterine işlemekteydi. “Maden ve Taşocakları İşletmelerinde ve Tünel Yapımında Alınacak İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Önlemlerine İlişkin Tüzük” hükümleri yönünden işletmede karşılaşılan eksiklik ve aksaklıkların *Fenni nezaretçinin* raporunda belirtilmemesinden, yani ruhsat sahibine bildirilmemesinden fenni nezaretçi, öneri ve önlemlerin yerine getirilmemesinden ise ruhsat sahibi sorumluydu.

İlgili tüzükte fenni nezaretçinin denetiminin belirtildiği madde 4’e göre; fenni nezaretçi, en az 15 günde bir, ocağın işçi çalıştırma yerlerini denetlemek, sonucunu, noterce onaylı fenni nezaretçi rapor defterine, önereceği öneri ve önlemlerle birlikte yazıp imzalamak zorundadır. Denetimin yapılmamasından, öneri ve önlemlerin yerine getirilmemesinden işveren sorumludur” denilmiştir.

Fenni nezaret görevi; maden mühendisinin istifası, işverenin nezaretçinin sözleşmesini feshetmesi, ruhsatın devri gibi nedenlerle sona ererdi. Yönetmeliğe göre, herhangi bir şekilde görevi sona eren fenni nezaretçinin yerine 15 gün içerisinde yeni bir fenni nezaretçi tayin edilmesi zorunluluğu vardı.

Dolayısıyla, bir önceki dönemde olduğu gibi bu dönemde de, işletme ruhsat sahibinin maden işletme faaliyetinde bulunabilmesi ve cevher üretimi yapabilmesi için fenni nezaretçi görevlendirme zorunluluğu vardı (m.31). Maden işletmesi *rödovans* yoluyla yapılıyor olsa dahi fenni *nezaretçi* atama yükümlülüğü ruhsat sahibine aitti (Topaloğlu, 2003, s.78).

Diğer yandan 3213 sayılı Maden Kanunu, 5177 sayılı Kanunla değişene kadarki dönemde ruhsat sahibi, *fenni nezaretçinin* işverenydi ve kanun uygulanmasına dair

yönetmelikte de belirtildiği gibi *nezaretçinin* işine son verebilme de imkanına sahipti. Çalışma hayatını düzenleyen yasalarımızın ilgili maddeleriyle birlikte düşünüldüğünde, bu olgunun, *fenni nezaretin* uygulamada gerektiği gibi işlememesinde önemli bir payı olduğu anlaşılmaktadır. Özetle bu dönemdeki yasa, nezaretçiye ruhsat sahibinden bağımsızlaştıracak düzenlemeleri içermemekteydi (Köse, 1992, s.36). Diğer yandan 6309 sayılı mevzuat döneminde, ülkemizde yeterli sayıda maden mühendisinin olmaması nedeniyle *fenni nezaretçi* uygulamasına gidildiğinden bahsedilmişti. Ancak, özellikle 1985 yılında yürürlüğe giren 3213 sayılı Maden Kanunu döneminden itibaren, ihtiyacı üzerinde maden mühendisi bulunan ülkemizde fenni nezaretçilik yerine daimi olarak maden mühendisi çalıştırma zorunluluğu getirilmesi daha doğru olacaktı (Köse, 1992, s.85).

Fenni nezaretçi görev yaptığı ruhsat alanı içindeki faaliyetler ile ilgili eksik ve aksaklıkları, öneri ve önlemleri işyerinde bulunması gereken ve noterden onaylanmış “Fenni Nezaretçi Rapor Defteri”ne işlemek zorundaydı. Fenni nezaretçi; “tüzük” hükümleri yönünden eksik ve aksaklıkları “yazılı bildirmek”, ruhsat sahibi de; öneri ve önlemleri yerine getirmekle sorumluydu (Yıldız vd., s.289).

Bu dönemde “fenni nezaretçi” ücretini ruhsat sahibinden alan, devlet adına madencilik faaliyetlerinin kaynak kaybı olmadan, işçi sağlığı ve iş güvenliği ilkeleri çerçevesinde sürdürülmesini sağlayan maden ya da maden yüksek mühendisidir. Mevcut yasal düzenleme ve uygulama –günümüzde olduğu gibi- “iş alanının” “iş vereni” denetlemesi çelişkisini de bünyesinde taşımaktaydı. Bu hali ile fenni nezaretçilik sisteminin sağlıklı yürümesinin beklenmesi bir hataydı (Yıldız vd., s.290).

Ayrıca bu dönemde, 3213 sayılı Maden Yasasından önce yürürlüğe giren Tüzük’ün, hâlâ 6309 sayılı mülga Maden Yasası’na atıfta bulunduğu için, ‘Tüzük’tekiler ile maden mevzuatındaki “nezaret” hükümleri arasında oluşan kopukluk ve uyumsuzluklar, “nezaret kavramı”nın belirsiz bir hal almasına yol açmıştı (http://www.maden.org.tr/resimler/ekler/a99f6821980ac99_ek.pdf).

İncelenen bu dönemde sorunun çözümü ile ilgili diğer öneriler ise şöyleydi: *Fenni nezaretçilik* kavramı, yetki ve sorumluluğu ile madencilik faaliyetinde sürekli istihdam edilmiş mühendisin yetki ve sorumlulukları birbirine karıştırılmaması gerekliliği ortaya çıkmıştı. Fenni nezaretçinin sosyal hakları yasal güvence altına alınması ve fenni nezaretçinin atama yapılacağı ruhsat sayısı, ruhsatların birbirine olan uzaklıkları,

faaliyetin büyüklüğü ve faaliyetin özelliğine göre yeniden belirlenmesi gerekmektedir. Ayrıca fenni nezaretçilik, “fenni nezaretçi yönetmeliği” hazırlanıp uygulanmalıydı. Uzun dönemde her madencilik faaliyetlerinin bir maden mühendisinin denetiminde tekniğine uygun olarak sürdürülmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıydı (Yıldız vd., s.290).

2.3. 5177 sayılı Kanun değişikliği dönemi

5177 sayılı Kanunla Maden Kanununun 31. maddesinde getirilen değişiklikler şunlardır: Yeni kanunla birlikte "fenni nezaretçi" yerine "*teknik nezaretçi*" tanımı getirilmiştir. Sahalarda üretimin maden mühendisi nezaretinde yapılması, aynı zamanda maden mühendisinin İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun getirdiği yükümlülükleri de üstlenmesi öngörülmüştür. En önemlisi de daimi nezaretçi kavramı çerçevesinde istihdam edilecek maden mühendisi sayısının işletmenin büyüklüğü ile ilişkilendirilmesi sağlanmıştır. Kanunla getirilen bu değişiklikler aşağıdaki alt başlıklarda değerlendirilmiştir.

2.3.1 Maden sahalarına atanma ve nezaretçi bulunma koşulu

31. maddeye getirilen düzenlemenin belki de değerlendirilebilecek en önemli hususu, işletme ruhsat sahibinin maden işletme faaliyetinde bulunabilmesi ve cevher üretimi yapabilmesi için teknik veya daimi nezaretçi görevlendirme zorunluluğunun bulunmasıdır. 3213 Sayılı Maden Kanununa göre *teknik nezaretçi* olmak kolaylaşmış olmakla birlikte 5177 sayılı Kanun değişikliğiyle yetki ve sorumlulukları arttırılmıştır. Ayrıca *daimi nezaretçi* uygulaması ile maden işletmelerindeki çalışmalar sıkı şekilde kontrol edilebilir hale gelmiştir. Tehlikeli işletmelere atanacak maden mühendislerinde 2 yıllık bir tecrübe aranmaktadır.

Taşocakları Nizamnamesine göre taşocaklarında teknik nezaretçi çalıştırmak zorunlu değildi. 5177 sayılı Kanunla taşocaklarının Maden Kanunu kapsamına alınması ile birlikte üretimde bulunan her saha için teknik nezaretçi bulundurulması zorunlu hale getirilmiştir. Özellikle maden grubu ayırt edilmeksizin teknik nezaretçi çalıştırma zorunluğu getirilmesi bu dönemde son derece yerinde olmuştur. Böylece madencilik faaliyetlerinin bilimsel ve teknik denetiminin yapılması sağlanmıştır.

Önceki mevzuat döneminde açıklandığı üzere, 2004 yılına kadar fenni nezaretçiliğin görev, yetki ve sorumluluğu 84/8428 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe girmiş “Maden ve Taş Ocakları ile Açık İşletmelerde Alınacak İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tedbirleri hakkında Tüzük” ile düzenlenmişti. 2004 yılı sonrasında ise Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca bu düzenleme yerine, değişiklik düzenlemeleri hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur. Böylece fenni nezaretçilikle ilgili düzenlemeler de “teknik nezaretçi” ve “daimi nezaretçi” adı altında maden yasası ve yönetmelikte düzenlenmiştir. “Fenni nezaretçilik” ifadesi, başka bir mesleği de çağrıştırdığından 2004 yılında “teknik nezaretçilik” olarak değiştirilmiştir. 5177 sayılı yasa döneminde teknik nezaretçilik kavramı eskisine göre disipline edilmiş, piyasada ek iş olarak fenni nezaretçilik yapanlar, nezaretçiliği bırakmak ya da bu görevi kurallarına göre yapmak zorunda kalmışlardır (Yıldız, 2015, s.98).

Yukarıda, açıklanan Kanun döneminde belli başlı değişiklikler verilmiştir. Bir de, 03.02.2005 tarih ve 25716 sayılı R.G.’de yayımlanan Uygulama Yönetmeliğinin teknik nezaretçi ile ilgili maddeleri aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

5177 sayılı Kanun ile değişik 3213 sayılı Maden Kanununda söz konusu maddeden, her maden için bir maden mühendisinin gerekmediği, ancak “işletme büyüklüğü”ne bağlı olarak Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikte daimi olarak istihdamı gereken işletme büyüklüklerinin saptanacağı anlaşılmaktadır (Gülen, 2008, s.112).

3213 sayılı Maden Kanununun 5177 sayılı yasayla değişik geçici 8. maddesine dayanılarak hazırlanan Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliği’nin 111. maddesine göre maden işletmelerinin her ruhsat sahasında en az bir teknik nezaretçi görevlendirilmelidir.

Teknik nezaretçi atanması için ruhsat sahibince; teknik nezaretçi, ruhsat sahasının tamamına atanabileceği gibi ruhsat sahasındaki işletmenin bir bölümüne de atanabilir (Madde 108). Bir maden mühendisi, I (a) grubundan beş, diğer gruplardan da beş olmak üzere en fazla on ruhsat sahasında teknik nezaret görevi alabilir. I (a) grubunda nezaret görevi olmasa bile, I (b), II., III., IV. ve V. gruplar için en fazla beş nezaretçilik görevi yapılabilir. Diğer gruplarda teknik nezaret görevi olmadığı durumlarda I (a) grubu için bu sayı en fazla on olabilir (m.109).

Taşocakları Nizamnamesi’nin yürürlükten kaldırılması sonucu tüm madenler Maden Kanunu kapsamına alınması, daha çok sahanın denetim altında tutulması gerekliliğini

ortaya çıkarmıştır. Böylece 5177 sayılı Kanun çalışmalarında ruhsat verileri ile Maden Mühendisleri Odası verileri beraberce değerlendirilmiş, teknik nezaretçinin sorumlu olacağı ruhsat sayısı 5+5 sayısı istatistik verilere dayalı olarak Yönetmelikle belirlenmiştir.

Buna göre; daimi nezaret görevi üstlenmiş olan maden mühendislerinin yönetmeliğin 112. maddesinde belirtilen şartları sağlamaları halinde, aynı zamanda o işletme için teknik nezaret görevini de üstlenmelerine yönetmeliğin 110. maddesiyle izin verilmiştir. Ancak, bu durumdaki nezaretçilerin, yönetmeliğin 109. maddesiyle kendilerine tanınan en fazla 10 ruhsat sahasında teknik nezaret görevi üstlenme hakkını kullanamayacakları Baycık’a göre isabetli olmuştur (Baycık, 2006, s.143).

2004 yılında 5177 sayılı Yasa çalışmalarında teknik nezaretçilik yerine her işletme ruhsat sahasında en az bir maden mühendisinin görevlendirilmesi; “mücadir alan”, “mücadir ruhsat”, “mücadir il” gibi kavramlarla birlikte tartışılmıştır. Ancak, bu öneri ülkemizde çok sayıda mevsimlik çalışan maden işletmesi, olduğundan madencilerin ve meslektaşlarımızın mağdur olacağı gerekçesiyle kabul görmemiştir (Yıldız, 2015).

Maden mühendisinin *daimi nezaretçi* olarak istihdam edileceği durumlar şunlardır:

- a) En az otuz işçi çalıştıran işletmeler,
- b) En az on beş işçi çalıştıran yeraltı üretim yöntemiyle çalışan işletmeler.

Böylece, Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliği’nin 110. maddesinde en az 30 işçi çalıştırılan yer üstü işletmeleriyle en az 15 işçi çalıştırılan yer altı maden işletmelerinde, teknik nezaretçiden ayrı bir maden mühendisinin daimi nezaretçi olarak görevlendirilmesi zorunlu kılınmış, aksi halde üretimin durdurulacağı öngörülmüştür (Baycık, 2006, s.143).

5177 sayılı Kanun ile “teknik nezaretçilik”, madenlerde denetim ve İSG’nin sağlanması açısından az çok bir düzene sokulmuştur. Bu kapsamda Yönetmelikle getirilen Odanın getirdiği eğitim ve sertifika zorunluluğuyla maden mühendislerinin teknik nezaretçilik görevlerini yerine getirirken mağdur olmaması için, çoğu üniversitede verilemeyen “maden hukuku” kapsamında temel bilgiler verilmeye başlanmıştır.

Ancak, geçmiş dönemdeki fenni nezaretçilik sisteminde olduğu gibi, bu dönemde de Necati Yıldız’a göre *teknik nezaretçi*; “ruhsat sahibinin atadığı, maaşını atayan ruhsat

sahibinin verdiği, işine gelmediğinde azil ettiği, devlet adına madenciyi denetleye(meye)n, devlete karşı her şeyden sorumlu, kamu görevi üstlenmiş maden mühendisi” olarak tanımlanmıştır. (Yıldız, 2015).

Bu noktada belirtilmelidir ki, Yönetmeliğın 110/3 ve 111/d hükümleri, sırasıyla daimi ve teknik nezaretçilerin 4857 sayılı yasada belirtilen iş güvenliği uzmanı olabilme şartlarını sağlamaları halinde, 300’den az işçi çalıştıran ruhsat sahalarında, aynı zamanda iş güvenliği uzmanı olarak da görev yapabileceklerini öngörmüştür. Ancak, Baycık’a göre anılan hükümlerin yeniden yazılması gerekmektedir. Nitekim, iş güvenliği uzmanı olmak için gereken özellikler İş Kanununda değil, İş Güvenliği Mühendisleri Yönetmeliğinde düzenlenmiştir. Buna göre, bakanlıkça verilen iş güvenliği uzmanlık sertifikası olan daimi nezaretçilerle teknik nezaretçiler aynı zamanda iş güvenliği uzmanı olarak da aynı ruhsat sahasında görev alabilirler. Bu durumda da Baycık’a göre, görevlerinin yaşamsal önemi nedeniyle söz konusu kişilerin sadece bir ruhsat sahasında görev yapabilecekleri yönünde bir hüküm yönetmeliğe eklenmeliydi (Baycık, 2006, s.143-144).

2.3.2 Nezaretçilerin görev, yetki ve sorumlulukları

Maden mühendisinin daimi istihdam şartının oluştuğu durumlarda daimi nezaretçi istihdam edilmeden sahada üretim yapılamaz. Daimi nezaretçi istihdam edilmeden üretim yapılmasının belirlenmesi halinde teminat irat kaydedilir ve daimi nezaretçi istihdam edilinceye kadar faaliyet durdurulur. Daimi nezaret görevi üstlenmiş olan mühendisler, gerekli şartları sağladıkları takdirde aynı zamanda o işletme için teknik nezaret görevi de yapabilirler. Ancak, bu durumda başka ruhsat sahalarında teknik veya daimi nezaret görevi üstlenemezler.”.

2004 yılında değişikliğe uğrayan 5177 Sayılı Yasa ile değişik 3213 sayılı Maden Yasasının nezaretçi ile ilgili tanımlar 31. maddede teknik nezaret başlığı altında korunmuştur: “Maden üretimi, bir maden mühendisi nezaretinde yapılır. Maden mühendisinin daimî olarak istihdam edileceği işletme büyüklüğü ile istihdam usul ve esasları Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.”

Yönetmeliğın 112. maddesinde teknik nezaretçinin görevlerini 3213 sayılı Maden Kanunu ve 4857 sayılı İş Kanunu hükümleri kapsamında yürüteceği, ruhsat sahasındaki faaliyet ve üretimleri 15 günde en az bir defa denetleyeceği, tespitleriyle önerilerini noter onaylı teknik nezaretçi defterine not edeceği öngörülmüştür.

Yönetmelik 111. maddesinin “b” bendiyle teknik nezaretçiye iş yerinde iş sağlığı ve güvenliği açısından tehlikeli bir durumun belirlenmesi ve buna karşı derhal tedbir alınmasının mümkün olmaması halinde, işletme faaliyetini tedbir alınmaya kadar durdurma yetkisi verilmiştir (Baycık, 2006, s.143).

2.4. 5995 sayılı Kanun değişikliği dönemi

2.4.1 Maden sahalarına atanma ve nezaretçi bulunma koşulu

5995 sayılı Kanunla ilk defa maden ruhsat alanlarında teknik eleman görevlendirilmesi öngörülmüştür. Kural olarak daimi nezaretçilerin maden mühendisi olması gerekir. Ancak, zorunlu olarak istihdam edilen teknik elemanın, şartları⁶ sağlaması durumunda daimi nezaretçilik görevi de üstlenebilmesi öngörülmüştür (M.F.U.Y. m.146/6). Böylece, işletmede sürekli istihdam edilen bir maden mühendisi bulunması şartıyla teknik eleman olarak görev yapan jeoloji ve jeofizik mühendislerinin de daimi nezaretçi olarak atanabilmelerine olanak verilmiştir.

Teknik ve daimi nezaretçinin görev, yetki, sorumlulukları, atanma usul ve esasları, vardiyalı çalışan işletmelerde işletmenin büyüklüğü ve niteliği esas alınarak her vardiyada zorunlu olarak istihdam edilecek maden mühendisi ile ruhsat sahasında görevlendirilecek teknik elemanların çalışma usul ve esaslarının Bakanlıkça çıkarılacak yönetmeliğe göre belirlenmesi öngörülmüştür.

Teknik nezaretçinin nitelikleri, Uygulama Yönetmeliği’nin 132. Maddesinde:

- a) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,
- b) Maden mühendisi olmak,
- c) Yeraltı işletme faaliyetlerine teknik nezaret görevini üstlenecek maden mühendisleri için; yeraltı maden işletmelerinde en az iki yıl deneyimli olmak ve bu deneyimini belgelemek,
- ç) Yeraltı işletmelerinde teknik nezaretçi görevini üstleneceklerden 65 yaş ve üzerindeki için; yeraltında çalışabileceğine dair tam teşekküllü hastaneden her iki yılda bir heyet raporlu olmak (madde 132), olarak belirlenmiştir.

⁶ Zorunlu olarak teknik eleman çalıştırılacak ruhsat sahaları şunlardır:

- a) Tesislerde çalışanlar hariç madencilik faaliyeti kapsamında en az 15 işçi çalıştıran işletmeler,
- b) Yeraltı üretim yöntemiyle çalışan işletmeler,
- c) Vardiyalı olarak çalışan işletmelerde her vardiyada teknik eleman istihdam edilmesi zorunludur (MFUY m.146 (1)).

Teknik nezaretçi olarak ilk defa atanacakların Maden Mühendisleri Odası tarafından yapılacak eğitim semineri sonucunda verilen teknik nezaretçi sertifikasına sahip olmaları gerekir (madde 132). Maden işletmelerinde veya madencilikle ilgili kamu kurum ve kuruluşlarında denetim veya işletme faaliyetlerinde fiili olarak en az beş yıl çalışan maden mühendisleri için sertifika şartı aranmaz.

Teknik nezaretçi eğitim programı, Genel Müdürlük ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının uygun görüşleri alınarak Maden Mühendisleri Odası tarafından hazırlanır ve yürütülür, şeklinde sıralanmıştır.

Daimi Nezaretçi Yeraltı üretim yöntemiyle çalışan işletmeler ile en az on beş işçi çalıştıran açık işletmelerde zorunlu olarak istihdam edilen ve işletmelerin teknik ve emniyet yönünden nezaretini yapan sorumlu ve yetkili maden mühendisidir.

Daimi nezaret görevini üstlenebilmek için aşağıdaki şartlar aranmaktadır.

- a) T.C. vatandaşı olmak,
- b) Maden mühendisi olmak,
- c) Yeraltı işletmelerinde daimi nezaret görevini üstlenecek 65 yaş ve üzerindeki için; yeraltında çalışabileceğine dair tam teşekküllü hastaneden her iki yılda bir heyet raporlu olmak (MFUY m.140).

“Teknik Nezaret” başlıklı 31. maddesinin ilk iki fıkrası değiştirilmiştir. Düzenlemeler şöyledir:

5995 sayılı Kanun, yeraltı üretim yöntemiyle çalışan işletmeler ile en az 15 işçi çalıştıran maden işletmelerinde en az bir daimi nezaretçinin istihdamını zorunlu kılmak suretiyle bu kanundan önceki daimi nezaretçi için zorunlu limitleri aşağıya çekmiştir. Bu değişikliğin daha çok maden mühendisi istihdamı bakımından faydası olacağı gibi, iş kazalarının önlenmesinde de olumlu etki göstereceği düşünülebilir.

Ruhsat sahası ile ilgili, bir önceki yıla ait teknik nezaretçilik ücretinin ödendiğine dair belgelerin her yıl Nisan ayı sonuna kadar, görevi Sona eren nezaretçilerin ise Görevin sona erdiği Tarih itibarı ile bir önceki yıl ve içinde bulunulan yılın Çalışılan aylarına ait teknik nezaretçilik ücretlerinin Tam olarak Ödendiğine ilişkin belgelerin Maden İşleri Genel Müdürlüğüne verilmesi zorunludur. Ödeme belgelerinin verilmemesi halinde ise ruhsat sahibi uyarılarak ödemeyi iki ay içinde yapması istenecek, bu sürede

gerekli ödeme yapılmaz ise teminat irad kaydedilecektir. Bu düzenleme ile teknik nezaretçiye ücret güvencesi getirilmektedir. (Yeşilyurt, 2011, s.80-82)

2.4.2 Nezaretçilerin görev, yetki ve sorumlulukları

2010 yılında yürürlüğe giren 5995 Sayılı Kanun ile, Maden Kanununda nezaretçilik ile ilgili “tanımlar” kısmı değişmemiştir: “Teknik Nezaretçi”: İşletmelerin teknik ve emniyet yönünden nezaretini yapan sorumlu ve yetkili maden mühendisidir.

Teknik nezaretçinin Maden Kanununa göre Görevleri şunlardır: Maden Kanunu’nun 24. maddesine göre faaliyet raporu hazırlamak, Kanunda teknik belge olarak tanımlanan imalat haritası, jeolojik, jeofizik, hidrojeolojik etüt, harita, kesitler, raporlar ve bunun gibi belgeleri hazırlamak.

Teknik nezaretçilerin yetki ve sorumlulukları ise şöyledir: “Teknik nezaretçisi olmayan ruhsat sahalarında üretim yapılamaz. Teknik nezaretçi, nezaret görevini Yasa hükümleri kapsamında yürütür. Teknik nezaretçi, atandığı ve sorumlu olduğu ruhsat sahasının faaliyetlerini ve üretimlerini on beş günde en az bir defa denetlemek, tespitlerini ve önerilerini teknik nezaretçi defterine not etmek zorundadır” (M.F.U.Y. m.134).

Maden mühendisi istihdamı veya nezareti gerçekleşmeden üretim yapılması halinde ruhsat teminatı irad kaydedilerek faaliyet durdurulur. Ancak, maden mühendisi istihdamı veya nezareti sağlanmasından sonra teminatın yenilenmesi halinde faaliyete izin verilebilecektir.

Teknik nezaretçi, 4857 sayılı İş Kanununda belirtilen iş güvenliği uzmanı olabilme şartlarını sağlaması halinde aynı zamanda iş güvenliği uzmanı olarak da görev yapabirdi. Ancak 300’den fazla işçi çalıştıran sahalarda ayrıca bir iş güvenliği uzmanı maden mühendisi görevlendirilir (TMMOB Maden Mühendisleri Odası, 2010, s.).

İkinci fıkrasında da: İşletmede daimi istihdam edilen maden mühendisi, kanun ve yönetmeliklerle belirlenen şartları taşıması kaydıyla 22.05.2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu’nun 81. maddesinde belirtilen iş güvenliği ile görevli mühendis veya teknik elemanların üstlendiği görev ve sorumluluğu da yerine getirir, denilmiştir. Yasa hükmünde Teknik Nezaretçi, Daimi Nezaretçi ve Teknik Elemana yer verilmiştir (Yeşilyurt, 2011, s.80-82)

Teknik Nezaret Görevi Alınabilecek Ruhsat Sayısı Teknik nezaret görevi alacak maden mühendislerinin kaç ruhsat sahasında görev alabilecekleri, Uygulama Yönetmeliği'nin 133. maddesinde düzenlenmiştir.

Söz konusu maddeye göre; Bir maden mühendisi, I (a) Grubu'ndan beş, diğer gruplardan da beş olmak üzere en fazla on ruhsat sahasında teknik nezaret görevi alabilir. I (a) Grubu'nda nezaret görevi olmasa bile, I (b), II., III., IV., V. ve VI. Gruplar için en fazla beş nezaretçilik görevi yapabilir. Diğer gruplarda teknik nezaret görevi olmaması şartıyla I (a) Grubu için bu sayı en fazla on olabilir. İstifa eden veya azledilen nezaretçiler, yukarıda belirtilen sınırlar içinde aynı yıl içinde en fazla üç yeni nezaretçilik görevi alabilir.

Bir maden mühendisinin alabileceği teknik nezaretçilik görevi, yukarıda belirtilen sayıyı aşamaz. Bu sayıyı aştığının tespit edilmesi durumunda, on beş gün içinde nezaretçilik sayısını yukarıda belirtilen sınıra indirmek zorundadır. Bu fiili işleyenler üç yıl süre ile yeni bir nezaretçilik görevine atanamazlar. Daimi nezaret görevi üstlenmiş olan mühendisler ise teknik nezaretçi olarak atanamazlar.

Teknik ve daimi nezaretçinin görev, yetki ve sorumlulukları, atanma usul ve esasları vardiyalı çalışan işletmelerde işletmenin büyüklüğü ve niteliği esas alınarak her vardiyada zorunlu olarak istihdam edilecek maden mühendisi ile ruhsat sahasında görevlendirilecek teknik elemanların Çalışma usul ve esasları Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

İkinci fıkrasında da: İşletmede daimi istihdam edilen maden mühendisi, kanun ve yönetmeliklerle belirlenen şartları taşıması kaydıyla 22.05.2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 81'inci maddesinde belirtilen iş güvenliği ile görevli mühendis veya teknik elemanların üstlendiği görev ve sorumluluğu da yerine getirir, denilmiştir.

Teknik nezaretçi olmadan maden işletme faaliyetinin yapılması halinde ruhsat teminatı irat kaydedilerek faaliyet durdurulacak, daimi nezaretçi ve/veya teknik eleman olmadan maden işletme faaliyetinin yapılması halinde ise sadece faaliyet durdurulacaktır. (Yeşilyurt, 2011, s.80-82).

06.11.2010 tarihinde 27751 sayılı R.G.'de yayımlanan Uygulama Yönetmeliğine göre teknik nezaretçi, maden işletmelerinin teknik ve emniyet yönünden nezaretini yaparak Yasa ve ilgili yönetmeliklerde yer alan görevleri yerine getirmekle sorumlu ve yükümlüdür (M.F.U.Y. m.130/1).

2.5. 6592 sayılı Kanun Değişikliği Dönemi

2.5.1 Maden sahalarına atanma ve nezaretçi bulunma koşulu

18.02.2015 tarih ve 29271 sayılı RG’de yayımlanan 6592 Sayılı Kanunla Değişik 3213 Sayılı Maden Kanunu ile “teknik nezaretçi” uygulaması kaldırılmıştır. Böylece, sadece, daha önceden var olan “daimi nezaretçi” uygulaması devam ettirilmektedir. Bu suretle “teknik nezaretçi olarak istihdam edilmesi gereken maden mühendislerinin yerine daimi nezaretçi istihdamı zorunlu” tutulmuştur (6592 sayılı Kanun m.16).

Bu düzenleme ile madencilik faaliyetlerinin, daimi istihdam edilen bir maden mühendisinin nezaretinde yapılması, bu suretle faaliyetlerin teknik ve güvenilir şekilde yapılarak kazaların en aza indirgenmesi hedeflenmiştir.

Böylece geçmişteki fenni ve teknik nezaretçilik uygulamalarında olduğu gibi, uzaktan kontrol yerine- *daimi nezaretçi* olan bir maden mühendisinin fiilen nezaret ve kontrolünde madencilik yapılması zorunlu hale gelmiştir (Kula, 2015, s.273-274).

Yapılan değişiklik sonucu, ilgili Kanun ile daha önce atanmış olan *teknik nezaretçilerin* Kanunun yayımı tarihinden itibaren bir yıl süreyle görevlerine devam etmeleri, bu sürede yalnızca *daimi nezaretçi* ataması yapılması ve bir yılın sonunda sadece *daimi nezaretçilerin* görev yapmaları öngörülmüştür. Yani bu 1 yıl içerisinde *teknik nezaretçinin* istifa etmesi veya azledilmesi halinde daimi nezaretçinin derhal atanmasına karar verilmiştir.

Bu Kanun değişikliğinden önce, maden ruhsat sahalarındaki yeraltı üretim yöntemiyle çalışan işletmeler ile en az 15 işçi çalıştıran açık işletmeler asgari bir maden mühendisini daimi olarak istihdam etmek zorundayken, artık maden ruhsat sahalarındaki işletme faaliyetlerinde asgari bir maden mühendisi “daimi” olmak üzere, ve yapısal durumu göz önüne alınarak diğer meslek disiplinlerinden mühendis istihdam edilmesi zorunluluğu da getirilmiştir⁷.

Mühendis istihdam etmeden maden işletme faaliyetinde bulunulması halinde idari para cezası uygulanması yönünde düzenleme yapılmıştır⁸ (Tombul vd., 2015, s.105-106).

⁷ Zira, MİİSGY m.5’e göre, “İşyerinde yapılacak her türlü çalışma, yetkili kişinin nezaretinde ve sorumluluğu altında yapılır. Özel riski bulunan işler yalnızca bu işlerle ilgili özel eğitim alan ehil kişiler tarafından ve talimatlara uygun olarak yapılır.” denmektedir (Türkiye Barolar Birliği, 2015, s.82).

⁸ Ancak, geçmiş dönemde mevzuatta bulunan, “kaynak tuzlalarında herhangi bir ocak açılmayıp, sadece küçük bir alanda kaynağından alınan çözeltilerin dinlendirme havuzlarında buharlaştırılması yöntemiyle

İşletme büyüklüğüne bağlı olarak birden fazla vardiyada çalışan işletmeler her vardiyada maden mühendisi istihdam etmek zorunda olunması daimi nezaretçi açısından olumlu yönde bir mevzuat değişikliği olarak değerlendirilebilir (Sert ve Şahverdioğlu, 2015, s.200). Nitekim, teknik nezaretçi uygulamasının kaldırılıp yerine *daimi nezaretçi* getirilmesi ile teknik nezaretçilerin maden işletmelerinde daimi olarak bulunmaması ve/veya muhtelif ve kısa zamanlarda maden işletmelerine uğraması nedeniyle yeterli kontrolün sağlanamaması sorunlarının engellenmesi amaçlanmaktadır (Güray ve Abut, 2015, s.163).

Kayadelen'e göre de, teknik nezaretçilerin sürekli olarak maden işletme sahalarında bulunmaması nedeniyle *daimi nezaretçi* uygulamasına geçilmesinin yerinde olduğu söylenebilir. Ancak, teknik nezaretçi uygulamasında başlıca sıkıntı, teknik nezaretçilerin ücretlerinin işverenlerce ödenmesi olduğu, teknik nezaretçinin işverene bağlı olduğu ve teknik nezaretçilerin işlerini kaybetmemek için özgürce karar verip düşüncelerini açıklayamaması olduğu gözardı edilmemelidir (Kayadelen, 2015).

Diğer yandan, teknik nezaretçiliğin kaldırılmasıyla ruhsat sahibinin hem daimi hem de teknik nezaretçiye maaş ödeme zorunluluğu ortadan kalkmıştır.

Ancak, nezaretçinin maaşını işverenden alması nezaretçiye bazı kararlarında etki altında bırakabilmesi göz ardı edilmektedir. Bu noktada, Sert ve Şahverdioğlu'na göre; daimi nezaretçilerin maaşını MAPEG'ce oluşturulacak bir fondan almaları, iş güvenliği ve denetimler açısından daha az etki altında kalmalarını sağlayacaktır. Ancak 6592 sayılı Kanun değişikliklerinde de bu konuyla ilgili herhangi bir gelişme bulunmamaktadır (Sert ve Şahverdioğlu, s.200-201).

Tufan'a göre kurulacak MAPEG Bölge Müdürlükleri yeterli kadro ve ekipmanla donatılmalı, 1995 yılında maden kanunu değişikliğine taslakta giren fakat daha sonra iptal edilen bölgesel yönetime acilen geçilmelidir (Tufan, 2015, s.13).

Yazara göre, MAPEG, büyükşehirlerde yetkili birimler açarak madencinin zaman kaybını önlemelidir. Yerel Yönetim yasası ile Büyükşehir olan illerde Bölge Müdürlükleri açılarak idari, teknik, mali denetim sağlanmalıdır. Maden İşletmelerinin izin, ruhsat, teknik ve daimi nezaretçilerin yönetimi ve atanması, projelendirme çalışmaları Bölge Müdürlüklerinin yetkisinde olmalıdır. Teknik ve daimi nezaretçiler

tuz üretimi yapılması nedeniyle bu tuzlara ait ruhsatlar için daimi nezaretçi atanması zorunluluğu" kaldırılmıştır.

için Bölgelerde madencilerin ödeyeceği fonun yönetimi Bölge Müdürlükleri mali işlerince yerine getirilmelidir.

6592 sayılı yasa sonrası teknik nezaretçi uygulamasının kalkması, üretim yapan her sahada daimi (nezaretçi) mühendis çalıştırma zorunluluğu getirilmesi önerisi 2004 yılında 5177 sayılı Yasa çalışma döneminde de gündeme gelmiş, ancak oldukça fazla sayıda işletmelerin mevsimlik olarak 3-4 ay çalıştıkları gerekçesiyle kabul görmemişti. Bu noktada Necati Yıldız, Bakanlık bürokratlarının yasal düzenlemelerin ülkemiz küçük ve orta boyuttaki ulusal madenciler üzerinde olası olumsuz etkilerini önceden görebilmeleri gerektiğini düşünmekte. (Yıldız, 2015, s.104).

Arama döneminde başlayan denetim yetersizliği maden işletmesi ömrü boyunca sürebilmektedir. Uygulamada, pek çok maden işletmesinde faaliyetler taşeron eliyle yürütülmekte ve madenciler çoğunlukla taşeron ekiple, siparişe bağlanmış miktar üzerinden anlaşılmaktadır. Taşeron ekip nezaretçisi her şeye karar verdiği için teknik nezaretçiyi (mühendisi) çoğu zaman dikkate alan olmamaktadır. Bu durumda, teknik nezaretçilik uygulaması da bir başka formaliteyi yerine getirmekten öte bir anlam taşımamaktadır. Kayadelen'e göre; denetim yetersizliği, hem mineral kaynakların israfına, çevrenin tahribine/kirlenmesine, işçi sağlığı ve iş güvenliği açısından riskler oluşmasına neden olmakta hem de mühendislik mesleği ile mühendis onurunu zedelemektedir. (Kayadelen,)

Bu çerçevede daha önceden maden kanununda teknik nezaretçiler 5 adet maden 5 adet taş ocağı olmak koşuluyla toplamda 10 ocağın nezaretçiliğini yapabilmekteydi. Yeni değişiklikler sonucunda teknik nezaretçiliğin kaldırılmasıyla her ocağa bir daimi nezaretçi istihdam edilecek, dolayısıyla maden mühendislerinin istihdamında artış görüleceği düşünülmektedir⁹ (Sert ve Şahverdioğlu, 2015, s.199).

Ayrıca, Madenlerde İş Güvenliği Yönetiminin sağlanması kapsamında; maden ocaklarında faaliyet gösteren daimi nezaretçilerin, iş güvenliği uzmanlarının ve yetkilendirilmiş tüzel kişilerin sorumluluk alanlarının birbirleriyle çakışmayacak şekilde detaylı olarak yönetmeliklerde belirlenmelidir (Sert ve Şahverdioğlu, 2015, s.202).

⁹ Bu noktada, Tufan'a göre her madencilik işkolunda en az 5 yıl deneyimi olmak koşulu ile daimi nezaretçilik ve maden mühendisliği eğitimi almış kişiler madencilik işyerlerinde her vardiyada 20 işçiye 1 daimi nezaretçi olmak kaydıyla çalıştırılması yasayla düzenlenmesinde fayda olacaktır (Tufan, 2015).

2.5.2 Nezaretçilerin görev, yetki ve sorumlulukları

Kanunda daimi nezaretçilerin; nasıl atacağıının, görev yetki ve sorumluluklarının neler olacağıının, eğitimlerinin nasıl yapılacağıının, görevlerinin nasıl sona ereceğinin çıkarılacak bir yönetmelikle belirleneceği hükme bağlanmıştır.

Ancak, geçen süre içerisinde bu konu ile ilgili Yönetmelik çıkarılamamış olup, süreç MAPEG tarafından yayımlanan "Genelge" ile sürdürülmektedir. Bu "Genelge"de atanmış olan daimi nezaretçilerin görevlerini yürütmeleri ile ilgili olarak mevcut 5995 Sayılı Kanunla değişik 3213 Sayılı Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliğine atıflarda bulunulmuştur.

“Teknik nezaretçinin atandığı ruhsat sahasındaki faaliyetleri düzenli bir şekilde denetleyerek tespit ve önerilerini teknik nezaretçi defterine kaydetmesi zorunluydu. Aksi takdirde teknik nezaretçi uyarılmaktaydı. İkinci defa aynı ruhsatla ilişkili olarak bu yükümlülüklerin yerine getirilmemesi halinde teknik nezaretçi hakkında 5. fıkra hükümleri uygulanmaktaydı. Teknik nezaretçi defterini, teknik nezaretçi ile ruhsat sahibi veya vekili imzalamaktaydı. Defterin ibraz edilmemesi veya düzenli tutulmaması durumunda, ruhsat sahibine 10 yıl süreli işletme ruhsatları için belirlenen yıllık işletme ruhsat harcı tutarında idari para cezası uygulanır.” Şeklinde, maddedeki teknik nezaretçi ibaresi tamamen kaldırılmış olup yerine *daimi nezaretçi* ibaresi kullanılmıştır (Sert ve Şahverdioğlu, 2015, s.179).

10. maddede yapılan değişiklikle teknik nezaretçiye ait vecibeler daimi nezaretçiye yüklenmiş ve 20000 ve 50000 TL'lik iki ayrı ceza düzenlenmiştir. Böylece denetim ve tetkiklere katılmaması halinde uygulanacak idari para cezaları arttırılmıştır.

Daimi nezaretçilik defterinin düzenli olarak tutulmaması halinde idari yaptırımlar ruhsat sahibi ve yatırımcıya uygulanmaktadır. Zira MAPEG’ce ruhsat sahibi 1. dereceden, asli sorumludur¹⁰.

Olumlu yönde belirtilebilecek bir husus, daimi nezaretçinin daha önceden de mevcut bulunan daimi nezaretçi defterini dolduracak olmasının, eksiklik ve kusurları tespit

¹⁰ Ruhsat sahibinin r  d  vansla çalıştırılan madene fenni nezaretçi atama yetki ve sorumluluğu bulunduğundan, madende meydana gelen   ı Sağlığı ve   ı Güvenliğine ilişkin ihlallerde müteselsil sorumluluk taşıdığı ortadadır. Bu nedenle r  d  vans sözleşmelerinde   ı Kanunu ve   ı Sağlığı ve Güvenliği konusunda ayrıntılar yer almalıdır. Maden   ıleri Genel Müdürlüğüne tescil ettirilen maden projesi ruhsat sahibi tarafından da denetlenmeli ve fenni nezaretçinin   nerileri mutlak surette r  d  vanscıya uygulanmalıdır, aksi durumlarda çeşitli cezalar çalıştırılarak, sözleşmenin feshine kadar giden süreç başlatılmalıdır (Türkiye Barolar Birliği, 2015, s.60).

etmesi açısından mühendisin sorumluluğunu hafifletmesidir (Sert ve Şahverdioğlu, 2015, s.200).

2.6. Günümüzde Nezaretçilik Sistemi & Nezaretçilik Sistemi Konusunda Öneriler

Türk maden mevzuatı gelişiminde nezaretçilik sistemleri ve uygulamalarının bir özeti aşağıda görülmektedir (Çizelge2.2).

Çizelge 2.2 : Mevzuat gelişiminde nezaretçilik sistemleri/uygulamaları.

Maden Kanunu Dönemleri	Nezaretçilik sistemi	Atanma koşulu	İşçi sayısı başına nezaretçi koşulu	Her maden ocağında en az bir nezaretçi bulunma koşulu	İş başında daima bulunma zorunluluğu	Nezaretçilik sorumluluğunda alınabilecek maden sahası adedi
6309 sayılı Maden Kanunu öncesi dönem (1858-1956)	Ocak amirliği	Maden Mühendisi olma şartı yok.	Günde 300 çok işçi çalıştırılan/ veya yılda elli bin tondan fazla ham cevher üretimi yapılan, veya zehirli gaz gibi önemli ve insan hayatı ile ilgileri ve tehlikeleri bulunan maden sahaları	Yok. Ocak amiri + (her artan 300 işçi için) yardımcı maden mühendisi bulundurulma zorunluluğu	Ocak amiri mühendisin iş başında daima bulunması zorunluluğu yok	
6309 sayılı Maden Kanunu ilk dönemi (1954-1963)	Fenni nezaretçilik	Maden Mühendisi olarak en az beş yıllık bir hizmet devresi geçirmesi şartı.	Yukarıdakiyle aynı	Yok. Ancak, teknik nezaretçi + teknik eleman bulundurulma zorunluluğu		En fazla beş il sınırı dahilinde en çok 10 maden sahasında fenni nezaret görevi
271 sayılı Kanun dönemi (1963-1969)	Fenni nezaretçilik		Yukarıdakiyle aynı	Yok. Ancak, 300 işçiyi geçen ocaklarda fenni nezaretçiye ek olarak, (her artan 200 işçi için) yardımcı maden mühendisi bulundurulma zorunluluğu	Fenni nezaretçinin mühendisin iş başında daima bulunması zorunluluğu yok	Çalışacağı saha sınırı koşulu yok.

Çizelge 2-2 (devam) : Mevzuat gelişiminde nezaretçilik sistemleri/uygulamaları.

Maden Kanunu Dönemleri	Nezaretçilik sistemi	Atanma koşulu	İşçi sayısı başına nezaretçi koşulu	Her maden ocağında en az bir nezaretçi bulunma koşulu	İş başında daima bulunma zorunluluğu	Nezaretçilik sorumluluğun da alınabilecek maden sahası adedi
Fenni Nezaret Yönetmeliği dönemi (1969-1985)		Herhangi bir şart yoktur.	Yukarıdakiyle aynı	En az bir fennî nezaretçi istihdamı zorunludur.	Fenni nezaretçinin mühendisin yok, ancak elemanın iş başında daima bulunması zorunluluğu var.	Birbirine komşu olmayan illerde en fazla 5, birbirine komşu olan illerde ise en fazla 10 sahada fenni nezaret görevi
3213 sayılı Maden Kanunu ilk dönem (1985-2004)	Fenni nezaretçilik	Maden Mühendisi olarak en az 5 yıllık deneyiminin bulunmuş olması” zorunluluğu		En az bir “fennî nezaretçi” istihdamı zorunludur. Ayrıca, 300 işçiyi geçen ocaklarda (her artan 200 işçi için) “yardımcı maden mühendisi” bulundurulma zorunluluğu	En az 15 günde bir ocağın işçi çalıştırılan yerlerini denetlemek	Bir maden mühendisinin en fazla 10 ruhsat sahasında fenni nezaret görevi
5177 sayılı Kanun dönemi (2004-2010)	Teknik nezaretçilik + Daimi nezaretçilik		a) En az otuz işçi çalıştıran işletmeler, b) En az on beş işçi çalıştıran yeraltı üretim yöntemiyle çalışan işletmeler.	Belirtilen şartları taşıyan maden işletmelerinde en az bir “daimi nezaretçi”, bu şartları taşımayanlarda ise en az bir teknik nezaretçi bulundurulma zorunluluğu	Daimi nezaretçi açısından devamlı bulunma zorunluluğu, teknik nezaretçi açısından en az 15 günde bir ocağın işçi çalıştırılan yerlerini denetleme zorunluluğu.	Mühendis, I (a) grubundan beş, diğer gruplardan da beş olmak üzere en fazla on ruhsat sahasında teknik nezaret görevi alabilir. I (a) grubunda nezaret görevi olmasa bile, I (b), II., III., IV. ve V. gruplar için en fazla beş nezaretçilik görevi yapılabilir. Diğer gruplarda teknik nezaret görevi olmadığı durumlarda I (a) grubu için bu sayı en fazla on olabilir

Çizelge 2-2 (devam) : Mevzuat gelişiminde nezaretçilik sistemleri/uygulamaları.

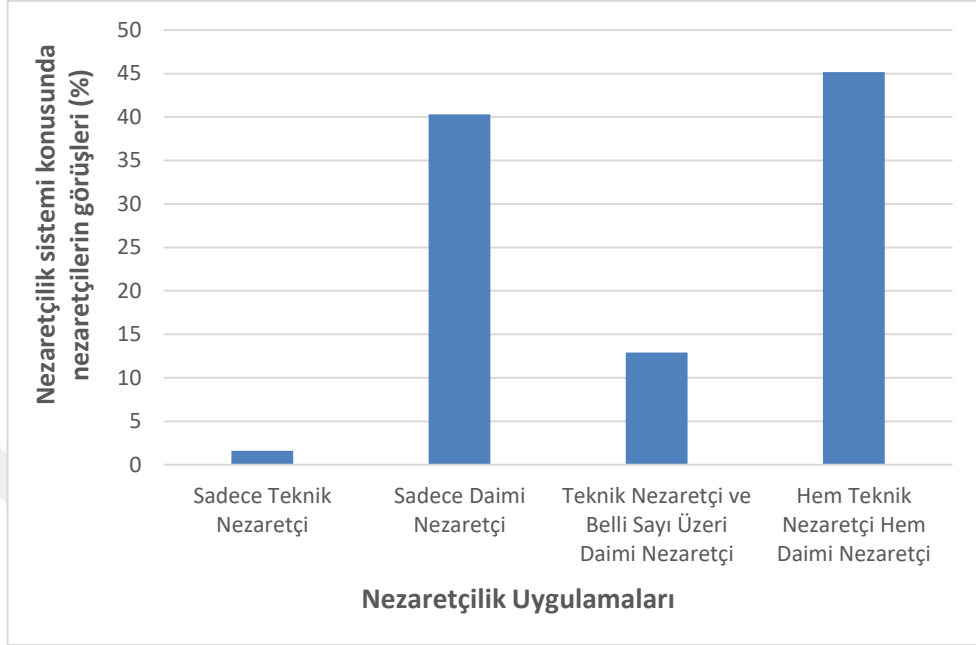
Maden Kanunu Dönemleri	Nezaretçilik sistemi	Atanma koşulu	İşçi başına nezaretçi koşulu	sayısı	Her maden ocağında en az bir nezaretçi bulunma koşulu	İş başında daima bulunma zorunluluğu	Nezaretçilik sorumluluğun da alınabilecek maden sahası adedi
5995 sayılı kanun dönemi (2010-2015)	Teknik nezaretçilik + Daimi nezaretçilik	a) Yertüstü maden işletmelerinde MMO eğitim sertifikası b) yeraltı maden işletmelerinde (ayrıca) en az iki yıl deneyimli olmak.	Yeraltı üretim yöntemiyle çalışan işletmeler ile en az 15 işçi çalıştıran maden işletmelerinde en az bir daimi nezaretçinin istihdamını zorunlu. Zorunlu olarak teknik eleman çalıştırılacak ruhsat sahalarından teknik eleman daimi nezaretçi yerine geçebilmektedir.		Zorunlu olarak teknik eleman/daimi nezaretçi çalıştırılacak ruhsat sahalarında daimi nezaretçi + teknik eleman istihdamı zorunluluğu	Daimi nezaretçi + teknik eleman açısından devamlı bulunma zorunluluğu, teknik nezaretçi açısından en az 15 günde bir ocağın işçi çalıştırılan yerlerini denetleme zorunluluğu.	

Çizelgede görüldüğü üzere, arazi kanunundan günümüze değin “nezaretçilik sistemi”, “nezaretçi atanma koşulu”, “maden işletmesinde çalışan işçi sayısı başına nezaretçi koşulu”, “her maden ocağında en az bir nezaretçi bulunma koşulu” olup olmadığı, iş başında daima bulunma zorunluluğu, nezaretçilik sorumluluğunda alınabilecek maden sahası sayısı” gibi farklı konularda değişimler yaşanmış ve farklı uygulamalar ortaya konmuştur.

Burada merak edilen diğer bir konu da, sahada bizzat bulunan nezaretçiler açısından, “nezaretçilik sistemi”nin nasıl olması gerekliliğidir. Özellikle son dönemde 6592 sayılı Kanun ile 3213 sayılı Maden Kanunu’nda önemli değişiklikler getirilmiştir. Bu Kanundaki en önemli değişiklikler, yukarıdaki alt başlıkta açıklandığı üzere, MAPEG’e teslim edilecek proje, rapor gibi teknik belgelerin hazırlanması yetkisinin sadece Yetkilendirilmiş Tüzel Kişilere bırakılması ve teknik nezaretçi uygulamasının kaldırılmasıdır.

Bu radikal değişiklik sonucunda, maden sahalarında uygulama içerisinde olan nezaretçilerin gözünden, mevzuatla öngörülen sistemin uygulama açısından uygun olup olmadığı sorusu akıllara gelmektedir. Bu doğrultuda daimi nezaretçilere “Bugüne

kadar uygulanan nezaretçilik uygulamalarından sizce hangisinin uygulanması daha doğrudur?”, anket sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevap dağılımı aşağıda görülmektedir (Şekil 2.1).

Şekil 2.1 : Nezaretçilik uygulamaları.

Şekilde görüldüğü üzere, soruya cevap veren *daimi nezaretçilerin* % 45,2’si “(Üretim faaliyetlerinde daimi olarak bulunan en az bir maden mühendisi ve ayrıca teknik nezaretçi olarak) “Hem teknik nezaretçi¹¹ hem daimi nezaretçi sistemi”nin uygulanmasını”, % 40,3’ü ise (Üretim faaliyetlerinde daimi olarak bir nezaretçi bulunmasının zorunlu olması suretiyle) “Sadece daimi nezaretçilik sistemi”nin uygulanmasını istemektedir. Ayrıca daha düşük oranlarda; nezaretçilerin % 12,9’u, “Teknik nezaretçi ve belli bir çalışan üzerinde daimi nezaretçi” (Belli bir sayının üzerinde daimi olarak üretimde en az 1 nezaretçi ve ayrıca belli periyotlarla kontrol eden teknik nezaretçi)” sistemini önermektedir. (Üretim faaliyetlerinde mühendis bulundurma zorunluluğu konulmayarak, teknik elemanın yeterli olduğu)” “Sadece teknik nezaretçi” sisteminin uygulanması görüşünde olanlar ise yalnızca % 1,6’sıdır.

¹¹ Tufan; madencilik işkolunda teknik nezaretçilik gibi engin bir deneyim kültürünün olduğuna, bu sektörü yeniden düzenlemek adına temel ve köklü değişiklikler yapmanın sektöre çok büyük zarar verebileceğine işaret ederek; madenlerin teknik denetiminin, takibinin ve kontrolünün geçmişteki teknik nezaretçilik sistemi içerisinde; yapılacak yeni yasal düzenleme ile; kurulacak MAPEG Bölge Müdürlükleri ve Maden Mühendisleri Odası koordinasyonunda, yetkilendirilecek maden mühendisleri tarafından yapılmasını (Tufan, 2015, s.14-15) önermektedir.

3. DAİMİ NEZARETÇİ EĞİTİMLERİ, ATANMASI VE MAAŞLARI

3.1 Daimi Nezaretçi Atanması

Daimi nezaretçi atanması hususu Maden Yönetmeliğinin 123. ve 124. maddelerinde belirtilmiştir. “Daimi nezaretçinin atanması” konusuna *mühendisler ve işverenler* açısından olmak üzere iki yönlü bakılabilmektedir. Mühendislerin istihdamı ve mesleki bilgiye dayalı bir madencilğin yapılması açısından, ekonomik kalkınma için madencilğin nitelikli yapılması önemlidir. Nezaretçi, maden işletmelerinde üstlendiği görevlerle, azami güvenlik şartları altında optimum kazancın sağlanması noktasında kritik bir görev üstlenmektedir. Ruhsat sahalarında üretim yapılması için *daimi nezaretçinin* istihdamı kanun ile zorunlu tutulmuştur. Bu husus Maden Kanununun 31. maddesinde belirtilmiştir. Bu bağlamda ruhsat sahibi için *daimi nezaretçinin atanması*, taahhüt ettiği üretim miktarının yapılması ve bağlı olduğu ticari ilişkiler için kritik önem taşımaktadır. Mühendisler açısından ise istihdam konusunda önemli bir kapı açmaktadır. Fakat sadece böyle görülmemesi ve görevin ifası konusunda zorunlu olan nezaretçilik eğitimi yanı sıra maden mühendisinin mesleki birikime sahip olması konuları da dikkate alınmalıdır.

Daimi nezaretçilik belgesi düzenlenmesi için eğitim zorunluluğu bulunmaktadır. Fakat bu eğitimlerin Yönetmelik çıktıktan sonra düzenlenmesi durumunda birtakım sorunlar ortaya çıkacağı düşünülerek Maden Yönetmeliğinin geçici 6. maddesi ile çözüm bulunmaya çalışılmıştır. Bu maddede; 6592 sayılı Kanun değişikliği öncesinde teknik nezaretçi belgesi olanlara, “süre aranmaksızın yeraltı işletmelerinde teknik nezaretçi atanarlara ve maden işletmelerinde denetim ve üretim faaliyetlerinde fiili 5 yıl tecrübesi olan maden mühendislerine, yönetmeliğin yayınlandığı tarihten sonraki 1 yıl içinde başvurulması halinde eğitime katılma şartı aranmaksızın *daimi nezaretçi sertifikası* düzenlenir” denilmektedir. Haliyle atanabilecek uygun *daimi nezaretçi* sayısı azalmaktadır¹². Bu durum eğitim düzenlenmesinin belirli sürelerle yapılması

¹² Şu anda tam olarak tespit edilemese de, 2017 verilerine göre yaklaşık olarak 5400-5600 arasında maden mühendisi daimi nezaretçilik görevinde bulunmaktadır (Demirhan, 2017).

durumundan dolayı herhangi bir sebeple nezaretçisinin görevine son veren işveren için sorunlar yaratabilmektedir. Nitekim böyle bir durumda Yönetmeliğin 128. maddesine göre 15 gün içerisinde işine son verilen *nezaretçinin* yerine yeni bir *nezaretçi* atanmaz ise, Maden Kanununun 31. maddesi gereği ruhsat sahibine *para cezası* ve yeni nezaretçi atanana kadar *faaliyetin durdurulması* cezaları işletilir

Son Maden Yönetmeliği ile bir sahada birden fazla daimi nezaretçi atanması mümkün hale gelmiştir. Artık en fazla 3 ruhsata 1 daimi nezaretçi atanabilmektedir.

- Bir maden işletmesinde < 80 işçi : 1 vardiya mühendisi atanması zorunludur,
- > 80 işçi : Biri vardiya mühendisi olmak üzere 2 teknik eleman istihdam edilmesi zorunludur.

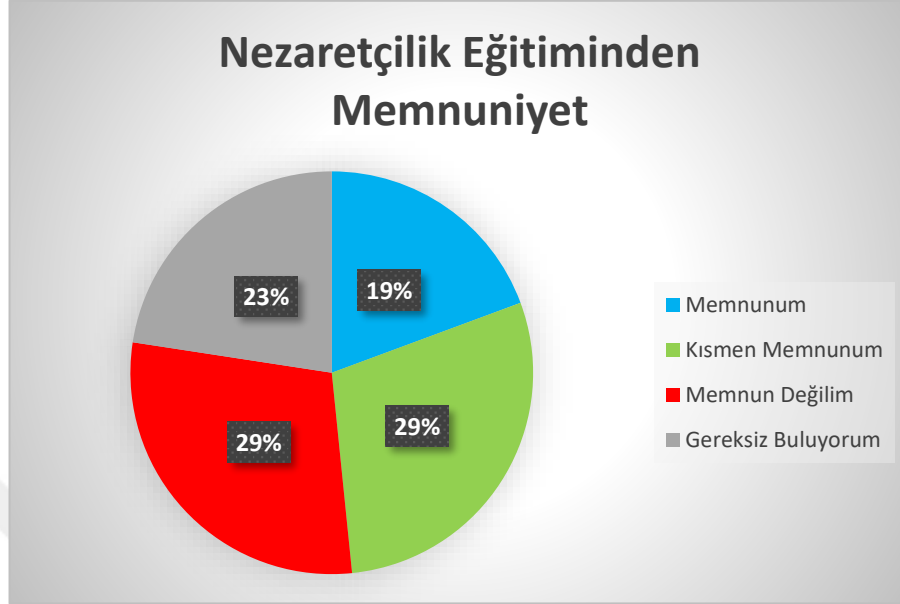
Tufan’a göre; her madencilik işkolunda en az 5 yıl deneyimi olmak koşulu ile daimi nezaretçilik ve maden mühendisliği eğitimi almış kişiler madencilik işyerlerinde her vardiyada 20 işçiye 1 daimi nezaretçi olmak kaydıyla çalıştırılması yasayla düzenlenmelidir. Bunun gibi deneyim ve mühendis sayısının fazla olması öngörüsü olan öneriler çeşitli mesleki yayınlarda ve toplantılarda ifade edilmektedir. Daimi nezaretçilerin görev yapması ve ücretleri Maden İşleri Bölge Müdürlüklerince takip ve kontrol edilmelidir. Yazar özellikle, *daimi nezaretçilerin* Maden Mühendisleri Odası’na atamalarının onaylanıp, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’na yetkilendirilip sorumlu olarak işletmelerde çalışabileceği (Tufan, 2015, s.14-16) bir sistemin kurulmasının daha faydalı olacağına işaret etmektedir.

3.2 Daimi Nezaretçi Eğitimleri

Maden işletmelerinin İSG açısından risklerini asgariye indirebilmek yöneliminde daimi nezaretçilerin mevcut ve yenileme eğitimlerinin, uygulamaya dönük olarak en yüksek kalitede verilmesi gerekmektedir.

Daimi nezaretçilik eğitimlerini veren kurum son yıllara kadar Maden Mühendisleri Odası iken, son dönemde MAPEG tarafından özel şirketlerin düzenlemesi şeklinde verilmesi öngörülmüştü. Bu durum MAPEG’in yasal prosedüründen dolayı oluşmaktadır. Son durumda, daimi nezaretçilerin aldığı eğitimin yeterli olup olmadığını tespit edebilmek amacıyla nezaretçilere “*Aldığınız nezaretçilik eğitiminden*

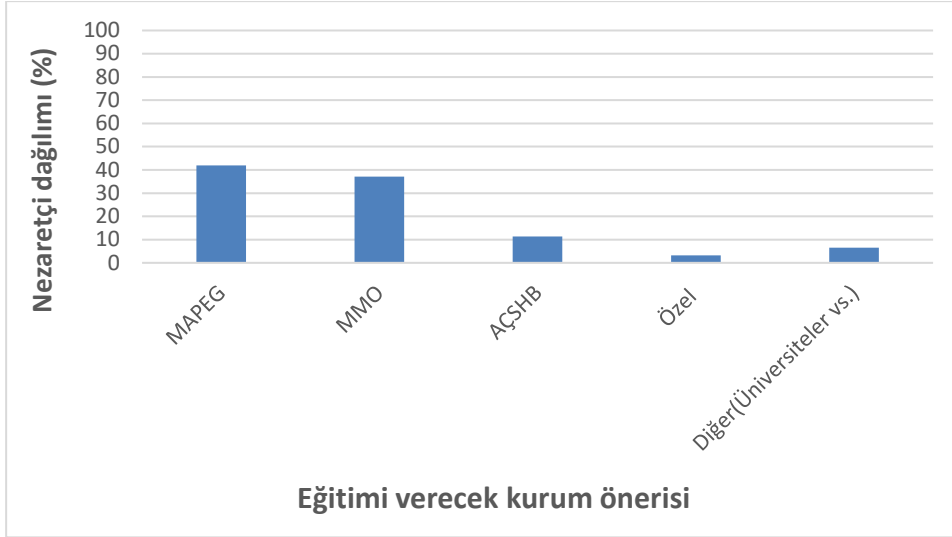
memnun musunuz ?” anket sorusu yöneltiştir. Bu soruya 62 adet daimi nezaretçinin verdiği cevapların dağılımı aşağıda görülmektedir (Şekil 3.1).

Şekil 3.1 : Nezaretçilik eğitiminden memnun olup olunmadığı.

Şekilde görüldüğü üzere ankete cevap verenlerin % 19,3’ü verilen eğitimden memnun olduğunu, % 29’u kısmen memnun olduğunu, % 22,6’sı bu eğitimi gereksiz bulduğunu, % 29’u ise eğitimden memnun olmadığını açıklamıştır. Bu rakamlar, daimi nezaretçilerin yarıya yakınının aldıkları eğitimden memnun ya da kısmen memnun olduğunu göstermektedir. Nezaretçilerin ¼’üne yakınının bu eğitim gereksiz bulması, muhtemelen bu eğitim içeriğini yetersiz bulmalarından ya da bu eğitimin ne amaçla ve hangi içerikte faydalar sağlayacağını bilmemelerinden kaynaklanmaktadır.

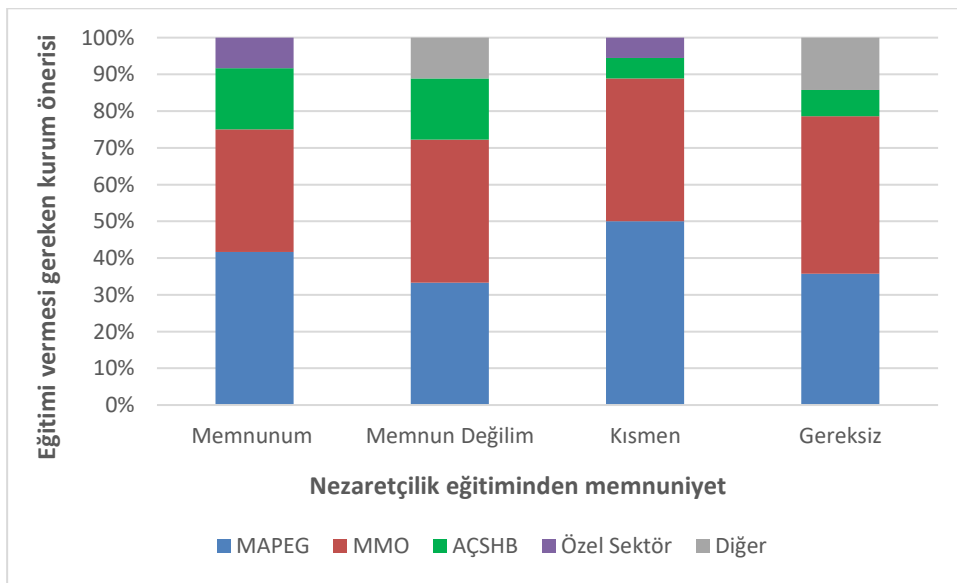
Her şeyden öte, daimi nezaretçi eğitimini vermesi gereken kurumun doğru seçilmesi önem arz etmektedir. Eğitimi verecek kurum teknik, hukuki ve tecrübe açısından yeterli donanımı mühendise sağlamalıdır. Mühendisler açısından bu kurumun kim olarak gözüktüğünü anlamak da bu hususta değerlidir. Eğitimi veren kurumların kendi konumuna ait avantaj ve dezavantajları olduğu öngörülebilmektedir. Optimum düzeyde bütün ihtiyaçları karşılayacak sistemin saptanması elzemdir. Bu doğrultuda daimi nezaretçilere, *“nezaretçilik eğitimini hangi kurumun vermesi gerektiğini düşünüyorsunuz?”*, anket sorusu yöneltiştir. Nezaretçiler kendileri için uygun kurumu belirtmişlerdir. Bu soruya verilen cevap dağılımı aşağıda görülmektedir (Şekil 3.2).

Şekil 3.2 : Nezaretçilik eğitimi hangi kurumun vermesi gerektiği.

Şekilde görüldüğü üzere, daimi nezaretçilerin % 41,9'u bu *nezaretçilik eğitiminin* MAPEG tarafından verilmesini, % 37,1'i ise Maden Mühendisleri Odası tarafından verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Kalan çok az sayıda nezaretçinin ise; (% 11,3'ü) AÇSHB'nin, (% 3,2'si) özel sektörün, ve % 6,4'ü ise diğer kuruluşların bu eğitimi vermesini istemektedir. Bu sonuçlar, çoğunluğu itibariyle *nezaretçilerin* MAPEG ya da Maden Mühendisleri Odası tarafından nezaretçi eğitimi almak istediklerini göstermektedir.

Nezaretçilerin eğitim verecek kurum görüşlerini, özellikle, eğitim memnuniyeti sorusuna verdikleri cevap dağılımları içerisinde de görmekte fayda var (Şekil 3.3).

Şekil 3.3 : Nezaretçilik eğitiminden memnuniyet – eğitimi veren kurum önerisi.

Şekilde görüldüğü üzere, nezaretçilik eğitiminden "Memnunum" diyenlerin % 40'ı MAPEG'in, % 30'u MMO'nun eğitimi vermesi gerektiğini düşünmektedir. Dikkat çekici nokta ise, "Memnun değilim" diyenlerin yaklaşık % 40'ının MMO, % 30'unun ise MAPEG'in eğitim vermesini istemeleridir. Bu eğitimden "Kısmen" memnun olanlar ve bu eğitimi "Gereksiz" görenler içerisinde ise bu yüzdeler daha yüksektir. Buradan, çoğunluğu itibarıyla nezaretçilerin nezaretçilik eğitiminin MAPEG veya MMO tarafından verilmesi gerektiği düşüncesi ağır basmaktadır.

Diğer yandan, MMO'nun Müdürlüğü (MAPEG)'e gerçekleştirdiği, Odanın "Daimi Nezaretçi Eğitim Yetkisi" verilmesi talebi MAPEG tarafından reddedilmiştir. Red kararı üzerine Oda tarafından, Red işleminin iptali için, Ankara 17. İdare Mahkemesi nezdinde dava açılmıştır. Açılan dava sonucu, Ankara 17. İdare Mahkemesi, E:2017/3401, K:2018/1984 sayılı kararında;

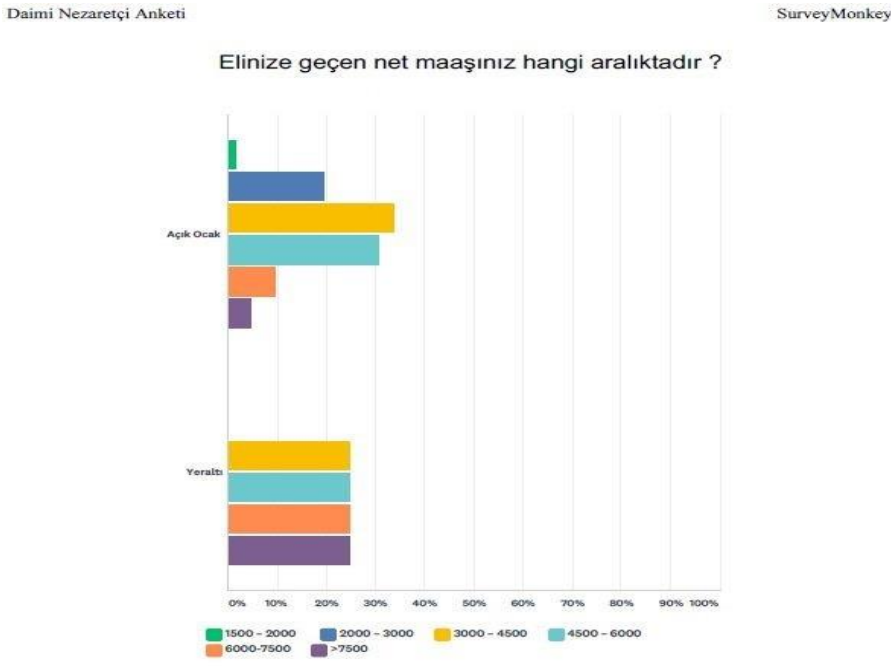
"Uyuşmazlıkta, yukarıda yer verilen Yönetmeliğin 123 üncü maddesi ile daimi nezaretçi istihdamının zorunlu kılındığı, aynı Yönetmeliğin 126 ncı maddesiyle de daimi nezaretçi eğitim programı hazırlanıp yürütülmesinin; Genel Müdürlük veya Genel Müdürlük tarafından yetki verilen kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, meslek odası, dernek veya vakıflara verilebileceğinin düzenlendiği, bu kapsamda davacı tarafından yapılan başvurunun cevap verilmemek suretiyle zımnen reddedildiği anlaşılmakta ise de; anılan maddelerde daimi nezaretçi eğitim programı hazırlanıp yürütülmesinin; Genel Müdürlük veya Genel Müdürlük tarafından yetki verilen kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, meslek odası, dernek veya vakıflara verilebileceğinin açıkça belirtildiği, bu konuda davalı idarenin takdir yetkisine sahip olduğunun da somutlaştırılmadığı, kaldı ki başvuru üzerine davacı Oda'ya anılan yetkinin verilip verilemeyeceği, verilemeyecekse nedeni belirtilmeksizin gerekçesiz olarak işlem tesis edildiği, 2577 sayılı Kanun'un 2. maddesinde tüm idari işlemlerin, yetki, şekil, sebep, konu ve maksat unsurları yönünden denetleneceğinin belirtildiği, idari işlemlerin gerekçeli olması, gerekçelerin hukuken kabul edilebilir tarzda açık ve net bir şekilde ortaya konulması gerektiğinin ve yukarıda yer verilen Yönetmelikte daimi nezaretçi eğitim yetkisi verilebilecek kurum ve kuruluşların arasında meslek odalarının da yer aldığı açık olduğu hususları birlikte değerlendirildiğinde Yönetmeliğin bu açık hükmüne rağmen davacı Odayı bu yetkilendirmesinin dışında bırakılacak şekilde başvurusunun cevap verilmeyerek zımnen reddine ilişkin dava konusu zımni ret işleminde hukuka uyarlık bulunmamıştır." demek sureti ile işlemi

iptal ederek Odamızın eğitim verme yetkisi olduğunu belirtmiştir.
(<http://www.maden.org.tr/>)

İlgili karar, MAPEG tarafından istinafa götürülmüş, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi, 11/04/2019 tarih ve ve E:2019/434, K:2019/629 sayılı kararı ile MAPEG'in talebini reddetmiştir. Ankara 17. İdare Mahkemesince verilen E:2017/3401, K:2018/1984 sayılı kararı kesinleşmiştir. (http://www.maden.org.tr/resimler/ekler/93118eacd127a57_ek.pdf). Bu karar sonucunda, özel kurumlar yanı sıra, Maden Mühendisleri Odası da bu eğitimi verebilecektir.

3.3 Daimi Nezaretçi Maaşları

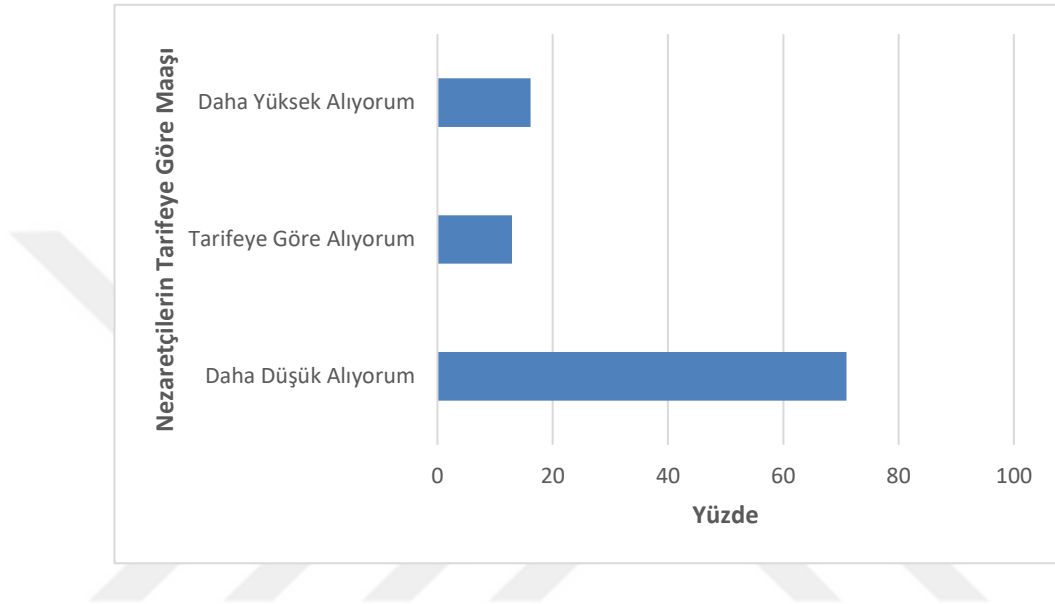
Daimi nezaretçiler, maden işletmelerindeki görev, yetki ve sorumlulukları çerçevesinde aslında hukuki ve cezai sorumluluklar almakta, bu durum da aslında yaşamlarında maddi ve manevi riskleri beraberinde getirmektedir. Bu açıdan bakıldığında nezaretçilere, üstlendikleri bu büyük yük karşılığında yeterli derecede maaşın verilip verilmediği akıllara gelmektedir. Bu yönelimle, öncelikle daimi nezaretçilere, “*Elinize geçen net maaşınız hangi aralıktadır ?*” sorusu yöneltilmiştir. Soruya verilen cevapların dağılımı aşağıda verilmiştir (Şekil 3.4).

Şekil 3.4 : Alınan net maaş aralıkları.

Şekilde görüldüğü üzere, açık ocak maden işletmelerinde nezaretçilerin aldığı maaş ortalama 4377 TL’dir. Yeraltı maden işletmelerinde ise ortalama 5812 TL’dir.

Daimi nezaretçilere, almaları gereken, daha doğusu mevzuatla taahhüt edilen maaşları alıp almadığını tespit edebilmek adına, “*Maaşınızı Maden Mühendisleri Odasının belirlediği tarife üzerinden alıyor musunuz ?*” anket sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevap dağılımı aşağıda görülmektedir (Şekil 3.5).

Şekil 3.5 : Nezaretçi maaşlarının belirlenen ölçütte olup olmadığı.

Şekilde görüldüğü üzere, Maden Mühendisleri Odası’nın belirlediği tarifeden daha düşük maaş aldığını açıklayan *daimi nezaretçiler*, tüm cevaplayanların % 71’ini oluşturmaktadır. % 12,9’ı belirlenen tarifeye göre aldığını, % 16,1’ü ise belirlenen tarifeden daha yüksek aldığını açıklamıştır. Daimi nezaretçilerin 2/3’ünden fazla bir çoğunlukla Maden Mühendisleri Odası’nın belirlediği tarifeden daha düşük maaş aldığını açıklaması, *daimi nezaretçilerin* çoğunluğunun çalıştıkları işletmelerde hak ettikleri maaşı alamadıklarını göstermektedir.

Bu noktada Tufan, nezaretçinin ücretini işverenden değil, oluşturulacak yeni Bölge müdürlüklerinden almasını önermektedir (Tufan, 2015, s.14-15). Yazar bu önerisini Büyükşehirlerde Bölge Müdürlükleri açılarak idari, teknik, mali denetim sağlanmasına; maden işletmelerinin izin, ruhsat, daimi nezaretçilerin yönetimi ve atanması ile, projelendirme çalışmalarının Bölge Müdürlüklerinin yetkisinde olması düşüncesiyle ortaya koymaktadır. Daimi nezaretçiler için Bölgelerde maden işverenlerinin ödeyeceği fonun yönetimi Bölge Müdürlükleri mali işlerince yerine

getirilebileceğini¹³ (Tufan, 2015, s.16) ifade etmektedir. Hangi sistem olursa olsun, nezaretçilere maaşlarının işveren yerine, devletin kontrolünde toplanacak bir fon kapsamında verilmesi, şüphesiz ki, nezaretçilerin, maden işletmelerinde İSG açısından, faaliyet esnasında tehlike durumun varlığında, gerektiğinde faaliyet durdurabilme kararlılığını zamanında verebilmelerini sağlayabilecektir

.

¹³ Yazar, bu önerisini daha da ileriye götürmektedir. Şöyle ki, madenlerin teknik anlamda proje sahibinin kontrolünde olması gerektiğine işaret ederek, nezaretçilerin proje üreticisi olması halinde, proje ömrü süresince maden yatırımcısının her yıl ödeyeceği devlet hakkının yıllık tutarının % 10'u oranında projeden gelir elde etmesi gerektiğini ileri sürmektedir.

4. NEZARETÇİ DEFTERİ VE BUNA BAĞLI GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARIN İNCELENMESİ

“Nezaretçilik” konusunda yeni mevzuat düzenlemeleri sonucunda; madencilik projeleri, proje üretim safhasından sonra, her maden sahası için o projeyi üreten teknik nezaretçi-maden mühendisi tarafından üretime geçiş anından itibaren takip edilmelidir. Mühendislik eğitimi almış proje kontrol yetkisi ile donanımlı *teknik nezaretçi*, sahanın üretim sürecinde teknik altyapıya sahip olmasını, yeterli donanımın bulunmasını kontrol ederek çalışmayı başlatmalıdır. Açık işletme veya yeraltı işletmesi ise *nezaretçinin* mevcut güvenlik yönetmeliklerine uyumlu çalışarak üretimin, uygun yönetilmesini, kademe yüksekliği, şev açısı, yol meyili, iş makineleri dizaynı ve sahada yerleşimi; kapalı işletme ise, havalandırma, su atımı, tahkimat, nakliye gibi temel konularda mühendislik deneyimlerini kullanılması sağlanmalıdır (Tufan, 2015, s.12). Bu doğrultuda, bu konu başlığında; “mevzuatın öngördüğü nezaretçi defteri” uygulaması ile, “nezaretçiler açısından maden işletmelerinde daimi nezaretçilik görev, yetki ve sorumluluğunun değerlendirilmesi” konuları açıklanmıştır.

4.1 Nezaretçi Defteri Ve Buna Bağlı Görev, Yetki Ve Sorumlulukların İncelenmesi

6309 ve 3213 sayılı maden kanunlarında “fenni nezaretçilik” adı altında bir düzenleme yer almıştır. 2004 yılına kadar fenni nezaretçiliğin görev, yetki ve sorumluluğu 84/8428 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe girmiş “Maden ve Taş Ocakları ile Açık İşletmelerde Alınacak İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tedbirleri hakkında Tüzük” ile düzenlenmiştir (Yıldız, 2015).

6309 sayılı Maden Kanunu ile getirilen “Fenni Nezaretçi” kavramı 5177 sayılı yasa ile “Teknik Nezaretçilik” olarak değiştirilmiştir. Maden mevzuatında bulunan ve altmış yıldır uygulanan bu düzenlemenin yerini “daimi nezaretçi” almıştır. Daha öncede aynı isimle bir uygulama olsa da mevzuattaki güncel anlamıyla daha önceki “Fenni

Nezaretçilik” ve “Teknik Nezaretçilik” yerine geldiği söylenebilir. Bu düzenleme madencilik faaliyetlerinin daimi istihdam edilen bir maden mühendisinin nezaretinde yapılması, böylece faaliyetlerin teknik ve güvenilir şekilde yapılarak kazaların en aza indirgenmesi hedeflenmiştir. Maden ruhsat sahalarındaki işletme faaliyetlerinde asgari bir maden mühendisi daimi olarak, işletme tekniği, büyüklüğü ve yapısal durumu göz önüne alınarak diğer meslek disiplinlerinden mühendis istihdam edilmesi zorunluluğu getirilmiştir. Mühendis istihdam edilmeden maden işletme faaliyetlerinde bulunulması durumunda idari para cezası uygulanması yönünde düzenleme yapılmıştır. Ancak, Kaynak tuzlarında herhangi bir ocak açılmayıp, sadece küçük bir alanda kaynağından alınan çözeltilerin dinlendirme havuzlarında buharlaştırması yöntemiyle tuz üretimi yapılması nedeniyle bu tuzlara ait ruhsatlar için *daimi nezaretçi* ataması zorunluluğu kaldırılmıştır (Tombul, Kaçmaz ve Akbulut, 2015).

Nezaretçilik görevlerinin gerekliliklerine terimler üzerinden gidecek olursak Maden Kanunu’nun “Tanımlar” kısmında 3. maddede “Nezaret”, işletmelerin tekniğine ve emniyet nizamnamelerine uygun olarak yürütülmesinin kontrolü olarak tanımlanırken, “Nezaretçi”, işletmelerin teknik ve emniyet yönünden nezaretini yapan sorumlu ve yetkili maden mühendisi olarak tanımlanmıştır (3213 sayılı Maden Kanunu). Daimi nezaretçi kavramı ise 6592 Sayılı Maden Kanunu Yönetmeliği’nin “Tanımlar ve Kısaltmalar” bölümünde 4. maddede, işletmede daimi olarak istihdam edilmek üzere ataması talep edilen ve Genel Müdürlük tarafından ataması onaylanan maden mühendisi olarak tanımlanmıştır. Nezaretçinin çalıştığı saha ile ilgili durumu yazdığı nezaretçi defteri ise; noter tarafından onaylanmış olan, daimi nezaretçi/nezaretçilerinin proje faaliyetlerine ilişkin eksiklik, aksaklık ve önerilerinin yazıldığı, vardiyalı çalışan işletmelerde ise teknik elemanın da ilgili bölümlerini doldurduğu, istihdam edenler ile birlikte imzaladığı Ek-4’de yer alan formata uygun olarak düzenlenen defter olarak tanımlanmıştır (Maden Yönetmeliği).

Üretim veya imalat yapılmayan sahaların kanıtlanması halinde üretim veya imalat yapılınca kadar daimi nezaretçi atanması zorunlu değildir. Ataması yapılan daimi nezaretçi atamasının yapıldığı saha veya koordinatlar içerisinde kırıcı tesis veya zenginleştirme tesisi gibi aynı ruhsat sahibine ait benzeri tesislerin bulunması halinde daimi nezaretçi bu tesislerin çalışma güvenliğinden de sorumludur (Yılmazoğlu, 2015).

Maden mühendisliği bünyesinde birçok prensibi barındıran bir mühendislik bölümüdür. Bu multidisipliner yapı sebebiyle madenlerde de birçok farklı dalı koordine etmek durumunda kalabilir. Nezaretçilik görevini yerine getiren maden mühendisi hem hukuki niteliği hem de doğası gereği birçok niteliği barındırmalıdır. Bu kapsamda görev, yetki ve sorumlulukları doğmaktadır. Bu görev, yetki ve sorumluluklara bağlı olarak hukuki, teknik ve sosyal açıdan bilmesi ve uygulaması gereken birçok husus bulunmaktadır.

Teknik açıdan kayaç yapısı, basamak geometrisi, tahkimat, patlatma, drenaj gibi birçok konu hakkında sorumluluğu altındaki madenin karakteristik özelliklerine uygun donatılara sahip olması gerekmektedir.

Hukuki sorumluluk açısından madenleri ilgilendiren birçok kanun ve yönetmelik bulunmaktadır. Nezaretçi bu kanun ve yönetmeliklerin tümüne sorumluluğu altındaki madenin özelliklerine uygun olarak hakim olmak durumundadır. Hukuki sorumluluğun temelini nezaretçi açısından daimi nezaretçi defteri oluşturmaktadır. Daimi nezaretçi defteri 2019 yılı itibari ile e-maden uygulamasının bir dalı olan e-nezaretçilik başlığı altında elektronik ortamda doldurulmaya başlanmıştır. Bu defter Maden Yönetmeliğinde belirtildiği üzere, bu Yönetmeliğin EK-4'üne uygun doldurulmalıdır. Bakınız (EK-A). Bu belgedeki her bir maddenin içerikleri kanundaki veya meslekteki farklı görev, yetki ve sorumluluklara işaret etmektedir.

Bu deftere; ruhsat sahası koordinatları, madenin cinsi ve grubu, faaliyetler ve izin alanları, üretim miktarı ve yöntemi, sahada çalışan organizasyon ve çalışanlarla ilgili bilgiler nezaretçi tarafından takibi yapılarak işlenmektedir. Ayrıca basamak boyutlandırması ve tehlikeli durumların; yeraltı çalışmalarında gerekli yüzey bağlantıları, nakliyat yolları, havalandırma ve tahkimat kontrolünün daimi nezaretçi tarafından, görev-yetki ve sorumluluğu kapsamında, gerçekleştirilmesi gerekmekte olup daimi nezaretçinin bu teknik konulara hakim olması beklenmektedir.

4.1.1 Temsili koordinat

Ruhsat sahası içinde koordinat değerleri belirlenmiş maden sahası içerisinden incelemelerin yapıldığı temsili koordinat tespit edilir. Maden Yönetmeliğinin ruhsat müracaat esasları konusunda 10. maddesine göre verilmesi gereken planlarla ilgili saat

ibresi yönünde sağ (Y), yukarı (X) olarak verilir. Y koordinatları yedi basamak, X koordinatları altı basamaklı olarak yazılır denmektedir.

23.01.2019 tarihinde MAPEG internet sitesinde " *Daimi Nezaretçiler ve Ruhsat Sahipleri Hakkında Duyuru* " başlığı altında yayımlanan duyuruya istinaden 04.02.2019 tarihinden itibaren <https://www.turkiye.gov.tr/> adresinde bulunan E-Maden Portalı üzerinden; görevine aktif olarak devam eden Daimi Nezaretçilerin, <https://www.turkiye.gov.tr/> adresinde bulunan E-Maden Portalı üzerinden atanmış olduğu ruhsatı bulunan/bulunduğu ocak/ocakların, ED50 datumunda 6 derecelik dilime esas koordinatlarını ve ITRF96 datumunda 3 derecelik dilimine esas koordinatlarını 28.01.2019–04.02.2019 tarihleri arasında tanımlamaları gerektiği TMMOB tarafından duyurumuştur.

Yüksek presizyon ve uygulama kolaylığı sağlaması nedeniyle, haritacılık sektöründe yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanılan GPS tekniğiyle elde edilen nokta koordinatları WGS84 sistemindedir. Bu koordinatların, ülke sisteminin dayalı olduğu ED50 koordinat sistemine dönüştürülmesi gerekir (Kutoglu ve Ayan, 1998).

Mapeg'in 2018 yılında hazırladığı "Mapeg Harita Standartları Ve Bu Standartlara Göre İmalat Haritası Hâlihazır Harita-Havalandırma Haritası-Acil Kaçış Planı Haritası-Termin Planı Ve Vaziyet Planının Hazırlanması" tebliğinde proje içeriğine göre kullanılacak olan haritaların E-Maden sistemi üzerine elektronik ortamda yüklenecek bütün sayısal verilerinin; UTM Projeksiyonunda ED 50 Datum sisteminde (6 derecelik) ve ayrıca TM Projeksiyon ITRF 96 Datumunda 2005 Epoğunda (3 derecelik) olması gerekmekte olduğu belirtilmiştir. Ayrıca haritalardaki noktaların yükseklik değerleri Ortometrik yükseklik şeklinde olacağı ifade edilmiştir (MAPEG, 2018).

Nezaretçi temsili olan bu koordinatları defterde belirtmelidir. Başlangıçta, ruhsat sahası başvurusunda nezaretçi saha koordinatlarını belirtmediyse, nezaretçi tüm ruhsat sahasından sorumludur. Ancak koordinat belirtildiyse, bir iş kazası olması halinde, nezaretçi ilgili koordinat alanından sorumlu tutulur.

4.1.2 Maden cinsi ve grubu

Madenler 1985 yılında 3213 sayılı Maden Kanunun yürürlüğe girmesiyle ilk kez gruplara ayrılmıştır. Maden grupları 6592 sayılı Kanun ile değişik 3213 Sayılı Maden

Kanununun 2. maddesinde ‘‘Madenler’’ başlığı altında genel olarak, Maden yönetmeliğinin ‘‘Maden Gruplandırması’’ başlığı altında ise madde 5 ve 6’da daha ayrıntılı şekilde tanımlanmıştır. Nezaretçi görevli olduğu ruhsat sahasındaki madenin bulunduğu grup ile ilgili yönetmelikteki ilgili maddeleri bilmekle sorumludur.

4.1.3 Faaliyetler ve izin alanları

3213 sayılı Maden Kanununun ‘‘Madencilik Faaliyetlerinde İzinler’’ başlığı altındaki 7. maddede maden sahasının işletilebilmesi için gerekli izinler belirtilmiştir. Madenin daimi nezaretçisi; bu izin ve belgelerin geçerliliklerini, süresini ve içeriğini bilmekle sorumludur. 6592 Sayılı Kanun ile değişik 3213 sayılı Maden Kanununun 7. maddesinde belirtilen alanlarda madencilik faaliyetlerinin hangi esaslara göre yürütüleceği ve bu esaslara ilgili olarak bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının vereceği izinlere dair usul ve esasları düzenlenmektedir.

Bu konularda mevzuat; orman, muhafaza ormanı, ağaçlandırma alanları, kara avcılığı alanları, milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtı, tabiatı koruma alanı, tarım, mera, sit alanları, su havzaları, kıyı alanları ve sahil şeritleri, karasuları, turizm bölgeleri, alanları ve merkezleri ile kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri, askeri yasak bölgeler, imar alanları ve mücavir alanlarda madencilik faaliyetlerinin çevresel etki değerlendirmesi, gayrisihhi müesseseler ile ilgili hususlar dahil hangi esaslara göre yürütüleceğini kapsar. Nezaretçi bu izinlerin varlığını ve güncelliğini inceleyerek daimi nezaretçi defterine aktarır.

4.1.4 Basamak boyutlandırması ve tehlikeli durum kontrolü

Daimi nezaretçi teknik bilgisinin yanı sıra hukuki olarak ‘‘Maden Kanunu’’, ‘‘Maden Yönetmeliği’’ ve ‘‘Maden İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği’’nin basamakların durumu ile ilgili bölümlerine hakim olmak durumundadır. Ayrıca daimi nezaretçi defteri açısından ise önemli olan kıstas işletme projesinde belirtilen şekilde basamak boyutlandırılması yapılmasıdır. Aykırı durumların belirtilmesi oluşabilecek aksilikler dolayısıyla elzemdir.

Madencilikte açık ocaklarda büyük sorunlardan birisi basamak boylarının olması gerekenden fazla olmasıdır. Buradaki en büyük etken üretim maliyetini düşürmektir.

Basamak dizaynı her bir zonun jeolojisine, jeomekanik ve geometrik özelliklerine makinalara, çalışanlara, patlatmaya, bağlı olarak tasarlanmaktadır. Basamak genişliği ile ilgili çalışmalar literatürde yaygın olmasına karşın her ocağın kendine özgü duraylılık koşulları olabilmektedir.

Patlatmalı veya mekanize kazı ile işletilen açık ocaklarda nezaretçi emniyet ve teknik açıdan optimum bir yaklaşımda bulunmalıdır. Basamak dizaynı ile ilgili birçok yöntem vardır. İster bilgisayar destekli ister elle yapılan hesaplamalar olsun bu optimum değer, gözlemler de göz önünde bulundurularak ele alınmalıdır.

Sahanın jeolojik yapısına uygun basamak yüksekliği, basamak genişliği ve basamak açısı oluşturulmaması (sonucunda akma, kayma heyelan gibi olumsuzluklarla karşılaşılır), basamak genişliğinin şevlerin heyelan yapmadan durabileceği genişlik esas alınmadan saptanması, basamak genişliği tespit edilirken gerek yükleme araçlarının gerekse taşıma araçlarının emniyetli bir şekilde çalışmaları gerektiğinin dikkate alınmaması sayılabilir (Akyol, 2018).

4.1.5 Patlayıcı madde ve patlatmanın çevresel etkilerinin kontrolü

Daimi nezaretçi teknik bilgisinin yanı sıra hukuki olarak “*Maden Kanunu*”, “*Maden Yönetmeliği*”, “*Maden İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği*” ve “*Patlayıcı Maddeler Tüzüğü*”nün patlayıcı maddeler ve patlatma ile ilgili hükümlerine hakim olmak durumundadır.

Patlayıcı madde kullanılan madenlerde nezaretçi, kullanılan patlayıcı maddenin temini, türü ve depolanması ve yapılan patlatmanın etkisini teknik ve emniyet açısından takip etmelidir. Patlayıcı madde temini ve depolanması ile ilgili İSG mevzuatlarına hakim olmalıdır. Bu konu ile alakalı “MİİSGY”, “Çalışanların Patlayıcı Ortamların Tehlikelerinden Korunması Hakkında Yönetmelik”, “Muhtemel Patlayıcı Ortamda Kullanılan Teçhizat ve Koruyucu Sistemler ile İlgili Yönetmelik” gibi ilgili mevzuat bilgisine sahip olması gerekmektedir.

Nezaretçi teknik açıdan patlatmanın verimi ile ilgili teknik bilgiye sahip olmalıdır. Patlatma kullanılarak yapılan atımda doğru serbest yüzey ve patlatma dizaynı ile, istenilen atım yönünü, parça boyutunu sağlamak gerekmektedir. Titreşim ve toz ölçümleri düzenli şekilde, çevreyi olumsuz yönde etkilemeyecek standartlarda yapılmalıdır.

4.1.6 Üretim miktarı belirtilmesi

Üretim; Maden İşleri Genel Müdürlüğü'ne işletme projesi kapsamında bildirilen üretim miktarlarına uygun olarak yapılmalıdır. Maden yönetmeliğinin 28. maddesinin 4. bendinde şöyle belirtilmiştir: “İşletme projelerinde beyan edilen yıllık üretim miktarı, başabaş noktasını sağlayan miktarın altında olamaz. Genel Müdürlük; madenin cinsi, rezerv miktarı, tenörü/kalitesi, üretimin yapıldığı bölge, işletme izin alanı gibi kıstasları dikkate alarak minimum yıllık üretim miktarlarını belirleyebilir.”

Maden Yönetmeliğinin Uygulama Yönetmeliğinin 68. maddesi 3. bendinde nezaretçinin üretimi bildirmesiyle ilgili ise şöyle bir ifade bulunmaktadır: “Daimi nezaretçi defterini, daimi nezaretçi ile izin sahibi imzalar. İzin sahibi adına üçüncü kişiler tarafından çalışılan hammadde üretim izin sahaları için defterin faaliyeti gerçekleştiren tarafından da imzalanması ve faaliyetin bitiminde defterin izin sahibine verilmesi zorunludur. Defterin, denetim esnasında ibraz edilmemesi, Ek-4’te belirtilen şekilde düzenli tutulmaması veya faaliyeti gerçekleştiren tarafından imzalanmaması hallerinde faaliyeti gerçekleştirene Kanunun 10 uncu maddesinin altıncı fıkrası gereğince idari para cezası verilir.”

Görüldüğü üzere nezaretçi, üretim açısından her an sorumlu ve yetkili olup bunlar daimi nezaretçi defteri ile hukuki işleve bürünmektedir.

4.1.7 Sahada çalışan organizasyon ve çalışanlarla ilgili bilgi

Maden üretimini yapan organizasyon bilgisi verilmektedir. İşletme devlet, ruhsat sahibi veya rödovansçı tarafından yapılabilmektedir. Maden üretim işlerinde çalışan işçi sayısı -eğer varsa vardiyadaki işçi sayısı- daimi nezaretçi defterine belirtilir.

4.1.8 Üretim yöntemi

Üretim yöntemi maden varlığının yeraltındaki konumu, cinsi, değerli maden ve yan kayaçlarının karakteristik özellikleri, bölgedeki formasyon yapısı gibi birçok parametre göz önünde bulundurularak belirlenmektedir.

Ruhsat sahasında üretim yapılan madenin yeraltı ve/veya açık işletme olmasına bağlı kendi içinde farklılıklar göstermektedir.

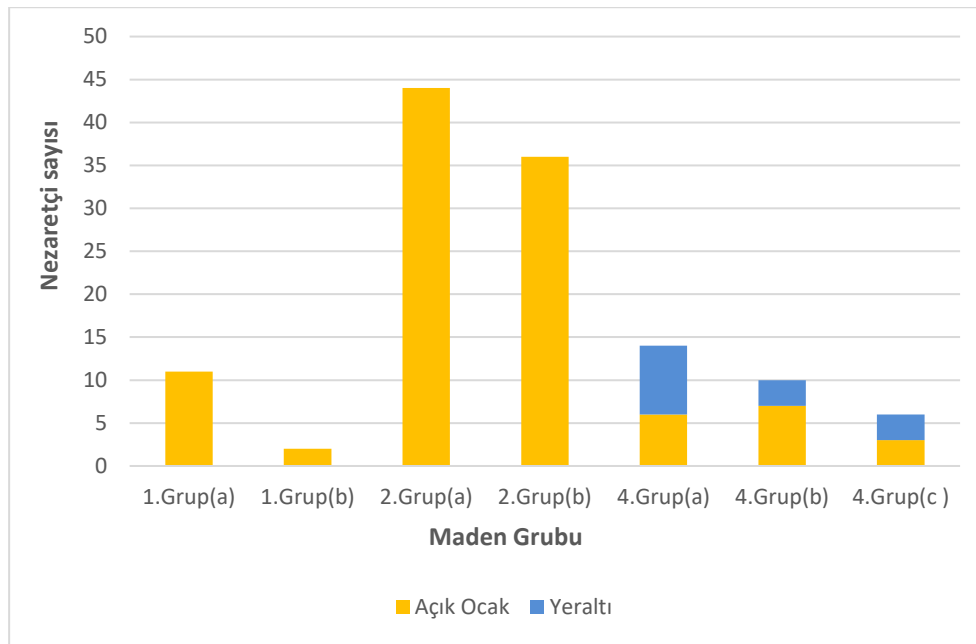
Örneğin Maden Yönetmeliğinin 38. maddesinin 3. fıkrasında “Yeraltı işletmelerinde; üretim yöntemi/metodu değişikliği (topuklu, göçertmeli, dolgulu ve benzeri yöntemler arasında geçişler) yapılması veya işletme izin alanında ayrı bir yeraltı ocağının açılmasının gerekmesi durumlarında, işletme projesinin ilgili kısımlarının revize edilerek Genel Müdürlüğe verilmesi zorunludur. Aksi takdirde faaliyetler durdurulur.” ifadesi yer almaktadır.

Bu tür temel değişikliklerin bildirilmesi ve daimi nezaretçi defterinde belirtilmesi önemlidir.

4.1.9 Yeraltı çalışmalarında gerekli yüzey bağlantıları kontrolü

Gerekli yeryüzü bağlantıları nezaretçi tarafından kontrol edilmeli ve eksiklik varsa bunların saptanmalıdır. Zira maden kazalarında yeryüzü bağlantıları büyük emniyet ve teknik sorunlar ortaya çıkarabilmektedir. Nezaretçi tarafından bağlantıların incelenmesi ve eğer tehlike oluşturabilecek bir durum varsa bildirilmesi ve giderilmesi gerekmektedir.

Çalıştıkları maden işletme türlerini ve maden cinslerini tespit edebilmek adına, daimi nezaretçilere, “Maden işletmenizin türü ve maden grubu nedir?” sorusu yöneltilmiştir (Şekil 4.1).

Şekil 4.1 : Maden işletme türleri ve maden grupları.

Şekilde görüldüğü üzere, maden grupları arasında 1. ve 2. Grup madenler yalnızca açık ocak işletme faaliyeti göstermektedir. 4 (a), 4 (b) ve 4 (c) maden grupları ise hem açık ocak hem de yeraltı maden işletme faaliyeti gösterebilmektedir.

Bu sonuçlar, daimi nezaretçilerin farklı maden işletme türleri olan açık ocak ve yeraltı maden işletme koşulları için farklı bir eğitim ve denetim planı içerisine alınmasının gerekliliğini göstermektedir.

4.1.10 Havalandırma kontrolü

Havalandırma işlemi yeraltında; çalışma ortamı güvenliği için ocak sıcaklığını optimum seviyeye ayarlamak; CO₂, CO, H₂, H₂S, SO₂, N_xO_y, CH₄ gibi zararlı gazların konsantrasyonunu yönetmeliklerle belirlenmiş değerler altında tutmak ve ocaktan tahliye etmek, çalışan personel ve makineler için gereken oksijeni temin etmek için yapılmaktadır (Olgun vd., 2015).

Türkiye’de yaklaşık son 35 yıldır meydana gelen ölümlü maden kazalarının büyük çoğunluğunun, yeraltı maden ocaklarında havalandırma konusunda yeterli derecede önlem alınmaması nedeniyle meydana geldiği tespit edilmiştir (Yıldız, 2017). Bu kazaların risklerini ortaya çıkarabilecek tehlikeler ancak, yeraltı açıklıklarına kontrollü olarak yeterli miktarda ve özellikle havanın verilmesi ile önlenabilir (Ökten ve Fişne, 2015).

MİİSGY ve Maden Yönetmeliğinde geniş bir yer kaplayan havalandırma konusuna ilişkin birçok mevzuat hükmü ve bunlara bağlı bilinmesi gereken nitelikli teknik bilgi bulunmaktadır. Gerekli mevzuat yükümlülüklerine hakim olmakla birlikte nezaretçi tarafından ciddi bir teknik yaklaşım gösterilmesi de gerekmektedir.

MİİSGY EK-1 madde 1.3’e göre; nezaretçi, havalandırma sisteminin genel denetimi ve hava ölçüm ve analizlerinin düzenli olarak yapılmasını sağlar. Bu suretle havalandırma konusunda ocak içerisinde yapılacak denetim ve iyileştirme raporlarının havalandırmadan sorumlu nezaretçi tarafından hazırlanması ve maden işletme yöneticisine sunulması öngörülmüştür. Ayrıca nezaretçinin izni olmadan ocağın genel havalandırma sisteminde esaslı herhangi bir değişiklik yapılamaz (Yıldız, 2017).

Dünyanın en zor şartlarından ve en yüksek gaz içeriği bulunan madenleri Avustralya’da bulunmasına rağmen, bu ülkede iş kazalarının neredeyse hiç olmaması

dikkate değerdir. Nitekim Avustralya’da havalandırmadan sorumlu mühendisler 6 ayda/yılda bir eğitime tabi tutulmaktadır (Kızıl, 2016) ve (Kızıl, 2017). Bu durum göz önüne alındığında ülkemizde yeraltı maden ocaklarında havalandırma konusundan sorumlu nezaretçilerin, Avusturalya’daki maden mühendisleri gibi, güncel gelişmeleri takip edebileceği eğitimleri alabilmesinin sağlanması gerekmektedir (Yıldız, 2017).

Ayrıca nezaretçilere Avustralya’da maden ocaklarında havalandırma konusunda sorumluluğun verilebilmesi için bu konuda yüksek lisans yapmış olma veya sertifikalı eğitim alma zorunluluğu (Kızıl, 2016) getirilmiştir. Bu örnek durum dikkate alınarak ülkemizde de maden mühendisliği lisans bitirme projelerinin havalandırma konusunda yapılması yaygınlaştırılarak bu mezunlara, veya havalandırma konusunda sertifikalı eğitimler verilmesi suretiyle bu mühendislere -özellikle belli ölçekte üretimi aşan maden ocaklarımızda- havalandırmadan sorumlu nezaretçi görevleri verilmesinin faydalı olabileceği söylenebilir (Yıldız, 2017).

4.1.11 Yeraltında nakliyat yolları kontrolü

Uygun nakliyat yönteminin seçilmesinde bazı faktörler göz önüne alınır. Bunların başlıcaları şunlardır: Malzemenin fiziksel özellikleri (tane iriliği, kırılma şekli, nem oranı, yoğunluğu, sıcaklığı), gerekli nakliyat kapasitesi, (yatay, düşey ve eğimli konumda) nakliyat güzergahı, taşıma mesafesi, taşıma kesit alanı ve kullanılan enerji kaynağıdır (Yaralı, 2017). Nezaretçi yeraltında nakliyat yolları kontrolünden sorumludur.

4.1.12 Tahkimat

Nezaretçi tahkimat konusu ile alakalı olarak “*Maden Kanunu*”, “*Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliği*”, “*Maden İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği*” nin tahkimat konusu ile ilgili hükümlerine hakim olması gerekmektedir.

Yeraltı üretim yöntemleriyle çalışılan sahalarda en önemli konulardan birisi de tahkimattır. Tahkimatın uygunluğu madencilik faaliyetinin teknik ve ekonomik olarak niteliğini arttıran bir durumdur. Gelişen teknoloji ile birlikte daha güvenli hale gelen tahkimat sistemlerinin uygunluğu nezaretçi tarafından kontrol edilmeli ve değerlendirilmelidir. Birçok göçük madenlerdeki yetersiz tahkimat sistemi yüzünden meydana gelmektedir. Bu nedenle tahkimat kontrolü ve denetimi önem taşımaktadır.

Maden tasarım çalışmalarının içeriği genel olarak; yeraltı yapılarının geometrik düzeninin belirlenmesi, profilin şekil ve boyutlarının belirlenmesi, kazı yönteminin belirlenmesi (tam kesit veya parçalı kesit kazı, kazı aşamaları esnasında tünel eksenini), geçici ve nihai destek önlemleriyle birlikte drenaj ya da zemin güçlendirmesi olarak sıralanabilir (Aksoy ve Onargan, 2018). Nezaretçi bu çalışmalarda da sorumlu ve yetkilidir.

4.1.13 Yeraltı grizulu kömür madenlerinde kontroller

Grizu bulunan yer altı madenleri tehlikeli sayılır ve teçhizat yönünden "Muhtemel Patlayıcı Ortamda Kullanılan Teçhizat ve Koruyucu Sistemler İle İlgili Yönetmeliğe" tabidirler. Bu konuda karar merci, madene işletme ruhsatı veren Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na bağlı MAPEG'dir.

Konu ile ilgili eski "maden emniyet nizamnamesinde" bazı maddeler bulunmaktadır. Bunun dışında Avrupa Standart Kuruluşunun 2005 yılında yayınladığı EN 1710 standardı mevcuttur. Bu standart IEC tarafından uluslararası seviyeye getirmiş ve ISO/IEC 80079-38 nosu ile yayınlanmıştır (Sarı, 2014).

Grizulu ocaklarda çalışan daimi nezaretçi ile iş güvenliğinden sorumlu nezaretçilere vantilatör ve/veya aspiratörlerin arızalanması halinde ocağı kısmen ya da tamamen boşaltma yetkisi verilmiştir. Nitekim bir tehlikeyi önleme veya giderme amacıyla çalışılması gereken ve içinde tehlikeli derecede metan birikmiş bulunan yerlerdeki faaliyetler ile kurtarma faaliyetleri, hatta ocağın herhangi bir kısmında az miktarda metan birikmiş olsa dahi temizleme işleri, daimi nezaretçinin talimatlarına uygun biçimde, daimi nezaretçi tarafından görevlendirilen ve bu konuda tecrübeli nezaretçilerin sürekli denetimi altında yapılacaktır. Örneğin TTK Havalandırma Yönergesi'nin 29. maddesinde bu doğrultuda ayrıntılı olarak yapılması gerekenler belirtilmiştir (Yıldız, 2017).

Grizu patlamaları ile yaşanan maden kazaları birçok kez olmuş ve çok ciddi can ve mal kaybına sebep olmuştur. Özellikle bu tarz kritik konuların ekstra özenle incelenmesi önem arz etmektedir. Nezaretçi bu kontrol ve denetimleri yapmakla yükümlüdür. Olası bir durumu bildirmesi ve nezaretçi defterinde belirtmesi gerekmektedir.

Tabi daimi nezaretçinin gün boyu 24 saat iş yerini fiziki olarak denetleyebilmesi mümkün değildir. Bu noktada vardiya mühendisi iş kazası riskini oluşturacak durumları ilk gözetleyecek ve kayda geçirecek kişidir.

4.1.14 Diğer hususlar

Yukarıda belirtilen hususlar ve bunların dışında kalan konularda da nezaretçi üretim faaliyetleri boyunca tespit ettiği eksiklik ve aksaklıkların giderilmesi, bunlarla ilgili tedbir alınması ve bunları bildirmesi açısından görevlidir.

Söz konusu “diğer hususlar”la ilgili olarak nezaretçinin yaptığı incelemeleri boyunca fark ettiği ve daimi nezaretçi defterine kaydetmesi önem arz eden konularla alakalı ilgili mevzuat yükümlülüklerini bilmesi veya öğrenmesi yanısıra gerekli teknik bilgiye sahip olması da önem teşkil etmektedir.

4.2 Nezaretçiler Açısından Maden İşletmelerinde Daimi Nezaretçilik Görev, Yetki ve Sorumluluğunun Değerlendirilmesi

4.2.1 Diğer görevler alan nezaretçiler & maden işletme tehlikelerine bakış

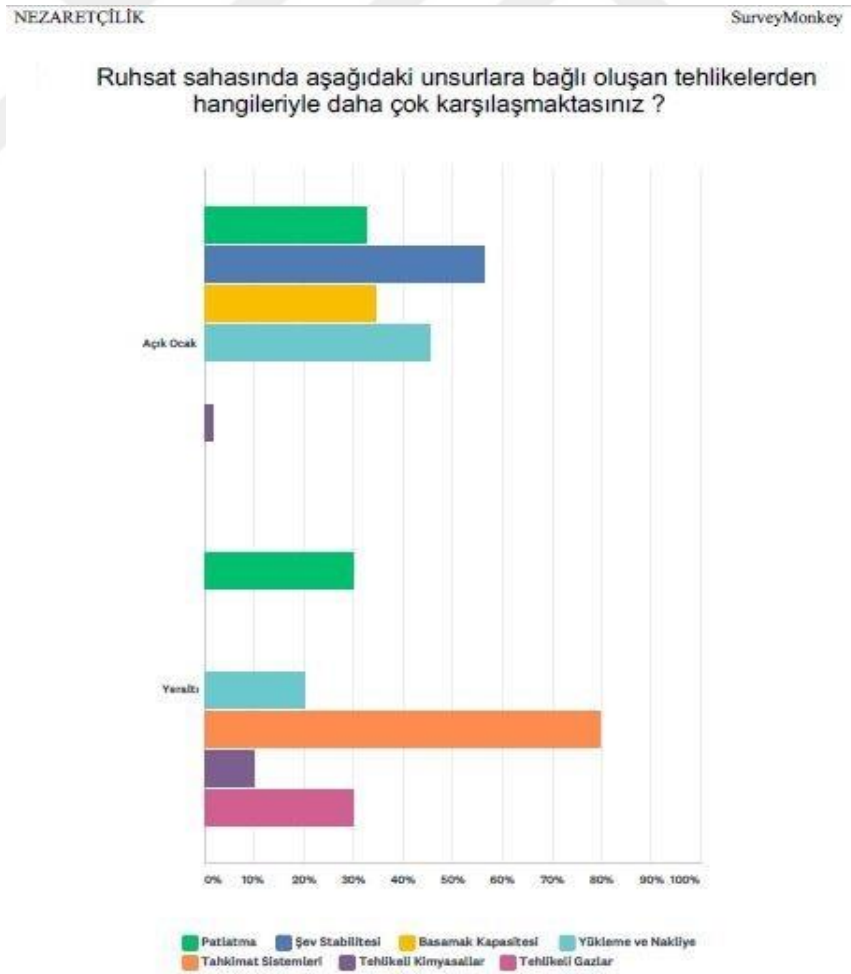
Daimi nezaretçiler çalıştıkları maden işletmelerinde, daimi nezaretçilik görevleri yanı sıra başka görevler de üstlenebilmektedir. Bu şekilde ikinci görevleri de bulunan nezaretçi dağılımını tespit edebilmek amacıyla, daimi nezaretçilere, “*Nezaretçi olmanızın yanı sıra başka görevlerde bulunuyor musunuz?*” anket sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevap dağılımı aşağıda görülmektedir (Şekil 4.2).

Şekil 4.2 : Nezaretçilik haricinde başka görevlerde bulunulup bulunulmadığı.

Şekilde görüldüğü üzere, bu anket sorusuna cevap veren daimi nezaretçilerin % 38,7'si çalıştıkları maden işletmelerinde “sadece nezaretçilik görevi” yaptıklarını, % 17,7'si ise vardiya mühendisi olarak nezaretçilik yaptığını belirtmiştir. Kalan % 17,7'si aynı zamanda işveren vekili olduğunu, % 12,9'u aynı zamanda işletme yöneticisi/yardımcısı olduğunu, % 12,9'u aynı zamanda üretim şefi olduğunu açıklamıştır. Bu sonuçlar, *nezaretçilerin* hemen hemen yarıya yakınının işletmelerinde aynı zamanda işletme idaresi görevleri ve sorumluluklarını da aldıklarını göstermektedir.

Yukarıdaki başlıkta açıklandığı üzere, bu farklı sorumluluklar içerisinde *daimi nezaretçiler*, en önemlisi, çalıştıkları maden işletmelerinde, emniyeti sağlama noktasında sorumlulukları bulunmaktadır. Bu noktada daimi nezaretçilere, “*Ruhsat sahasında aşağıdaki unsurlara bağlı oluşan tehlikelerden hangileriyle daha çok karşılaşmaktasınız ?*” anket sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevap dağılımı aşağıda görülmektedir (Şekil 4.3).

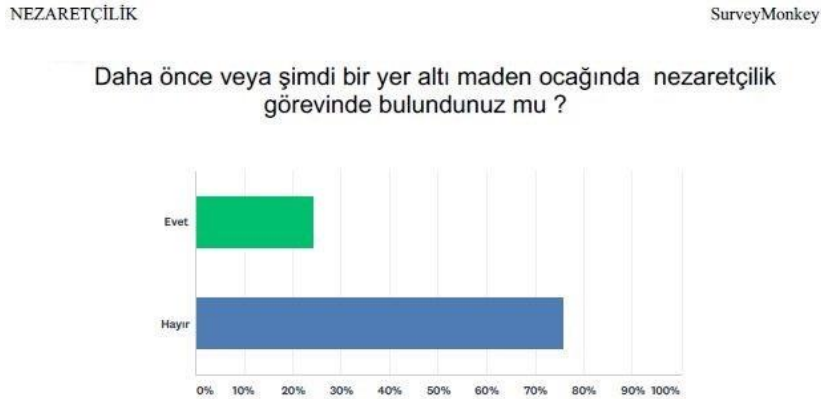

Şekil 4.3 : Maden işletmesinde karşılaşılan tehlike cinsi.

Şekilde görüldüğü üzere, daimi nezaretçiler maden işletmelerindeki tehlike cinslerine birden fazla cevap vermiştir. Bu cevap dağılımına göre, *açık ocak maden işletmelerinde* en önemli tehlike cinsi (Verilen cevapların % 56,4 ile) “şev stabilitesi”dir. En sık olarak görülen 2. tehlike, % 45,4 ile “yükleme ve nakliye”dir. Bunu % 34,6 ile “basamak kapasitesi” ve % 32,7 ile “patlatma” izlemektedir. % 1,8’i ise “tehlikeli kimyasallar”ın maden işletmesinde tehlike yarattığını belirtmiştir.

Yeraltı maden işletmelerinde ise verilen cevaplara göre en önemli tehlike cinsi (Verilen cevapların % 80’i ile) “tahkimat sistemleri”dir. % 30’u “patlatma” yine % 30’u “tehlikeli kimyasallar”ın, % 20’si ise “yükleme ve nakliye” konusunun tehlike oluşturduğunu düşünmektedir.

Özellikle yeraltı maden işletmelerinde İSG’yi sağlamak, açık işletmeye nazaran daha farklı tehlikelerle karşılaşılması itibarıyla tecrübe gerektirmektedir. Nitekim bu durum, mevzuat uyarınca yeraltında *daimi nezaretçi* olarak çalışabilme şartlarında da kendini göstermektedir. Bu noktada, “yeraltı maden işletmesinde çalışan daimi nezaretçi” dağılımını görebilmek ya da çalışma tecrübelerinin olup olmadığını tespit edebilmek amacıyla nezaretçilere; “*Daha önceden veya şimdi bir yer altı maden ocağında nezaretçilik görevinde bulundunuz mu/ bulunmakta mısınız ?*” anket sorusu yöneltilmiştir. Cevap dağılımı aşağıda görülmektedir (Şekil 4.4).

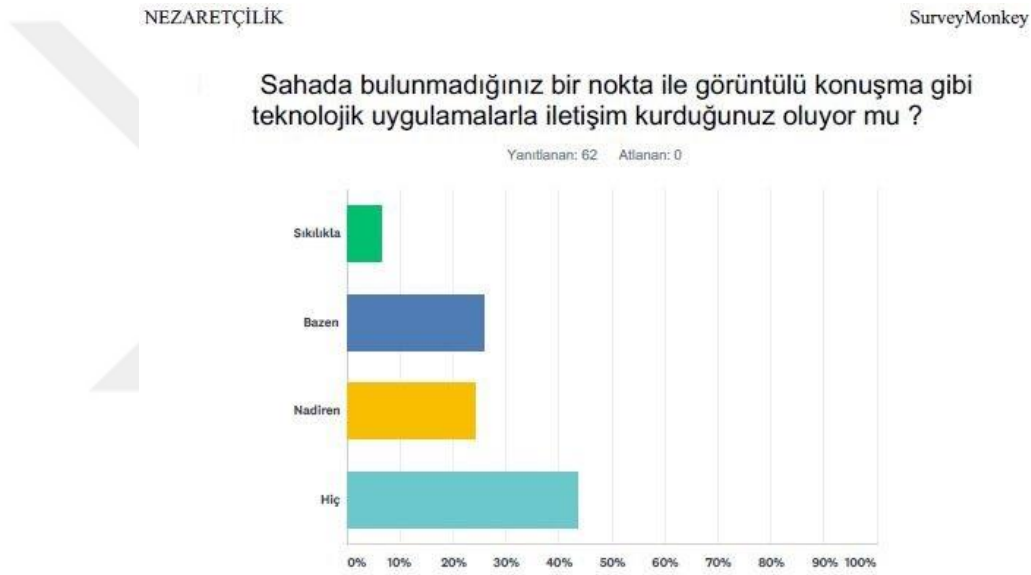
Şekil 4.4 : Yeraltı maden işletmelerinde nezaretçilik görevi yapanlar.

Şekilde görüldüğü üzere, bu anket sorusuna cevap veren daimi nezaretçilerin yalnızca % 24,2’si meslek hayatı boyunca yer altı maden işletmelerinde nezaretçilik görevi yapmıştır. Kalan % 75,8’lik büyük çoğunluğu ise henüz yeraltı maden işletmelerinde nezaretçi olarak çalışmamıştır. Bu sonuçlar, gerek dünya genelinde gerekse de Türkiye’de çevresel ya da jeolojik şartlar nedeniyle açık ocak maden işletmeciliğine

kıyasla yeraltı maden işletmeciliği sayı dağılımının giderek arttığı günümüzde yeraltı maden işletmelerinde nezaretçi görevi yapacak daimi nezaretçilerin sayısının ve tecrübesinin artmasının gerekliliğini göstermektedir.

4.2.2 Nezaretçilerin teknolojik araç kullanımına bakışı

Daimi nezaretçilerin maden işletmesinde teknolojik araç kullanımı ve uygulanması konusundaki durumunu öğrenebilmek amacıyla, “*Sahada bulunmadığınız bir nokta ile görüntülü konuşma gibi teknolojik uygulamalarla iletişim kurduğunuz oluyor mu ?*”, anket sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevap dağılımı aşağıda görülmektedir (Şekil 4.5).

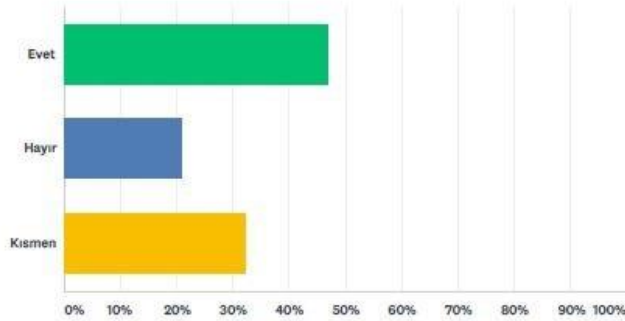
Şekil 4.5 : Maden işletme faaliyeti için teknolojik araçlarla iletişim.

Şekilde görüldüğü üzere, nezaretçilerin % 6,5’i “sıklıkla”, % 25,8’i “bazen”, % 24,2’si nadiren söz konusu teknolojik uygulamaları gerçekleştirdiğini belirtirken, % 43,5’i ise bu uygulamaları maden işletmelerinde gerçekleştirmediğini belirtmiştir.

Maden işletmelerinde işletme güvenliği açısından teknoloji kullanımı son derece önem arz etmektedir. Bu durumun yasal açıdan da uygulanabilir olup olmadığının nezaretçilerin bakışı açısından tespit edilmesinde yarar bulunmaktadır. Bu doğrultuda Daimi nezaretçilere, “*Klasik nezaretçilik uygulamasıyla beraber drone, görüntülü konuşma gibi teknolojik uygulamaların hem yasal düzeyde hem de uygulamada daha kullanılabilir olduğunu düşünüyor musunuz?*” anket sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevap dağılımı aşağıda görülmektedir (Şekil 4.6).

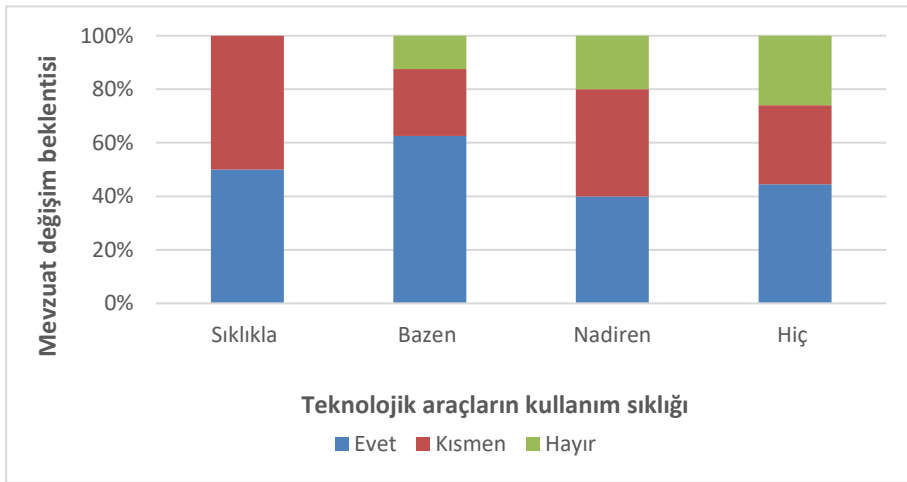
Klasik nezaretçilik uygulamasıyla beraber drone, görüntülü konuşma gibi teknolojik uygulamaların hem yasal düzeyde hem de uygulamada daha kullanılabilir olduğunu düşünüyor musunuz?

Yanıtlanan: 62 Atlanan: 0

Şekil 4.6 : Maden işletme faaliyeti için teknolojik araç kullanımının gerçekleştirilebilirliği.

Şekilde görüldüğü üzere, nezaretçilerin % 46,8’si tamamen, % 32,3 ise kısmen, maden işletme faaliyeti için teknolojik araç kullanımını hem yasal olarak getirilebilir hem de uygulanabilir bulmaktadır. Nezaretçilerin % 21’i ise uygulanabilir bulmamaktadır. Bu sonuçlar nezaretçilerin 4/5’lik büyük çoğunlukla, maden işletmelerinde bu teknolojik araçları hem yasal düzeyde hem de uygulanabilir bulduğunu göstermektedir. Bu konuda gerekli çalışmaların başlatılabilmesi adına, özellikle, mevzuat değişim beklentisinin, teknolojik araç kullananlar içerisinde incelenmesi gerekliliğine işaret etmektedir. Bu doğrultuda söz konusu teknolojik araçları “sıklıkla”, “bazen”, “nadiren” ve “hiç” cevabını verenler arasında ne kadarının mevzuat değişimi ve uygulaması beklediği aşağıda görülmektedir (Şekil 4.7).

Şekil 4.7 : Nezaretçilerin teknolojiyi kullanma sıklığı - mevzuat beklentisi ilişkisi.

Şekilde görüldüğü üzere, teknolojik araçları “sıklıkla” ve “bazen” kullananların, “nadiren” ve “hiç” kullananlara kıyasla, çoğunlukla "Evet" veya "Kısmen" bu konuda mevzuatta değişiklik yapılabilceğini düşünmektedir. Burada daha kritik olan sonuç ise, bu tür teknolojik gereçleri kullanmayan nezaretçilerin dahi yaklaşık % 80'inin bu tür teknolojik uygulamaların tamamen veya kısmen kullanılmasını ve bu doğrultuda gerekli mevzuat değişikliğinin yapılabilceğini belirtmesidir. Bu sonuçlar günümüz koşullarında bu tür teknolojik uygulamaların aktif kullanılması gerektiğini göstermektedir.

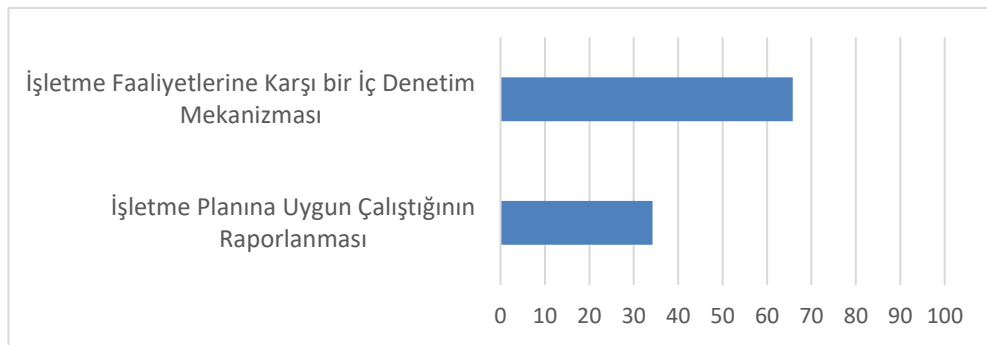
5. NEZARETÇİ AÇISINDAN İDARİ, HUKUKİ VE CEZAI SORUMLULUK

Daimi nezaretçinin görev, yetki ve sorumlulukları 21.09.2017 tarihinde yayınlanan Maden Yönetmeliğinin 125. maddesinde belirtilmiştir. En büyük değişim, önceki Kanun değişikliklerinde teknik ve daimi nezaretçinin görev, yetki ve sorumluluklarının, şu anki *daimi nezaretçi* tanımında kısmen toplanmış olmasıdır. Bunun idari, hukuki ve cezai olarak yansımalarının daha kapsamlı olduğunu söylemek mümkündür.

İdari açıdan nezaretçinin sorumluluğu Maden Kanununa göre şekillenmektedir. Genel itibarıyla *nezaretçi*:

- Faaliyetleri işletme projesine uygun olarak planlar, koordine eder ve yürütür.
- Projesine aykırı, tehlikeli durumun varlığı halinde önlemlerin alınmasını önerir ve işlere nezaret eder.
- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili alınan tedbirlerin uygunluğunu denetler.
- (Hazırlık aşaması dahil) tüm işletme faaliyetlerinin projesine uygun yürütülmesini sağlar.
- İşletmenin faaliyetlerinin projeye uygunluğunu her gün inceleyerek tespitlerini ve önerilerini nezaretçi defterine kaydetmek zorundadır.

Daimi nezaretçilere “*Nezaretçilik görevi size ne ifade etmektedir?*”, anket sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevap dağılımı aşağıda görülmektedir (Şekil 5.1).

Şekil 5.1 : Nezaretçilerin nezaretçilik görevine bakışı.

Şekilde görüldüğü üzere, 111 daimi nezaretçinin cevapladığı bir ankette daimi nezaretçilerin % 34,5'i, *nezaretçilik* görevini, “işletme planına uygun çalışıldığının raporlanması” olarak görmektedir. % 65,5’lik oranla çoğunluğu ise nezaretçilik görevini “işletme faaliyetlerine karşı bir iç denetim mekanizması” olarak görmektedir. Nezaretçilerin çoğunluğunun verdikleri cevaplar göstermedir ki, nezaretçiler; mevzuatın kendilerine görev, yetki ve sorumluluk olarak öngördükleri dikkate alındığında, “nezaretçilik” kavramını baskın derecede, MAPEG ve AÇSHB denetiminden önce bir iç denetim mekanizması olarak gördüklerini göstermektedir.

Hukuki açıdan *daimi nezaretçi*; 3213 sayılı Maden Kanunu, 4857 sayılı İş Kanunu, 6331 sayılı İSGK ve diğer ilgili kanunlarca hukuki sorumluluğa sahiptir.

Cezai açıdan ise, maden iş kazaları bağlamında taksirle ölüme ve yaralanmaya neden olma suçları uygulamada daha çok karşılaşılan bir durumdur. TCK’da veya özel ceza normu içeren diğer yasalarda “iş kazası”, “işçi” veya “işveren” kavramları özel olarak tanımlanmadığından, bunlar için başta 4857 sayılı İş Kanunu, 6331 sayılı İSGK ve 6098 sayılı TBK hükümlerinden yararlanılmaktadır (Topaloğlu, 2017a).

İş kazalarında; işveren, işveren vekili, işyeri hekimleri ve iş güvenliği uzmanları hukuken sorumluluk kapsamındadır. Hukuki sorumluluk kapsamında işveren açısından borçlar hukuku ve ceza hukuku açısından sorumluluklar vardır. Nezaretçiyi ve ilgili mühendisleri ilgilendiren asıl kısım ise cezai sorumluluklardır. Yaşanacak bir maden kazasında sorumlular; ölüm veya yaralanma sonuçlarından taksirle sorumlu tutulabileceği gibi, bilinçli taksir veya olası kast ile de sorumlu tutulabilmektedir (Çevikler ve Türkan, 2018).

Taksirle işlenen suçtan dolayı verilecek olan ceza failin kusuruna göre belirlenir. Birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda, herkes kendi kusurundan dolayı sorumlu olur. Her failin cezası kusuruna göre ayrı ayrı belirlenir.

Taksirle bir insanın ölümüne neden olan kişi, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Fiil, birden fazla insanın ölümüne ya da bir veya birden fazla kişinin ölümü ile birlikte bir veya birden fazla kişinin yaralanmasına neden olmuş ise, kişi iki yıldan on beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır (Kaya, 2016) ve (TCK).

Taksirle başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile

cezalandırılır. Fiilin birden fazla kişinin yaralanmasına neden olması hâlinde, altı aydan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur (Kaya, 2016) ve (TCK).

Ayrıca nisan ayında verilen ve bir önceki yılın işletme faaliyetlerini belirten belgeler nezaretçinin sorumluluğundan çıkarak YTK'lara ait bir sorumluluk haline gelmiştir.

Daimi nezaretçiliğe ilişkin merak edilen hususlardan bir diğeri ise *durdurma yetkisidir*. 5995 sayılı Kanun döneminde Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliğinin 134. maddesinin (d) bendinde teknik nezaretçi ile ilgili '*inceleme ve gözlemlerde işletme projesine aykırı faaliyette bulunulduğunu ve faaliyetlerin can ve mal güvenliği açısından tehlikeli bir durum oluşturduğunu tespit etmesi halinde maden üretimine yönelik faaliyetleri durdurur ve durumu ilgili kurum veya kuruluşlara bildirir*' ifadesi kullanılmıştır. Daimi nezaretçi ile ilgili olarak ise aynı Yönetmeliğin 138. maddesinin 2. fıkrasında; hemen tedbir almanın mümkün olmadığının belirlenmesi halinde üretim faaliyetlerini daimi nezaretçinin önlemlerin alınmasına kadar durdurabileceği belirtilmiştir. Maden Yönetmeliğinin 125. maddesinin (i) bendinde *daimi nezaretçinin* durumu bildirmesini ve işverenin faaliyeti durdurması ve durdurduğunu YTK'ya bildirmesi gerektiğini belirtir. Buradan yola çıkarak bir önceki Kanundan farklı olarak durdurma yetkisinin nezaretçiden alınarak işverene ait bir yetki haline getirildiği söylenebilir.

5.1 Maden Kazalarında Sorumluluk ve Mahkemelerin Değerlendirmeleri

“İş kazası” 20.06.2012 tarih ve 6331 sayılı İSGK'da “...İşyerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen engelli hâle getiren olayı...” ifade etmektedir (m.3/1-g). 3213 sayılı “Maden Kanunu” kapsamındaki bir işten/faaliyetten kaynaklanması halinde; “maden iş kazası” söz konusu olmaktadır.

İşçi sağlığı ve iş güvenliğine aykırılık nedeniyle doğacak hukuki sorumluluk işverene ait olduğu kadar işverenin sağlık ve güvenlik önlemlerini alma görevini bıraktığı işveren vekiline yani daimi nezaretçi ya da ocak çavuşuna da ait olabilir. Burada sözü edilen işveren vekilinin sorumluluğu hukuki değil cezai yöndendir. Nitekim, işveren vekilinin bu sıfatla ve kendisine verilen yetki kapsamında yaptığı iş veya yükümlülüklerine aykırı davranışının suç oluşturması mümkündür (Topaloğlu, 2017b); (Akyiğit, 2016).

Daimi nezaretçinin görevi işçi sağlığı ve iş güvenliğinden ziyade madenin teknik olarak işletilmesini denetlemeye yöneliktir (Topaloğlu, 2017b). Nitekim yukarıda verilen ilgili husustaki anket sorusuna verilen cevaplarda, nezaretçilerin de durumu bu şekilde gördükleri gösterilmişti.

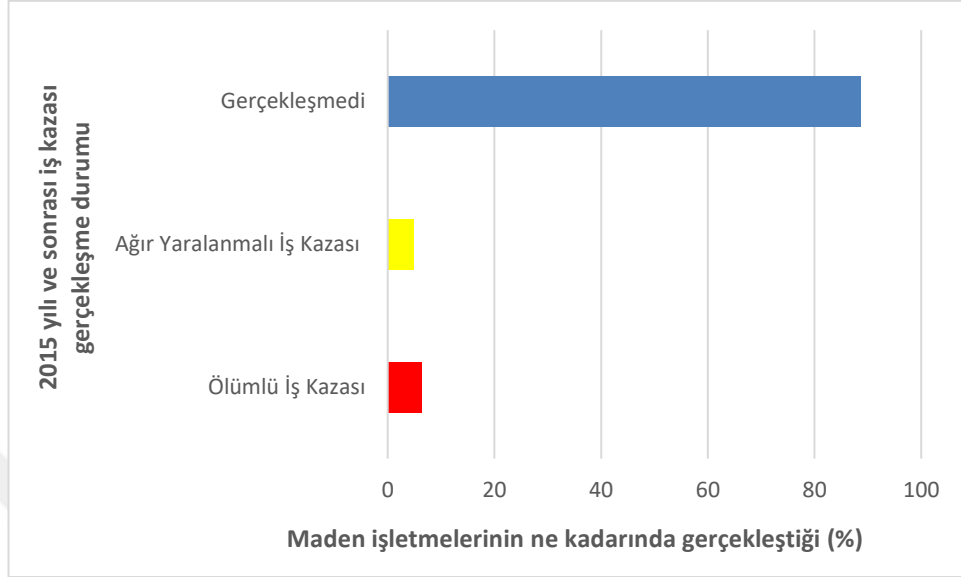
Nitekim, madencilik sektörü birçok kaynakta en tehlikeli iş kolu olarak belirtilmiştir. Bunun en büyük sebepleri; madenciliğin kendisine has zorluklarının olması, bilinmezliklerin ön çalışmalara rağmen diğer sektörlerle göre daha fazla olması, üretimin sürekli devam etmesi nedeniyle ocak çalışma şartlarının sürekli değişmesi, birbirini tetikleyebilecek riskleri içerdiği ve bu riskleri en aza indirebilmek için bilgi, deneyim, uzmanlık ile sürekli denetimin gerekli olduğu dünyanın en zor ve riskli faaliyeti olmasındandır. Nitekim dünya genelinde maden kazaları sayısı tüm iş kollarındaki kazaların yaklaşık % 10'unu oluşturmaktadır (Yaşar vd., 2015); (Maden Mühendisleri Odası, 2010). Ülkemizde de benzer bir tablo gözlenmektedir (Çizelge 5.1).

Çizelge 5.1 : Madencilik ve madencilik dışı iş kazası, ölüm oranları (SGK, 2016).

Faaliyet	Ortalama İş Kazası (%)	Ortalama Ölüm (%)
Kömür Madenciliği	7,67	7,74
Metal cevheri Madenciliği	0,53	0,87
Diğer Madencilik ve Taş ocakçılığı	0,8	2,18
Madenciliği Destekleyici Hizmet	0,13	0,12
Madencilik Hariç diğer	90,88	89,08
Toplam	100	100

Gerçekten de, ülkemizde iş hayatındaki payı ile ters orantılı olarak, meslek hastalıkları ve iş kazaları en fazla madencilik sektöründe görülmektedir. Madencilik sektöründe çalışanlar toplam sigortalıların % 1,14'ünü oluşturmaktadır (SGK, 2016). Ancak madenciliğin tüm iş kazaları içindeki oranı ise % 9,12 civarındadır.

Daimi nezaretçilere, “Maden işletmenizde 2015 yılından bu yana ölümlü veya ağır yaralanmalı bir iş kazası gerçekleşti mi?” anket sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevap dağılımı aşağıda görülmektedir (Şekil 5.2).

Şekil 5.2 : Ölümlü veya ağır yaralanmalı iş kazası gerçekleşen maden işletmeleri.

Şekilde görüldüğü üzere, *daimi nezaretçilerin* çalıştıkları maden işletmelerinde, özellikle Soma Kazasından sonra yürürlüğe konulan 6592 sayılı Kanun değişikliğinden itibaren, 2015 yılından bu yana, % 88,7 oranında herhangi bir ölümlü ya da ağır yaralanmalı bir iş kazası gerçekleşmemiştir. Ancak, % 6,4’ünde ölümlü iş kazası, % 4,8’inde ise ağır yaralanmalı iş kazası gerçekleşmiştir. Bu rakamlar da durumun ciddiyetini ve alınması gereken önlemlerin ve denetimlerin yeterli derecede yapılıp yapılmadığı sorusunu akıllara getirmektedir.

Bu kazaların oluşmaması için işverenin, MAPEG’in ve AÇSHB’nin denetimlerdeki rolü incelenmelidir. Kazaların oluşması durumunda ise mahkemeler *daimi nezaretçinin* ve İSG uzmanının görev yetki ve sorumluluklarını maden işletme şartları içerisinde değerlendirerek, uyguladığı mevzuatla nesnel kararlar verebilmelidir.

5.1.1 Maden kazalarında mahkemelerin değerlendirmeleri

Bir maden iş kazasında;

1) Tazminat sorumluluğu ve 2) Cezai (hukuki) sorumluluğu ortaya çıkar. Oluşan tazminat durumu açısından maden mevzuatının öngördüğü “Madencilik Ferdi Kaza

Sigortası” –(tümü) yeterli olmasa da- en azından tazminatın bir kısmını karşılamaktadır.

İş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle bedensel ya da ruhsal zarara uğrayan işçi maddi zarardan başka elem ve acı çekerek manevi zarara da uğramışsa manevi tazminat isteyebilmesi mümkündür (TBK m.56). Aynı durum işçinin ölümü halinde acı ve ıstırap duyan yakınları için de söz konusudur (Topaloğlu, 2017b).

Oluşan bir maden kazasında hukuki sorumlulukta kusursuz sorumluluk ilkesi yoktur. Türkiye’de bir maden kazası durumu ortaya çıktığında sorumlulukların belirlenmesi ve dağıtılması için *hakimler* öncelikle maden şirketinin iç yönergesi içerisinde maden işletme organizasyon şemasını inceler. Yani maden işletme müdürü/yöneticisi, nezaretçi pozisyonlarındaki kişilerin görev tanımlarındaki görevlerini yapmışlar mı buna bakmaktadırlar. Bu noktada işaret edilmelidir ki, bu görev tanımlarının ticaret siciline ya da MAPEG’e bildirilmesi gerekmektedir. Zira kaza anında sorumluluklara göre cezaların dağıtılması sürecinin daha sağlıklı işlemesi adına doğru olan budur.

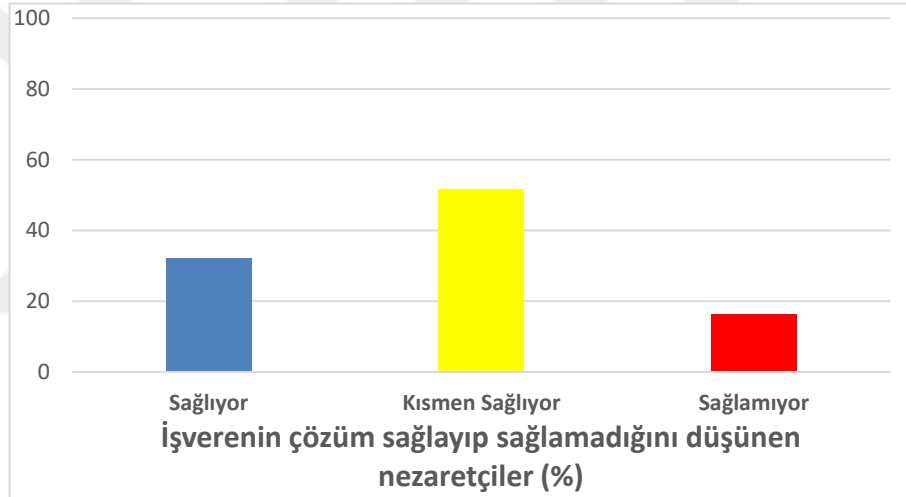
Yargı, yargı kararları; kazalarda madencilere ve maden şirketlerine iyi gözle bakmamaktadır. Bu suretle çoğunlukla madenciliğin aleyhine kararlar vermektedir. Ceza oranlarında bilinçli taksir kasta yaklaşmaktadır.

Ayrıca birçok durumda ülkemizde alt mevzuatın ayrıntılı hükümler sevk etmemiş olması nedeniyle, arada kalan durumlar olduğunda mevzuat açık verebilmekte ve sorunlar çözülememektedir. Bu gibi durumlarda hakimin takdirine göre karar verilmektedir.

Örneğin 13.08.1984 tarihinde yürürlüğe giren Maden ve Taş Ocakları İşletmelerinde ve Tünel Yapımında Alınacak İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Önlemlerine İlişkin Tüzüğün 25.07.2014 tarihinde yürürlükten kaldırılması sonrasında iş kazası oluşturacak teknik özelliklerin belirlenmesi ve tespiti konusunda birçok konu muğlak hale gelmeye başlamıştır. İş kazası sonrasında mahkemelerin atadığı bilirkişiler bu kaza bölgesinde bir özelliğin örneğin 4 adet değil de aslında mevzuata göre 6 adet bulunması gerekiyordu, diyebiliyordu. Artık söz konusu Tüzük gibi teknik konulardan ayrıntılı mevzuatın yeterince mevcut olmaması, mahkemelerin maden iş kazaları sonrası *takdir hakkını* genişletmiştir. Böylece Kanunun uygulanması daha ucu açık bir hale gelmiştir.

5.1.2 İşverenin denetimlerdeki rolü

Maden işletmelerinde İSG açısından risklerin asgariye indirilmesi, emniyet tedbirlerinin sağlanması noktasında sadece daimi nezaretçi ve İSG uzmanının değil, işverenin de sorumluluğu bulunmaktadır. Bu noktada, işverenin; maden işletmesindeki emniyeti sağlama konusunda, daimi nezaretçinin sahadaki teknik ve emniyet açısından kendisine bildirdiği hususlar konusunda gerekli çözümü zamanında sağlamış olması da son derecede önemlidir. Bu konuyu tespit edebilmek amacıyla daimi nezaretçilere, *“Nezaretçisi olduğunuz sahada teknik veya emniyet açısından gördüğünüz eksikleri veya aksaklıkları işvereninize bildirdiğinizde gerekli sürede çözüm sağlıyor mu?”* anket sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevap dağılımı aşağıda görülmektedir (Şekil 5.3).

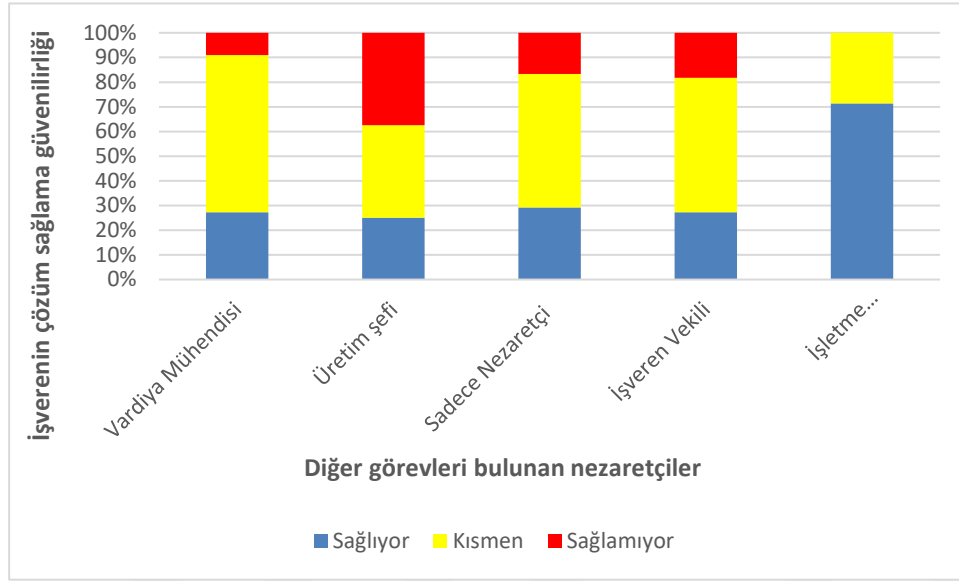
Şekil 5.3 : İşverenin İSG açısından rolü .

Şekilde görüldüğü üzere, cevap veren daimi nezaretçilerin % 32,3'ü, nezaretçi olarak sahadaki teknik ve emniyet açısından gördüğü eksiklik ve aksaklıkları işverenine bildirdiğinde, işverenin bu sorunlara çözüm sağladığını, % 51,6'sı kısmen çözüm sağladığını, % 16,1'i ise çözüm sağlamadığını belirtmiştir. “Kısmen sağlayan” ve “çözüm sağlamayan”ların verdiği cevapların toplamda 2/3'ünü teşkil etmesi, işverenlerin çoğunlukla maden işletmelerinde İSG konusunda gereken önemi ve hassasiyeti göstermediğini ortaya çıkarmıştır.

Ayrıca, nezaretçilerin genel olarak maden işletmesindeki eksiklik ve aksaklıkları işverene bildirdiğinde, gerekli çözümün sağlanmadığı durumlarda işverenin maddi

kaygılar nedeniyle bu çözümleri karşılamadığı, nezaretçiler tarafından anket sorusuna yapılan yorumlarda da ortaya konmuştur.

Bu konuya daimi nezaretçiler dışında, maden işletmelerinde aynı zamanda yönetici veya diğer farklı görevleri de bulunan nezaretçilerin bakışı incelenmelidir. Bu doğrultuda nezaretçilerin, işverenin emniyet çözümleri sağlayıp sağlayamadığı konusundaki görüş dağılımı aşağıda görülmektedir (Şekil 5.4).

Şekil 5.4 : İşverenin emniyet çözümleri sağladığı konusuna diğer görevleri bulunan nezaretçilerin bakışı.

Şekilde görüldüğü üzere; aynı zamanda işletme yöneticiliği, işveren vekilliği, vardiya mühendisliği görevi yapanlar, sadece nezaretçilik görevi yapanlara kıyasla, işverenlerinin emniyet konusunda çözüm sağladığını düşünmektedir. Aynı zamanda üretim şefi olan nezaretçiler arasında, işverenin çözüm sağlamadığını düşünenlerin yüksek oranda çıkması dikkate değerdir.

5.1.3 AÇSHB'nin ve MAPEG'in denetimlerdeki rolü

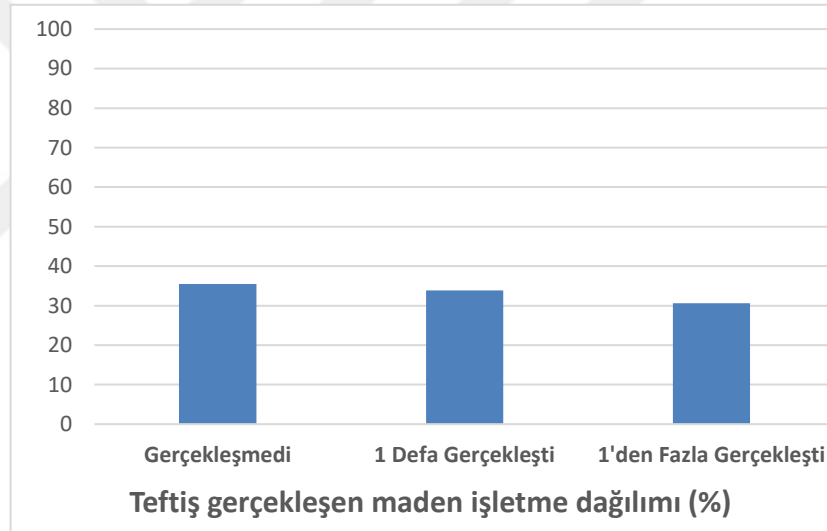
5.1.3.1 Maden işletmelerine teftiş gerçekleştirme durumu

ABD'de maden işletmesinin her bölümünden (örneğin proses müdürü, bakım müdürü gibi) sorumlu bir müdür bulunmaktadır. Bu müdürlerin her biri kazalardan sorumlu olmaktadır. Misal olarak kaza anında ilişkisi bulunmuyorsa bakım atölyesinden sorumlu bakım müdürü değil de *nezaretçi* sorumlu tutulmaktadır. Kanada ve Avusturalya gibi ülkelerde denetim sorumlulukları AÇSHB'ye verilmiştir. Tabi

belirtmek gerekirse ABD’de, Kanada’da ve Avusturalya’da kaza riskleri ayrıntılı olarak belirlenmiştir. Nitekim söz konusu ülkelerin maden kanunları on yıllardır değişmeden yürürlükte olup alt mevzuatları da ayrıntılı olarak ortaya konmuştur.

Ülkemizde maden işletme projesi MAPEG’e verilmekte ve proje bu kurum tarafından incelenmektedir. Bu anda belirtmelidir ki AÇSHB’nin bu projeden haberdar olmadan madenler için tüm iş sağlığı ve güvenliğini, bunun denetim sorumluluğunu üstlenmesi doğru ve mümkün değildir. Aksi halde AÇSHB’nin kontrol imkanı kalmaz. Çünkü AÇSHB, maden projesini inceleyerek denetimini yapabilecek ve maden kazalarında İSG konusunu nesnel olarak değerlendirebilecek yeterli altyapıya sahip değildir.

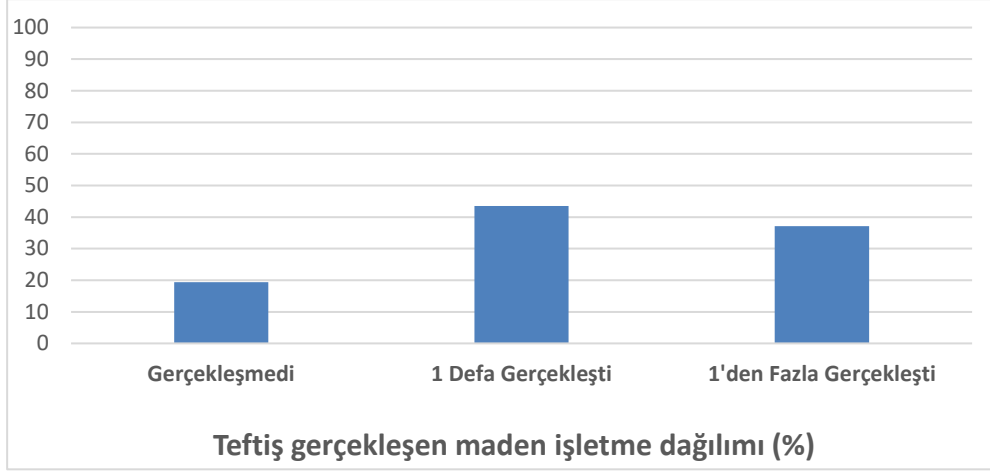
Bu noktada daimi nezaretçilere, “İşletmenize 2015 yılından bu yana Çalışma Bakanlığı müfettişi ile teftiş gerçekleşmiş midir?” anket sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevap dağılımı aşağıda görülmektedir (Şekil 5.5).

Şekil 5.5 : İşletmelere Çalışma Bakanlığı müfettişi ile teftiş.

Şekilde görüldüğü üzere, *daimi nezaretçilerin* % 35,5’i, çalıştıkları maden işletmelerine Çalışma Bakanlığı müfettişleri tarafından teftiş “Gerçekleşmedi”ğini, % 33,9’u “bir defa gerçekleştiği”ni, % 30,6’sı ise “birden çok sayıda gerçekleştiği”ni belirtmiştir. Bu sonuç, söz konusu maden işletmelerinin yaklaşık 2/3’ünün Çalışma Bakanlığı müfettişi tarafından teftiş edildiğini, yaklaşık 1/3’ünün ise -anketin gerçekleştiği 2018 yılına kadar- teftiş edilmediğini göstermektedir.

Ayrıca, daimi nezaretçilere, “İşletmenize 2015 yılından bu yana MAPEG tarafından müfettiş ile teftiş gerçekleşmiş midir?” anket sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevap dağılımı ise aşağıdaki Şekilde görülmektedir (Şekil 5.6).

Şekil 5.6 : İşletmelere MAPEG tarafından müfettiş ile teftiş gerçekleşmesi.

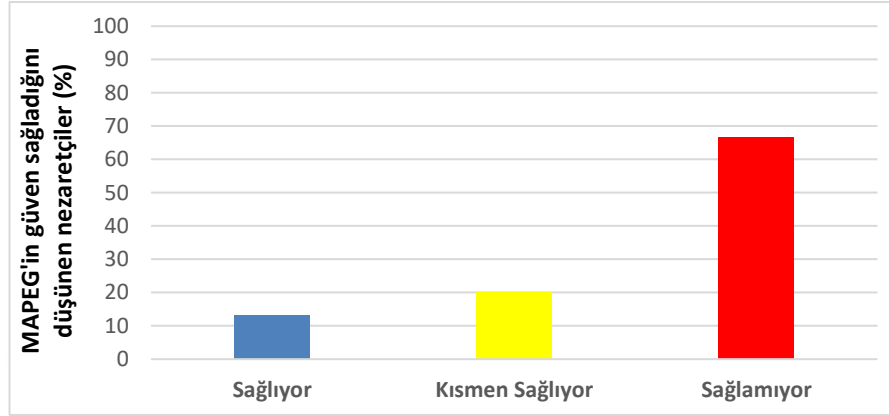
Şekilde görüldüğü üzere, daimi nezaretçilerin % 19,4'ü, çalıştıkları maden işletmelerine MAPEG müfettişleri tarafından teftiş “Gerçekleşmedi”ğini, % 43,5'i “bir defa gerçekleştiği”ni, % 37,1'i ise “birden çok sayıda gerçekleştiği”ni belirtmiştir. Bu tablo, söz konusu maden işletmelerinin yaklaşık 4/5 çoğunluğuyla, MAPEG müfettişi tarafından teftiş edildiğini, yaklaşık 1/5'inin ise -anketin gerçekleştiği 2018 yılına kadar- teftiş edilmediğini göstermektedir.

Yukarıdaki anket sorularına daimi nezaretçilerin verdiği cevaplar dikkate alındığında, ülkemizde MAPEG'in denetimlerde rolünün daha da kuvvetli kılınması, bu yetkinin günümüz şartları dikkate alınarak AÇSHB'den alınması gerektiği düşüncesi ağır basmaktadır. Zira iş kazalarının tümünün MAPEG'e bildirilmesi zorunludur. Bunun sebebi MAPEG'in; aynı trafik kazalarında kaza denetimi gibi, kaza oranları, istatistikleri oluşturarak, denetimlerle beraber uygun çözümler üretilebilecek teknik altyapıya sahip bir kurum olmasıdır. Ancak MAPEG'in kadrosunun son yıllarda yaklaşık 450 kişiden oluştuğu düşünülürse, madenlerde denetim sorumluluğunun tamamen MAPEG'e bırakılması öncesinde MAPEG'in kadrosunun yeterli sayıya ulaştırılması gerekmektedir.

5.1.3.2 İşletmedeki emniyet sorunlarında işverenin çözüm sağlayamaması halinde MAPEG

Elbette, MAPEG'in ve AÇSHB'nin maden sahalarındaki emniyet tedbirlerinin alınmasının sağlanması konusunda gerekli denetimleri yeterli derecede yapıp yapmadığı ve nezaretçiler ve işçiler açısından yeterli güvenin sağlanıp sağlanmadığı konusu da dikkate alınmalıdır. Bu doğrultuda daimi nezaretçilere; “*Teknik veya*

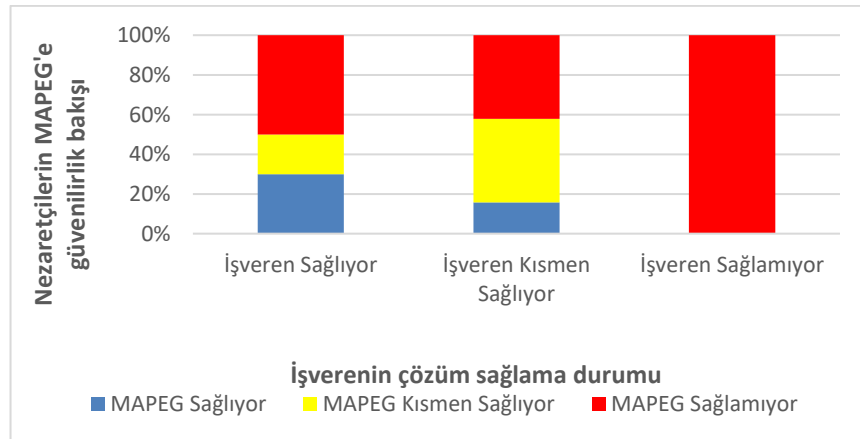
emniyet açısından gördüğünüz eksikleri veya aksaklıkları işvereninize bildirdiğinizde işvereninizin gerekli sürede çözmemesi durumunda MAPEG size yeterli güveni sağlıyor mu?” anket sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevap dağılımı aşağıda verilmiştir (Şekil 5.7).

Şekil 5.7 : MAPEG’in denetimlerdeki rolü.

Şekilde görüldüğü üzere, soruya cevap veren *daimi nezaretçilerin* % 13,3’ü, işverenin, maden işletmesindeki teknik ve emniyet sorunlarını gereken sürede çözmemesi durumunda, MAPEG’in gerçekleştirdiği/ gerçekleştireceği denetimlerin yeterli güveni sağladığını/sağlayacağını düşünmektedir. Daimi nezaretçilerin % 20’si MAPEG’in bu güveni kısmen sağladığını, % 66,7’si ise bu güveni sağlamadığını düşünmektedir.

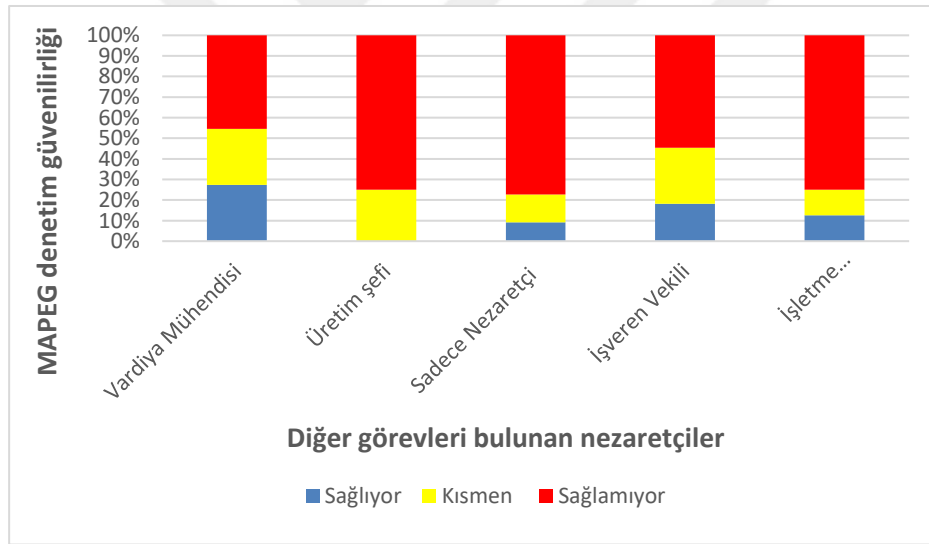
Bu konuda ayrıca; yukarıdaki soruya verilen cevaplar ile, yukarıdaki alt başlıkta incelenen, “*Nezaretçisi olduğunuz sahada teknik veya emniyet açısından gördüğünüz eksikleri veya aksaklıkları işvereninize bildirdiğinizde gerekli sürede çözüm sağlıyor mu?*” sorusuna verilen cevapların birlikte incelenmesinde fayda var (Şekil 5.8)

Şekil 5.8 : Nezaretçilerin MAPEG'e güvenilirlik bakışı.

Şekilde görüldüğü üzere, nezaretçisi oldukları sahada teknik veya emniyet açısından gördükleri eksikleri veya aksaklıkları işverenlerine bildirdiklerinde gerekli sürede çözüm sağlamağını düşünen nezaretçilerin tamamı, oluşan bu durumda MAPEG’in de yeterli güveni vermediğini düşünmektedir. İşverenin kısmen çözüm sağladığını ve işverenin çözüm sağladığını düşünenlerde ise belli oranlarda MAPEG’in kısmen ya da genel olarak güven verdiğini belirtmesi dikkate değerdir. Buradan, işverenin, maden işletmesindeki teknik veya emniyet açısından sorunları çözmemesi halinde MAPEG’in, nezaretçilere yeterli derece güven veremediği sonucu çıkarılabilir.

Bu konuda daimi nezaretçiler dışında, maden işletmesinde yönetici konumunda bulunan diğer görevlilere de sorumluluk düşmektedir. Nezaretçilerin aynı zamanda bir kısmının işletme yönetimlerinde görev aldığı dikkate alınarak, aldıkları bu diğer sorumluluklar içerisinde MAPEG’in verdiği güven konusundaki görüş dağılımlarını da görmekte fayda var (Şekil 5.9).

Şekil 5.9 : Diğer görevleri bulunan nezaretçilerin MAPEG’in denetim güvenliğine bakışı.

Şekilde görüldüğü üzere, diğer görevleri bulunan nezaretçiler arasında üretim şeflerinin tamamı içerisinde, MAPEG’in yeterli güven verdiğini düşünen bulunmaması dikkate değerdir. Ayrıca, “sadece nezaretçilik” görevi yapanlar arasında “MAPEG’in yeterli güven sağlamadığı” düşüncesinin en yüksek çıkması, ve nezaretçilerin, işletmelerinde nezaretçilik dışında diğer görevlerde bulundukça, belli derecelerde MAPEG’in denetimler sonucu yeterli güveni sağladığını sonucunun çıkması dikkate değerdir.

Yukarıda, ikili olarak analiz edilen tüm anket soruları cevaplarından, MAPEG'in maden işletmelerinde denetim konusundaki çalışmalarını arttırması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Son dönemde, yeni ETKB politikaları çerçevesinde 2018 yılı içerisinde denetimler arttırılmış ve güvenli madencilik ve madenlerde sıfır kaza hedefinde yol alınmıştır.

Nitekim, 2018 yılında, 8088 adet maden sahasında 11095 adet maden ocağı denetlenmiş, ve önceki yıla göre % 24'lük bir denetim artışı sağlanmıştır. Güvenli madencilik çerçevesinde 2500 adet maden sahasının faaliyetleri durdurulmuştur. Etkin, sıkı ve standartlaştırılmış denetimler sonucunda yaşanan kazalarla ortaya çıkan can kaybı sayısı önceki yıla nazaran % 59 oranında azaltılmıştır (ETKB, 2019).

Diğer yandan, ülkemizde özellikle kömür ocakları, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından ilgili kanunlar kapsamında denetimlere tabi tutulmaktadır. Bu doğrultuda Bakanlık iş müfettişleri tarafından yeraltı kömür işletmeleri son yıllarda her yıl en az iki kez İSG yönünden denetime tabi tutulmaktadır. Ülkemizde 2014 yılında Soma ve Ermenek bölgesinde iki büyük maden kazası yaşanmıştır. Bu maden kazalarından sonra düzenlenmiş olan bilirkişi raporlarında bu Bakanlığa bağlı denetim görevlerini yapan iş müfettişleri de kusurlu görülmüşlerdir. Bunun sonucunda iş müfettişleri yapmış oldukları denetimlerde ocaklarda yoğun bir şekilde durdurma işlemi¹⁴ yapmaya başlamışlardır. Bu durum sektörü çalışamaz hale getirmiştir (Kömürder, 2016, s.41).

5.1.4 Nezaretçinin ve İSG uzmanının görev yetki ve sorumluluk çakışmaları

Madencilik tehlikeli iş kolu olarak tanımlanmaktadır. Tehlikeli işyerlerinde İSG uzmanı görevlendirilmesi zorunludur. İSG uzmanlığı ve eğitimleri, AÇSHB tarafından organize edilmektedir.

Tufan'a göre; maden işletmelerinde çalışma alanları her 20 işçi için 1 İSG uzmanı olmak üzere sorumlu ve yetkili olarak çalışmalıdır. Madenler projeye uygun çalışmalı, kapasitesi, işçi sayısı, çalışma alan boyutları, çalışma alan yeterliliği incelenerek güvenlik şartları sağlanmalıdır (Tufan, 2015, s.15).

¹⁴ Kömürder'e göre bu durdurmalar bazen haklı bazen de durdurmaya gerektirmeyecek nedenlerle yapılabilmektedir (Kömürder, 2016, s.41).

Daimi nezaretçinin görevi kapsamında hem fiili olarak hem de hukuki olarak irtibat halinde olduğu birçok kişi mevcuttur. Nezaretçinin bunlardan en çok, İSG uzmanı ile, ve varsa teknik elemanla ilişki içinde olduğu söylenebilir. Özellikle tehlike oluşturacak eksiklik ve aksaklıkların tespit edilmesi noktasında nezaretçilerin İSG uzmanlarıyla çoğunlukla örtüşen bir iş ilişkisi içinde olduğu söylenebilir. Örtüşmenin doğurduğu bazı çatışmaların uygulamada görülmesi mümkün olabilmektedir. Bu noktada Maden Yönetmeliğinin 125. maddesinin (c) bendinde *daimi nezaretçi* için; İSG ile ilgili alınan tedbirlerin uygunluğunu denetlediği belirtilmektedir.

Böylece yeni Maden Yönetmeliğinde daimi nezaretçinin görevleri arasına, *“faaliyetleri iş sağlığı ve güvenliğine göre yürütmek”* şeklinde özetlenebilecek bir hüküm getirilmiştir. Nezaretçilerin İSG uzmanı A sertifikası olanlarının böyle bir sorumluluğu üstlenmesine yönelik uygulama düşüncesi tabiki en ideal düşüncedir. Ancak, ülkemizde İSG uzmanı A sertifikasına sahip *nezaretçilerin* yeterli bulunmayışı dikkate alınarak gerekenin planlanması şarttır.

Daimi nezaretçilerin aynı zamanda İSG uzmanı sertifikasına sahip olup olmadığı, sahip ise bu sertifika türlerine sahip nezaretçi dağılımını öğrenmekte fayda var. Bu doğrultuda daimi nezaretçilere, *“İSG Uzmanı Sertifikasına sahip misiniz ?”* sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevapların dağılımı aşağıda görülmektedir (Şekil 5.10).

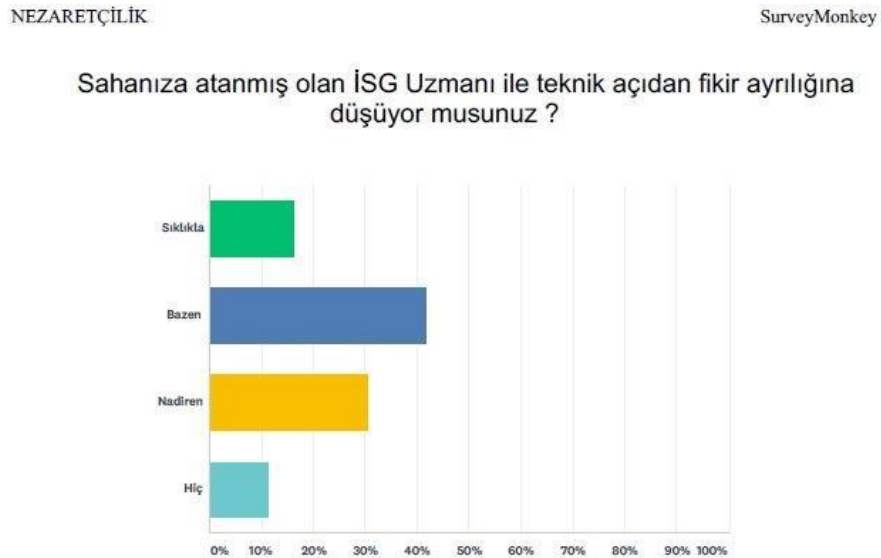
Şekil 5.10 : Aynı zamanda İSG uzmanına sertifikasına sahip olan nezaretçiler.

Şekilde görüldüğü üzere, daimi nezaretçilerin (A sınıfı İSG uzmanlığı % 4,8, B sınıfı İSG uzmanlığı % 14,5, C sınıfı İSG uzmanlığı % 21 olmak üzere) toplamda % 40,3'si

İSG uzmanı sertifikasına sahiptir. Kalan % 59,7'si ise İSG uzmanı sertifikasına sahip değildir. Bu durum, maden işletmelerinde çalışan *daimi nezaretçilerin* yarısından çoğunun aynı zamanda *İSG uzmanı* olmadığını göstermektedir.

Nitekim, Türkiye geneline bakıldığında, 1971 adet maden işyerinde çalışan İSG uzmanının 551'i maden mühendisidir. Yani bu tablo aslında, maden ocaklarında çoğunlukla maden mühendisi olmayanların İSG uzmanı olarak görev almakta olduğunu göstermektedir (Demirhan, 2017). Halbuki, aslında, maden mühendisi mezunu olanlar aldıkları eğitim gereği, iş sağlığı ve güvenliği eğitiminden sorumlu tutulmadan İSG sınavına girebilmelidir¹⁵.

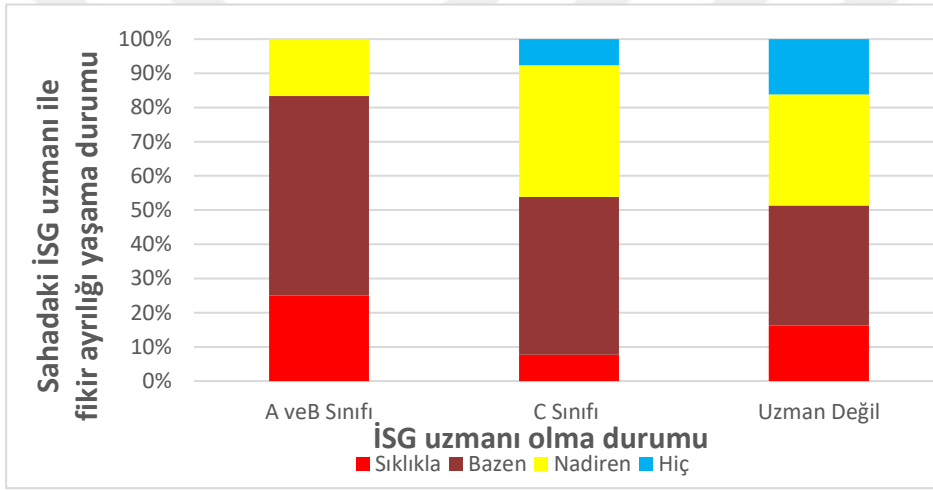
Tabi, İSG uzmanı sertifikasına sahip olmayan *daimi nezaretçilerin* bulunduğu maden işletmelerine –tehlike derecesine göre- “A”, “B”, “C” kategorilerinde İSG uzmanlarının atanması gerekmektedir. Maden işletmesinde hem *daimi nezaretçinin* hem de İSG uzmanının görev üstlenmesi, bu iki teknik görevlinin bir fikir ayrılığına ya da bir görev çatışmasına düşüp düşmediği konusunu akıllara getirmektedir. Bu doğrultuda daimi nezaretçilere, “*Sahanıza atanmış olan İSG Uzmanı ile teknik açıdan fikir ayrılığına düşüyor musunuz ?*” anket sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevap dağılımı aşağıda görülmektedir (Şekil 5.11).

Şekil 5.11 : İSG uzmanı ile fikir ayrılığına düşülüp düşülmediği.

¹⁵ Benzer şekilde 220 adet maden mühendisi çevre görevlisi, sınava tabi tutularak çevre görevlisi unvanı almış durumdayken, çevre mühendisleri herhangi bir sınava tabi tutulmadan maden ocaklarında çevre görevlisi olarak çalışabilmektedir. Bu konuda da, maden ocakları içerisinde maden mühendislerinin çevre görevlisi olabilmeleri için sınava tabi tutulmamaları gerekmektedir.

Şekilde görüldüğü üzere, *daimi nezaretçilerin* % 16, 1', sıklıkla, % 41,9'u bazen, % 30,6'sı nadiren, İSG uzmanı ile fikir ayrılığına düştüğünü ifade etmiştir. % 11,3'luk düşük bir kısmı ise İSG uzmanı ile fikir ayrılığına düşmediği belirtmiştir. Bu sonuçlar daimi nezaretçiler ile İSG uzmanlarının mevzuat ile görevlerinin tam olarak ayrılmadığını ve bu nedenle bu iki teknik görevli arasında görev çakışmalarının ve fikir ayrılıklarının oluştuğunu göstermektedir. Daimi nezaretçilerin İSG uzmanları ile fikir ayrılığına düşme görüşünün, daimi nezaretçiler arasında, aynı zamanda İSG uzmanı da olanlar açısından incelenmesinde fayda var. Bu doğrultuda, İSG uzmanı olmayan daimi nezaretçilerin, aynı zamanda A veya B sınıfı İSG uzmanı olan daimi nezaretçilerin, ve aynı zamanda C sınıfı daimi nezaretçilerin fikir ayrılığı yaşama dağılımı aşağıda görülmektedir (Şekil 5.12).

Şekil 5.12 : Aynı zamanda İSG uzmanı olan nezaretçilerin diğer İSG uzmanlarıyla fikir ayrılığı.

Şekilde görüldüğü üzere, İSG uzmanı ile fikir ayrılığına düşülüp düşülmediği sorusuna cevap veren "Sıklıkla", "Bazen", "Nadiren" ve "Hiç" cevabını veren daimi nezaretçilerin bu cevapları, aynı zamanda İSG uzmanlığı bulunanlar nezaretçiler açısından da değerlendirilmiştir. Buna göre; A veya B Sınıfı İSG Uzmanı olan nezaretçilerin yaklaşık toplamda % 80'i "Sıklıkla" veya "Bazen" diğer İSG uzmanı ile fikir ayrılığına düştüğünü belirtmiştir. C Sınıfı İSG uzmanı olan nezaretçilerin ise yaklaşık Yaklaşık % 50'si "Sıklıkla" veya "Bazen" diğer İSG uzmanı ile fikir ayrılığına düştüğü cevabını vermiştir. Bu iki cevap toplamı İSG Uzmanı olmayan nezaretçilerde ise % 50'iken, bu kategorideki nezaretçilerin yaklaşık % 20'sinin fikir ayrılığına düşmediklerini açıklaması dikkate çekicidir. Bu sonuçlar geneli itibarıyla, yıllar içerisinde İSG

sertifikası olarak tecrübe kazanmış, böylece İSG mevzuatına hakimiyet ve çalışma süresi arttıkça maden sahasına atanmış nezaetçilerin, diğer İSG uzmanıyla daha sık sorun yaşandığını göstermektedir.

Görüldüğü üzere, daimi nezaetçi bir işletmede aynı zamanda İSG uzmanı da olabilmekte ve bu durum görev, yetki ve sorumluluk çakışmalarını da beraberinde getirmektedir. İSG uzmanı ile kıyaslanmak istenirse, *daimi nezaetçinin* teknik konularda, daha çok da maden hukuku bakımından sorumluluğu bulunmaktadır. İSG uzmanı ile *daimi nezaetçinin* sorumluluklarının birbirinden net olarak, tamamen ayrıldığı görülmektedir.

İSG uzmanı, bildirme yetkisini kullanmadan maden işletmesini durduramaz. Ancak daimi nezaetçinin çok tehlike arz eden bir durumda maden işletmesini durdurma yetkisi vardır. Tabi, maaşını maden işletme sahibi işverenden alan *daimi nezaetçinin* madeni durdurması gerektiği halde bu kararını bağımsız olarak vermekte zorlanacağı aşıkardır. Diğer yandan işletme/müessese müdürlerinin bizzat *daimi nezaetçi* olduğu durumlarda, kendi işletmelerinin eksikliklerini, aksaklıklarını bildirmediği durumlar da olabilmektedir. Aslında ülkemizde iş güvenliği uzmanının *daimi nezaetçi* olduğu bir sistemin koşullarının yavaş yavaş oluşturulması gerekmektedir.

5.2 Nezaetçiler Açısından Nezaetçilik Sisteminin Değerlendirilmesi

Bu görev yetki ve sorumlulukların hukuki, teknik ve sosyal bir çok açıdan ağır sorumluluklar içerdiği açıktır. Bu noktada daimi nezaetçilerin ve madenlerin teknik ve emniyet açısından daha nitelikli olabilmesi hedefiyle, daimi nezaetçilere, “*Aşağıda, harflendirilmek suretiyle size, “nezaetçilik sistemi” önerileri verilmektedir. Bu önerileri kendi düşüncenize göre, uygulanabilme derecesi açısından puanlayınız?*

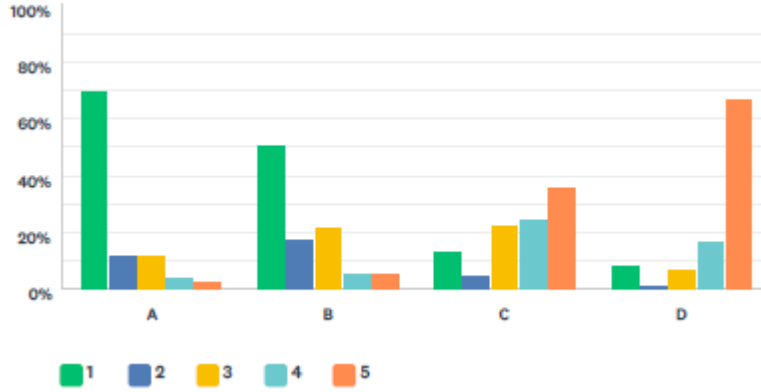
A: (Mevcut Sistem): Maaş: İşveren tarafından, **Denetim:** Belli periyotlarla MAPEG, **Nezaetçilik Defteri :** Defter veya e- nezaetçilik üzerinden yazılı halde.

B: Maaş: İşveren, **Denetim:** MAPEG Bölge müdürlükleri kurularak her madene atanan bir danışman ile nezaetçi iletişim halinde ve rutin ziyaretler, **Nezaetçilik Defteri:** Defter veya e-nezaetçilik üzerinden sanal ortamda yazılı, görsel ve ses kaydı dosyaları kullanılarak.

C: Maaş : Genel bir madencilik fonundan, **Denetim:** Belli periyotlarla MAPEG, **Nezaetçilik Defteri:** Defter veya e- nezaetçilik üzerinden yazılı halde.

D: Maaş : Genel bir madencilik fonundan, **Denetim:** MAPEG Bölge müdürlükleri kurularak her madene atanan bir danışman ile nezaetçi iletişim halinde ve rutin ziyaretler, **Nezaetçilik Defteri:**

Defter veya e-nezetçilik üzerinden sanal ortamda yazılı, görsel ve ses kaydı dosyaları kullanılarak” anket sorusu yöneltmiştir. Her bir nezaretçilik sistemi önerisi 1 ile 5 puan arasında puanlandırılmıştır. Bu soruya verilen cevap dağılımı aşağıda verilmiştir (Şekil 5.13).

Şekil 5.13 : Nezaretçilik uygulama sistemleri.

Bu önerilerin ağırlıklı ortalaması aşağıda verilmiştir (Çizelge 5.2).

Çizelge 5.2 : Sistem önerileri puanlama tablosu.

	1	2	3	4	5	Toplam Kişi	Ağırlıklı Ortalama
A	53	9	9	3	2	76	1.58
B	38	13	16	4	4	75	1.97
C	11	4	18	20	29	82	3.63
D	8	1	7	17	67	100	4.34

Şekilde ve tabloda görüldüğü üzere, 122 katılımcının 107 tanesinin cevapladığı bu soruda “D” seçeneği olan “**Maaş** : Genel bir madencilik fonundan, **Denetim**: MAPEG Bölge müdürlükleri kurularak her madene atanan bir danışman ile nezaretçi iletişim halinde ve rutin ziyaretler, **Nezetçilik Defteri**: Defter veya e-nezetçilik üzerinden sanal ortamda yazılı, görsel ve ses kaydı dosyaları kullanılarak” seçeneği daimi nezaretçiler tarafından 5 puanlı puanlama sistemi üzerinden 4.34 ağırlıklı ortalamasıyla nezaretçiler tarafından en beğenilen sistem olmuştur. Bu seçeneği “C: **Maaş** : Genel bir madencilik fonundan, **Denetim**: Belli periyotlarla MAPEG, **Nezetçilik Defteri**: Defter veya e- nezaretçilik üzerinden yazılı halde” seçeneği 3.63 ağırlıklı ortalamayla takip etmiştir. En düşük ağırlıklı ortalama ise

genel itibariyle mevcut sistem olan “A: (Mevcut Sistem): Maaş: İşveren tarafından, Denetim: Belli periyotlarla MAPEG, Nezaretçilik Defteri : Defter veya e- nezaretçilik üzerinden yazılı halde” seçeneği 1.58 ağırlıklı ortalama ile almıştır. Bu durum göstermektedir ki; nezaretçiler finansal olarak işverene bağlı olmamayı, MAPEG bölge müdürlükleriyle sürekli ve etkin iletişim halinde olmayı, defter doldurmada teknolojik araçlardan ve kolaylıklarından yararlanmayı sağlayabilecek bir sistem arayışındadır.

Bir başka anket sorusuyla bu konu net olarak açığa kavuşturulabilir. Daimi nezaretçilere, “Bugüne kadar, madencilik ve ilgili mevzuatlarda yaşanan hukuki değişiklikler dolayısıyla madencilik faaliyetleriniz ile alakalı öngörmediğiniz bir kayıp veya aksaklık yaşandı mı?” anket sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevap dağılımı aşağıda görülmektedir (Şekil 5.14).

Şekil 5.14 : Maden işletmelerinde idari para ve durdurma cezası.

Şekilde görüldüğü üzere, daimi nezaretçilerin % 23,8'i çalıştıkları maden işletmelerinin idari para cezası aldığını, % 4,8'i faaliyet durdurma cezası aldığını, % 11,1 ise hem İdari para cezası hem de faaliyet durdurma cezası aldıklarını açıklamıştır. Bu sonuçlar maden işletmelerinin yaklaşık % 40'ının idari para cezası ya da faaliyeti durdurma cezası aldığını göstermektedir.

Bu tablonun ortaya çıkması, maden işletmelerinin azımsanmayacak derecede kısmının mevzuatın gerektirdiği yükümlülükleri zamanında yerine getiremediğini de açıkça ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca sonuçlar, işverenlere ve maden işletmelerine gerekli

uyarayı zamanında yapması gereken nezaretçilerin sorumluluğunun ve işverene bağımlılığının azaltılması gerekliliğini de açığa çıkarmaktadır.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu çalışmada; nezaretçinin görev, yetki ve sorumlulukları teknik ve hukuki açıdan araştırılmış ve “Survey Monkey” anket programıyla daimi nezaretçilerin gözünden maden işletmeleri içerisinde uygulanması gereken nezaretçi sistemi konusu değerlendirilmiş ve analiz edilmiştir. Var olan sorunların giderilmesine yönelik olarak nezaretçilik sistemi kapsamında çözüm önerileri getirilmiştir. Görev, yetki ve sorumluluklar hukuki ve teknik açısından açıklandıktan sonra madencilik sektöründe olması gereken idari denetim modeli önerilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmadan çıkarılan sonuçlar nezaretçilerin bakışı açısından önerilerle birlikte aşağıda görülmektedir:

- 2015 yılında 3213 sayılı Maden Kanununda Değişiklik getiren 6592 sayılı Kanun değişikliği sonucunda teknik nezaretçi uygulaması kaldırılmıştır. Nezaretçi uygulama sistemi konusunda nezaretçilerin çoğunluğunun önerileri şöyle sıralanabilir: Daimi nezaretçilerin % 45,2’si “Hem teknik nezaretçi hem daimi nezaretçi sistemi”nin uygulanmasını”, % 40,3’ü ise “Sadece daimi nezaretçilik sistemi”nin uygulanmasını istemektedir.

- Daimi nezaretçilerin yarıya yakını, aldıkları daimi nezaretçi eğitiminden memnun ya da kısmen memnun bulunmaktadır. Herşeyden öte, daimi nezaretçi eğitimini vermesi gereken kurumun doğru seçilmesi önem arz etmektedir. Çoğunluğu itibariyle daimi nezaretçilerin MAPEG ya da Maden Mühendisleri Odası tarafından nezaretçi eğitimi almak istediklerini göstermektedir.

- Açık ocak maden işletmelerinde nezaretçilerin aldığı maaş ortalama 4377 TL’dir. Yeraltı maden işletmelerinde ise ortalama 5812 TL’dir. Daimi nezaretçilerin 2/3’ünden fazla bir çoğunlukla Maden Mühendisleri Odası’nın belirlediği tarifieden daha düşük maaş aldığını açıklaması, daimi nezaretçilerin çoğunluğunun çalıştıkları işletmelerde hak ettikleri maaşı alamadıklarını göstermektedir. Bu noktada, nezaretçinin ücretini işverenden değil, oluşturulacak yeni Bölge müdürlüklerinden alması önerisi dikkate alınmalıdır. Bu konuda hangi sistem olursa olsun, nezaretçilere maaşlarının işveren yerine, devletin kontrolünde toplanacak bir fon kapsamında

verilmesi, şüphesiz ki, nezaretçilerin, maden işletmelerinde İSG açısından, faaliyet esnasında tehlike durumunun varlığında, gerektiğinde faaliyet durdurabilme kararlılığını zamanında verebilmelerini sağlayabilecektir.

- Nezaretçiler açısından açık ocak maden işletmelerinde en önemli tehlike cinsi “şev stabilitesi”dir. En sık olarak görülen ikinci tehlike cinsi ise “yükleme ve nakliye”dir. Bunu sırayla; “basamak kapasitesi,” “patlatma” ve “tehlikeli kimyasallar” izlemektedir. Yeraltı maden işletmelerinde ise en önemli tehlike cinsi tahkimat sistemleridir. Bu tehlike cinsinden sonra, “patlatma”, “tehlikeli kimyasallar” ve “yükleme ve nakliye” konuları gelmektedir.

- Özellikle yeraltı maden işletmelerinde İSG’yi sağlamak, açık işletmeye nazaran daha farklı tehlikelerle karşılaşılması itibarıyla tecrübe gerektirmektedir. Nitekim bu durum, mevzuat uyarınca yeraltında daimi nezaretçi olarak çalışabilme şartlarında da kendini göstermektedir. Daimi nezaretçilerin % 75,8’lik büyük çoğunluğunun henüz yeraltı maden işletmelerinde nezaretçi olarak çalışmamış olduğunu belirtmesi, özellikle yeraltı maden işletmelerine daimi nezaretçi atamalarında önceden planlama yapılmasını, yeraltı maden işletmelerinde nezaretçi görevi yapacak daimi nezaretçilerin sayısının ve tecrübesinin artmasının gerekliliğini göstermektedir. Bu kapsamda, daimi nezaretçilerin farklı maden işletme türleri olan açık ocak ve yeraltı maden işletme koşulları için farklı bir eğitim ve denetim planı içerisine alınması gerekmektedir.

- Daimi nezaretçilerin % 35,5’i, nezaretçilik görevini, “işletme planına uygun çalışıldığının raporlanması” olarak görmektedir. % 64,5’lik oranla çoğunluğu ise nezaretçilik görevini “işletme faaliyetlerine karşı bir iç denetim mekanizması” olarak görmektedir. Nezaretçilerin çoğunluğunun verdikleri cevaplar göstermedir ki, nezaretçiler; mevzuatın kendilerine görev, yetki ve sorumluluk olarak öngördükleri dikkate alındığında, “nezaretçilik” kavramını baskın derecede, MAPEG ve AÇSHB denetiminden önce bir iç denetim mekanizması olarak gördüklerini göstermektedir. Denetim mekanizmalarının bağımsız olması gerekliliği açık bir gerçektir. Yetkili kurumlarca veya işveren tarafından nezaretçilik müessesesinin bağımsızlığı sağlanmalıdır.

- Maden işletmelerinde İSG açısından risklerin asgariye indirilmesi, emniyet tedbirlerinin sağlanması noktasında sadece daimi nezaretçi ve İSG uzmanının değil,

işverenin de sorumluluğu bulunmaktadır. Bu noktada, işverenin; maden işletmesindeki emniyeti sağlama konusunda, daimi nezaretçinin sahadaki teknik ve emniyet açısından kendisine bildirdiği hususlar konusunda gerekli çözümü zamanında sağlamış olması da son derecede önemlidir. Daimi nezaretçilerin % 32,3'ü, nezaretçi olarak sahadaki teknik ve emniyet açısından gördüğü eksiklik ve aksaklıkları işverenine bildirdiğinde, işverenin bu sorunlara çözüm sağladığını, % 51,6'sı kısmen çözüm sağladığını, % 16,1'i ise çözüm sağlamadığını belirtmiştir. “Kısmen sağlayan” ve “çözüm sağlamayan”ların verdiği cevapların toplamda 2/3'ünü teşkil etmesi, işverenlerin çoğunlukla maden işletmelerinde İSG konusunda gereken önemi ve hassasiyeti göstermediğine işaret etmektedir.

- Ülkemizde maden işletme projesi MAPEG'e verilmekte ve proje bu kurum tarafından incelenmektedir. Bu anda belirtilmelidir ki AÇSHB'nin bu projeden haberdar olmadan madenler için tüm iş sağlığı ve güvenliğini, bunun denetim sorumluluğunu üstlenmesi doğru ve mümkün değildir. Aksi halde AÇSHB'nin kontrol imkanı kalmaz. Çünkü AÇSHB, maden projesini inceleyerek denetimini yapabilecek ve maden kazalarında İSG konusunu nesnel olarak değerlendirebilecek yeterli altyapıya sahip değildir. Nitekim, daimi nezaretçilerin % 35,48'i, çalıştıkları maden işletmelerinin yaklaşık 2/3'ünün Çalışma Bakanlığı müfettişi tarafından teftiş edildiğini, yaklaşık 1/3'ünün ise -anketin gerçekleştiği 2018 yılına kadar- teftiş edilmediğini belirtmiştir. Ayrıca, daimi nezaretçilere MAPEG teftişleri de sorulmuştur. Buna göre, maden işletmelerinin yaklaşık 4/5 çoğunluğuyla, MAPEG müfettişi tarafından teftiş edildiği, yaklaşık 1/5'inin ise -anketin gerçekleştiği 2018 yılına kadar- teftiş edilmediği ortaya çıkmıştır.

Yukarıdaki anket sorularına daimi nezaretçilerin verdiği cevaplar dikkate alındığında, ülkemizde MAPEG'in denetimlerde rolünün daha da kuvvetli kılınması düşüncesi ağır basmaktadır. Zira iş kazalarının tümünün MAPEG'e bildirilmesi zorunludur. Bunun sebebi MAPEG'in; aynı trafik kazalarında kaza denetimi gibi, kaza oranları, istatistikleri oluşturarak, denetimlerle beraber uygun çözümler üretilebilecek teknik altyapıya sahip bir kurum olmasıdır. Ancak MAPEG'in kadrosunun son yıllarda yaklaşık 450 kişiden oluştuğu düşünülürse, madenlerde denetim sorumluluğunun tamamen MAPEG'e bırakılması öncesinde MAPEG'in kadrosunun yeterli sayıya ulaştırılması gerekmektedir. MAPEG Bölge Müdürlüklerinin kurulması ve işletmeler

ve nezaretçileriyle daha sık ve verimli iletişim halinde olunması gerektiği görülmektedir.

- Elbette, MAPEG'in ve AÇSHB'nin maden sahalarındaki emniyet tedbirlerinin alınmasının sağlanması konusunda gerekli denetimleri yeterli derecede yapıp yapmadığı ve nezaretçiler ve işçiler açısından yeterli güvenin sağlanıp sağlanmadığı konusu da dikkate alınmalıdır. Daimi nezaretçilerin % 13,3'ü, işverenin, maden işletmesindeki teknik ve emniyet sorunlarını gereken sürede çözmemesi durumunda, MAPEG'in gerçekleştirdiği/ gerçekleştireceği denetimlerin yeterli güveni sağladığını/sağlayacağını düşünmektedir. Daimi nezaretçilerin % 20'si MAPEG'in bu güveni kısmen sağladığını, % 66,7'si ise bu güveni sağlamadığını düşünmektedir. Ancak, son dönemde yeni ETKB politikaları çerçevesinde 2018 yılı içerisinde denetimler sıklaştırılmaya ve güvenli madencilik ve madenlerde sıfır kaza hedefinde yol alınmaya devam edildiği göz ardı edilmemelidir.

-.Maden işletmesinde hem daimi nezaretçinin hem de İSG uzmanının görev üstlenmesi, bu iki teknik görevlinin bir fikir ayrılığına ya da bir görev çatışmasına düşüp düşmediği konusunu akıllara getirmektedir. Daimi nezaretçilerin % 16,1'i sıklıkla, % 41,9'u bazen, % 30,6'sı nadiren, İSG uzmanı ile fikir ayrılığına düştüğünü ifade etmiştir. % 11,3'lük düşük bir kısmı ise İSG uzmanı ile fikir ayrılığına düşmediği belirtmiştir. Bu sonuçlar daimi nezaretçiler ile İSG uzmanlarının mevzuat ile görevlerinin tam olarak ayrılmadığını ve bu nedenle bu iki teknik görevli arasında görev çakışmalarının ve fikir ayrılıklarının oluştuğunu göstermektedir. Ülkemizde iş güvenliği uzmanının daimi nezaretçi olduğu bir sistemin koşullarının yavaş yavaş oluşturulması gerekmektedir.

- Daimi nezaretçilerin hemen hemen yarıya yakınının işletmelerinde aynı zamanda (işveren vekili, işletme yöneticisi/yardımcısı, üretim şefi gibi) işletme idaresi görevleri ve sorumluluklarını da aldıkları gözlenmektedir.

- Bir maden kazası anında sorumluluklara göre cezalar dağıtılacağından hakimin değerlendirmesinde; takdir hakkını genişletmeyecek bir mevzuatın ortaya konmasında ve kazaların azaltılması adına nezaretçinin ve MAPEG'in denetimlerdeki yetkisinin ve etkinliğinin artırılmasında büyük yarar olacaktır. Daimi nezaretçilerin % 46,8'i "Üretim mühendisi tarafından nezaret edilen ve durdurma gibi daha geniş yetkileri olan, devletin sağladığı bir fon ile finanse edilen bir nezaretçilik sistemi" istemektedir.

Bu sayıya yakın oranda, daimi nezaretçilerin % 43,5'i ise “MAPEG Bölge Müdürlükleri kurularak MAPEG tarafından sahadaki mühendis veya mühendislerin görevlendirildiği, daha sık periyotlarla denetimin yapıldığı ve önerilerde bulunulan bir yapı” kurulmasını istemektedir.

Yukarıda verilen tüm önerilerin hayata geçirilmesi, daimi nezaretçilerin haklarının iyileştirilmesini sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda, maden işletmelerindeki İSG açısından riskleri azaltarak güvenli madencilik ve madenlerde sıfır kaza hedefinin gerçekleşmesini sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Aksoy O. ve Onargan T.** (2018). Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Maden Mühendisliği Bölümü, Yeraltı Yapıları Ve Tahkimat Tasarımı Ders Notları, (yayınlanmamış). <http://slideplayer.biz.tr/slide/2741588>
- Akyiğit, E.** (2016). İş Hukuku, Seçkin Yayınevi, 669 s.
- Akyol, B.** (2018). Açık İşletmelerde İş Güvenliği, Eltemtek Daimi Nezaretçilik Eğitimi 5.Grup (08.01.2018-12.01.2018), Ankara.
- Baycık, G.** (2006). İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Açısından Maden İşçileri. Yetkin yayınları, Ankara, 238 s.
- Çevikler E. ve Türkan F.** (2018). Maden Kazasında Daimi Nezaretçinin İdari, Hukuki Ve Cezai Sorumluluğu, Eltemtek Daimi Nezaretçilik Eğitimi 5.Grup (08.01.2018-12.01.2018), Ankara.
- Demirhan, H.** (2017). Maden Mühendisinin Çalışma alanları (Sunum). İTÜ Maden Fakültesi İhsan Ketin Salonu, İstanbul.
- Eskikaya, Ş.** (2015). Maden Kazalarını En Aza İndirmek için Çözüm Önerileri, Maden İşletmelerinde İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Sempozyumu, 21-22 Aralık 2015, s.39-42, Adana.
- ETKB,** (2019). 2018 Yılı Faaliyetlerimiz. Broşür, ETKB.
- Fındıkgil, Y.** (1966). Maden Hukuku. İstanbul Teknik Üniversitesi Matbaası.
- Gülan, A.** (2008). Maden İdare Hukukumuzun Ana İlkeleri ve Temel Müesseseleri-Mevzuat ve Yargı Kararları Işığında Eleştirel Bir Yaklaşım Denemesi, İstanbul.
- Günay, Ö** (2016). Maden Hukuku Kavramlar – İlkeler – Tanımlar. Seçkin Yayınevi, 194 s.
- Güray, B. ve Abut, M.** (2015). Maden Hukuku Bildiriler Kitabı (3-4 Ekim 2015), Astana Yayınları, Afyon, s.149-173.
- Kaya, V.** (2016). İş Kazalarında Cezai ve Hukuki Sorumluluklar. Daimi Nezaretçi Bilgilendirme Eğitimi (18.06.2016), Maden Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi.
- Kayadelen, M.** (2015). Maden Yasası Yine Değişti. Bir Sonraki Değişiklik Ne Zaman?
<http://kayadelen.gen.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=50:madenyasasyinedegiti&catid=6:madencilik&Itemid=11>, Erişim tarihi 02.04.2019.
- Keskin Ö.** (2005). Osmanlı Devletinde Yabancı Maden Mühendislerinin İstihdamı Ve Osmanlı Madencilğine Hizmetleri

- Kızıl, M. S.** (2016). Training in The Australian Coal Mining Industry, (Sunum), 2. Uluslararası Madenlerde İş Sağlığı ve Güvenliği Konferansı ve Sergisi (05-06 Aralık 2016), Türkiye Madenciler Derneği, İstanbul.
- Kızıl, M. S.** (2017). New Developments In The Australian Mining Education, Scientific Mining Journal, Cilt 56 (1), s.33-40.
- Kömürder,** (2016). Madencilikte Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Kömürder, 75 s.
- Köse, H. M.** (1992). Alternatif Madencilik Politikaları İçin Görüşler. Şafak Matbaacılık 1.basım, 172 s. , Ankara.
- Kula, M.** (2015). Agrega İşletmeciliğinin Türk Hukuk Sistemi İçindeki Yeri. Maden Hukuku Sempozyumu Bildiriler Kitabı (3-4 Ekim 2015), Afyon, s.257-281.
- Kutoglu, H. S., Ayan, T.,** (1998). “WGS84'den ED50 Koordinat Sistemine Dönüşümde Yükseklik Sorunu için Yeni Bir Yaklaşım,” HKMO Dergisi, 82-90.
- Maden Mühendisleri Odası, 2010.** Madencilikte Yaşanan İş Kazaları Raporu, 152 s.
- MAPEG,** (2018). MAPEG Harita Standartları Ve Bu Standartlara Göre İmalat Haritası Hazırlanması, Havalandırma Haritası-Acil Kaçış Planı Haritası-Termin Planı Ve Vaziyet Planının Hazırlanması, Ankara, Aralık 2018.
- Olgun, B., Gültek S. ve Bulgurcu, H.** (2015). Yeraltı Maden Ocaklarında Havalandırma Kriterleri, TESKON 2015 Bildiriler Kitabı, s.357-370.
- Ökten, G. ve Fişne, A.** 2015. Yeraltı Kazı Çalışmalarında Havalandırma Esasları-2, Sektörden Haberler Bülteni, Sayı 58, Ekim 2015, s.42-43.
- Sarı, K.** (2014). Grizulu Madenlerde Elektrik Şebekesi Ve Elektrik Teçhizatı, TMMOB EMO Ankara Şubesi Haber Bülteni 2014/4, s.9-14.
- Sert, M. ve Şahverdioğlu, İ.** (2015). Maden Kanununda Yapılan Değişikliklerin Sektöre Olumlu ve Olumsuz Etkilerinin İrdelenmesi. Maden Hukuku Bildiriler Kitabı (3-4 Ekim 2015), Astana Yayınları, Afyon, s.175-203.
- TBMM,** (2010). Madencilik Sektöründeki Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu. Dönem 23, Yasama Yılı: 4, 754 s.
- Tercan E.** (2018). Prof. Dr. Erhan Tercan Hacettepe Üniversitesi Maden Mühendisliği Bölümü, Maden Optimizasyonunda Maden Kaynak Ve Rezerv Kestirimi, Nezaretçilik Eğitim Semineri, (02-07 Temmuz 2018).
- Tombul, M., Kaçmaz, E. ve Akbulut, A.** (2015). 3213 Sayılı Maden Kanunun Değişiklik Gerekçesi ve 6592 Sayılı Kanun ile Madencilik Sektörüne Yeni Bir Bakış. Maden Hukuku Sempozyumu, s.105-106.
- Topaloğlu, M.** (2003). Maden ve Taşocakları Hukuku, *Karahan Kitabevi*, Ankara.
- Topaloğlu, M.** (2010). Maden Hukuku 5995 sayılı Kanunla Değişik Maden Kanunu ve İlgili Mevzuat. *Karahan Kitabevi*, birinci baskı, 857 s., Adana.

- Topaloğlu M.** (2017a). “İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatı, İşyeri Denetimi, Devlet-İşveren- İşveren Vekili- İşçi Hukuki ve Cezai Sorumlulukları, Tüzel Kişiler ve Hazırlanması Gereken Evrak ve Belgeler” Eğitim Semineri (27-28 Mart 2017),Yurt Madencilik Geliştirme Vakfı, İstanbul.
- Topaloğlu M.** (2017b). Maden İşletmelerinde İşçi Sağlığı Ve İş Güvenliğinden Doğan Hukuki Sorumluluk. Uluslararası Maden İşletmelerinde İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Sempozyumu’2017, 02 – 03 Kasım, Adana, s.13-27.
- Tufan, T.** (2015). Madencilik Uygulamalarının Yasal Zeminde İyileştirme Beklentileri. Türkiye 24. Uluslararası Madencilik Kongresi ve Sergisi 14-17 Nisan 2015, Antalya, s.11-16.
- Türkiye Barolar Birliği,** (2015). Soma Maden Faciası – Benzeri Kazaların Önlenmesine Yönelik Sistem ve Temel Mevzuat Önerileri Hakkında Rapor. Türkiye Barolar Birliği Yayınları No: 288, 1.Baskı, Ankara, 136 s
- Türkiye Madenciler Derneği,** (2011). Avrupa Birliği’nde Madencilik, Çevre ve Kritik Hammaddeler. TMD, İstanbul, 170 s.
- Yaralı, O.** (2017). Temel Madencilik Bilgileri Kitabı Bölüm 7: Madenlerde Nakliyat, s.494-629.
- Yaşar, S., İnal, S., Yaşar, Ö. ve Kaya, S.** (2015). Türkiye’de Meydana Gelen Maden Kazalarının İstatistiksel Olarak İncelenmesi, Maden İşletmelerinde İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Sempozyumu, 21-22 Aralık 2015, s.25-37, Adana.
- Yeşilyurt, C.** (2011). 5995 Sayılı Yasanın Getirdikleri VII (3213’ün 31. Maddesi). Madencilik Türkiye Dergisi, Sayı 15, s.80-82.
- Yıldız, N., Tombul, M., Sever, M. ve Şahin, M.** (2003). Fenni Nezaretçilik ve İş Güvenliği Mühendisliği Eğitim Semineri (29-30 Nisan 2003). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Yakın ve Orta Doğu Çalışma Eğitim Merkezi ve TMMOB Maden Mühendisleri Odası, Ankara, s.266-290.
- Yıldız, N.** (2015). 1954’den 2015’e Madencilikte Yasal Düzenlemeler. Korza Yayıncılık Basım San. ve Tic. A.Ş., Ankara, 186 s.
- Yıldız, T.D.** (2017). Türkiye’de Havalandırma Konusundaki Mevzuat Hükümlerinin İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından Değerlendirilmesi. 25. Uluslararası Madencilik Kongresi ve Sergisi, 11-14 Nisan 2017, Antalya, s.270-282.
- Yılmazoğlu, İ.** (2015). 6592 Sayılı Kanun İle Değişik 3213 Sayılı Maden Kanununda Daimi Nezaretçi Vardiyası (Mühendisi)
- YMGV,** (2017). “Maden ve Çevre Mevzuatında Son Durum ve Uygulamalar” Eğitim Semineri (30 – 31 Ekim 2017), YMGV, İstanbul.
- Yüksel, A.** (2010). Teknik Nezaret, Teknik Nezaretçi ve İş Güvenliği. Teknik Nezaretçi Eğitim Semineri Notlarından, TMMOB Maden Mühendisleri Odası Yayın No: 170, Ankara, s.271-284.
- URL 1:** <<http://www.maden.org.tr/>> Erişim tarihi: 14.05.2019
- URL 2:** <http://www.maden.org.tr/resimler/ekler/93118eacd127a57_ek.pdf> Erişim tarihi: 14.05.2019

EKLER

EK-A

Çizelge A.1 : Daimi nezaretçi defterinde rapor edilmesi gereken hususlar

Ek-4

DÜZENLEME TARİHİ: .../.../....

1- Mevcut ocak/ocakların temsili koordinatı:
2- Üretilen madenin cinsi:
3- Faaliyetler, izin alanları (7. madde izinleri, ÇED, Orman, GSM vs.) hakkında bilgi:
4- Basamak şev açısı, basamak yüksekliği, genişliği ve basamak sayısı:
5- Şevlerde projesine aykırı durum olup olmadığı hakkında bilgi:
6- İşletme sahasında heyelan, çökme, oturma, göçmeye neden olabilecek yapısal jeolojik unsurların varlığına ilişkin bilgi:
7- Üretim ve stok miktarı (ton, kg, gr, m ³ , lt, vs):
8- Üretimi yapan hakkında bilgi (ruhsat sahibi, rödövensçi, taşeron vs):
9- Maden işletme faaliyetlerinde çalışan personel sayısı:
10- Yeraltı işletme faaliyetlerinde çalışan personel sayısı:
11- Üretim yöntemi hakkında bilgi:
12- Yeraltı ocaklarında havalandırma sistemi hakkında bilgi: Doğal () Cebri ()
13- Yeraltı ocağında galerilerin ve üretim yerlerinin insanın kaçmasına imkân verecek şekilde en az iki ayrı yolla yerüstüne bağlı olup olmadığı hakkında bilgi:
14- Yeraltında kullanılan tahkimat hakkında bilgi:
15- Yeraltı ocaklarında insan ve maden nakliyesi hakkında bilgi:
16- Ocak/ocaklarda faaliyetlerin projeye uygun yürütülüp yürütülmediği hakkında bilgi:
17- Yeraltı ocaklarında faaliyetlerin sürdürüldüğü üretim yeri koordinatı(Y, X, Z)
18- İmalat ve havalandırma planının her ay kayıtlara işlenip işlenmediği hakkında bilgi:
19-Ruhsat sahasında meydana gelen her türlü maden kazasının rapor edilmesi:
20- Diğer Hususlar (Yukarıdakilerin dışında tespit edilen eksiklik, hata ve önerilerle ilgili bilgiler belirtilecektir.):
21-Vardiyada görevli teknik elemanın görevleri ile ilgili tespitler:

Yukarıda açıklanan ve defterde asgari olması gereken hususlarda herhangi bir değişikliğe uğramayanların defterde en az bir kez açıklanması yeterlidir. Değişiklik olması durumunda revize edilmesi zorunludur.

RUHSAT SAHİBİ İMZASI

DAİMİ NEZARETÇİ İMZASI

ÖZGEÇMİŞ

VESİKALIK
FOTO

Ad-Soyad : Murat MARAL
Doğum Tarihi ve Yeri : 29.06.1992/Ordu
E-posta : murat.maral.10@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Yüksek Lisans** : 2019, İstanbul Teknik Üniversitesi, Maden Müh. Ana Bilim Dalı
- **Lisans** : 2014, İstanbul Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Maden Mühendisliği Bölümü

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- Özgümüş Mermer – Aset Madencilik – Doğanata Denizcilik (2015 – 2015) (6ay)
- OYAK Çimento Daimi Nezaretçi (2016 – 2018) (2 yıl)
- Coşkan Madencilik (2018-)

HAKEMLİ KONGRE / SEMPOZYUMLARIN BİLDİRİ KİTAPLARINDA YER ALAN YAYINLAR:

- Uz, B., Özdamar, Ş., Gültekin, A.H., Yıldız, T.D., Uz, V., Ersoy, A., Yünsel, T.Y., Kural, O. ve Maral, M., 2017.** Mining and Geological Investigation of the Coal Field in Tekirdağ-Malkara & Reserve Account. *INERMA (International Energy Raw Materials and Energy Summit)*, 27-30 September 2017, Istanbul, pp.51-58.
- Uz, B., Yıldız, T.D., Ersoy, A., Uz, V., Maral, M. ve Işık, L., 2017.** Gebze - Mudarlı Kireçtaşlarının Doğal Taş Açısından Etüt ve Değerlendirmesi. 4. *Uluslararası Taş Kongresi (20-25 Mart 2017)*, İzmir, s.509-532.
- Uz, B., Çoban, F., Yıldız, T.D., Ersoy, A., Uz, V., Kural, O. ve Maral, M., 2017.** Muğla Yatağan – Yeniköy – Berber Mahallesi Civarının Kalsit Açısından Etüt ve Değerlendirmesi. 4. *Uluslararası Taş Kongresi (20-25 Mart 2017)*, İzmir, s.533-546.

